

Forfatter: Helgesen, Poul

Titel: En christen førstis lære (1520)

Citation: Helgesen, Poul: "En christen førstis lære (1520)", i Helgesen, Poul: *Skrifter af Paulus Helie 1. Bind / ved Marius Kristensen. - 1932 Udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab*, udg. af P. SEVERINSEN , 1932-1948, s. 2. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-helgesen01-shoot-workid54553.pdf> (tilgået 13. marts 2024)

Anvendt udgave: *Skrifter af Paulus Helie 1. Bind / ved Marius Kristensen. - 1932 Udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab*

ERASMUS ROTHERODAMUS

INSTITUCIO PRINCIPIS CHRISTIANI EN CRISTHEN

FØRSTIS LÆRE

1522

Høybaarin første oc wærdig herre Cristiern met gudz naade Danmarcis Swærigis. Norghis. Wendis. oc Godhis koning, Hertwg. wdij Sleßwig. Holstenn. Stormarien. oc Dithmerskin. Greffue wdi Oldenburg. oc Delmenhorst Broder Paulus Helie carmelita ynskir gudz naade oc wenskab langt lifff, oc cristelig død

Eders naade sende meg ij aar forledhen met hederlig mand doctore Alexandro dægghen i Roeskilde, en bog, bedendis (en dog at eders naade meer schulle haffwe bwdhet) at jeg samme bog schwlle wdsætte paa danske, effther myn formwe, hwilket jeg oc begynthe (dog at jeg wor der till lidhet wijß) oc vdsette nogre quaterne som edhers naade haffwer seet oc læst, Men dhen tid jeg fornam, at samme bog haffde stoor wmage, oc enghen frwkt, thi at hwn meer lærde at gøre synd, en at bedre, oc afflægge, som eders naade. kan en nw lade wiiße mend forfare, dog at hwn war prist aff dhem. dher inghen forstand haffde, hwad heller hwn war ondh heller god, Dher til blændis oc møghet snack [1 b] oc sqwaldher i samme bog oc for di war hwn icke wærd at 6

vdsættis paa danske, Thi forholt jeg dhen wnyttige wmage, saa lenghe, jeg haffde ydermere talet met edhers naade dher om, Dess i mellom kom meg then bog i sind. dher doctor Erasmus Rotherodam haffde dictid, oc screffwet til høybaarin først Karll, som dhen tid war konge i Hispanienn. oc nw er wdwaldh romerske keysere, hwilken bog som kallis paa llatine Institucio principis christiani oc maa sijes paa danske, En cristen førstis lære Oc er samme bog i sanhed saa christelig. at jnthe kan meer bekomme en cristen konge, en widhe oc læße samme bog, heller oc lade læße aff dhe mend for seg, dher sanninghen haffwer kær for wdhen smigher, Oc en dog at hwn ær screffwen aff Erasmo, dher i lærdom fleer offwer winner en jeg scriffwe tør. dha er hwn dog wdhen twilff digtid aff then Helliand. som tall dhen største parth som i boghen staar, Dher til lærir samme bog. icke alsom enisthe. hwore en cristen konge schal cristelige reghere land oc righe, oc met hwad agt, men oc [2a] giffwer hwn dhe tingesthe faare, dher hwer mand staar wel. oc behoff gøres, i hwad stath de ære wdi skicket, Thi sagde mith sind meg, at jegh jnthen ting kwnne gøre bedhre, ffor then troo oc kerlighed jeg wor myn konghe. oc mith fæderne land pligtig, æn wd sætthe samme bog paa danske, effther dhii jeg haffde sandelige sport, at hwn oc wd sætthis paa ffransoos oc tyske, oc ær dher til saa merkelig, at wdhen hennis lærdom. dha kan inghen cristelige reghere land. oc righe, ffor dhi hwn ær baade bewisth aff scriffthen, oc dher til føyd oc skicket effther dhen leylighed. som nw finnes. wdi wærdins regementhe, Jeg saa at mange klercke 7

haffde samme bogh. i hender oc aff henne finge staor wisdom, oc mæst i dhe stycker, dher kongher bwrde at widhe, dog jnthen toordhe dhem paa mynne, Kongher oc staore herre haffwe alting. wdhen sand mend, thi haffwe the aller mest. gode bøggher behoff, hwilke som drijstelige ffor wdhen blygsill oc rædsle. paa mynne os i alle wore gerningher, Dhe ære icke alle troo wænnir. dher ære konge tiænere. Oc ffor di sier Sanctus Bernardus. at wi schwlle icke be[2b]faale wor salighed dhem, dher wor personer ælskir, men them som dheris eghen sæll haffwer kær, Dhen som icke er seg god, han kan aldrig wære en andhen rætthelige troo, Ffor sodan sag haffwer jeg wdsæt samme bog, oc icke met myndre arbeyde en hwn war poo latine dictid, Thi beder jeg eders naade ydmygelige, at tage dhet mit føye arbeyde til tacke, oc anamme dhet i dhen agt, som dhet giordt ær, Somme skæncke eders naade guld oc dyre sthene, oc somme tiæne i krij oc orlog, men myn formwe ær icky større en hwn kan føye bleck oc papir aff sted komrne, Dog hobes meg dhet aff icke myndre kærlighed æn mange waaghe halss oc lifff ffor eders naade, Manghe kwnde dog bædir dhet haffwe giordt æn jeg, men jeg wer dog icky til ffreeds met saa lang fforhalning, Thi kommer jeg først fram blant saa manghe lærde mend oc meer dorlige maa well skee. æn klogelige, Dog hobis meg at myn gode meening schal for tage i thenne sag alt mistancke till onde, Haffwer jeg oc syndhet mod god danske i thenne bog, dha schal oc dhet meg[3a] mildelige for ladis, baade fordi at danske ær icke saare beqwem. til at wdlægge andre maal, oc jeg 8 haffwer aff barndom wærid i closther, oc føye omgang hafft met them dher aff kwnst tale kwnne, aff hwilke jeg schulle haffwe lærth konstelig snak. oc mærkelig taall effther danske maals eyedom, Dog at stoor hast war oc en sag. for hwilken jeg kwnne hwerkin renlige wdscriffwet, heller oc sætthet. wdi dhe skicke oc pynthe dher alting bwrde at staa, Meeninghen hobes meg at jeg haffwer icke for glæmd, dog at alle ord haffwe icke dhen ære dhem bwrde, Thi beder jeg eders naade, for guds skyll, at booghen icky strax bort leggis, om alle ting ære icke behagelig i alle maade. widendhis at thet som (wel moo skee) met thet første ær hart oc wbehageligt bliffwer dog met tidhen læt oc behageligt nok, Gud som alle naade giffwer. thet wndhe at alle cristen førsther. wilde laade thenne bog for seg læße. till ænde, aff the mend ther gud frygthe oc reedeligt skæl haffwe, Heller oc wille hæne selffwe læße i dhet stæd som dhe

dheris bønne bøgher offwer læße. Dha hobes meg at theris righe skwlle baade bliffwe stadeghere, oc gud meer taknemmelige [3 b]

Boghen lærir først at wdkaare en konge, dher næst at oplære konge børn som er fødde till land oc righe, oc ydhermeere hwore dan dheris mesther skall wære, Der næst gør hwn forskel paa konger oc tyranner. Item hwore land oc riige skwlle christelige regheris, Om god oc salig low at setthe, Om the ther smighre kwnne, Om skat oc exsiiss, Om freed oc dage Oc dher næst om orlog, met hwilket boghen ændhis, Gwd wndhe eders naade saa at reghere thette forgengelighe righe at i matte faa parth wdi hemmerigis righe met then barmhertige gud, 9 som bør at wære alle kongers exempill i theris regementhe om hwn skall wære for wthen straff

24. Januarij anno Dominj.1.522, quo die vidimus flebilem exitum magistri Theoderici igni combusti, quo supplicio sunt digni omnes, qui animos principum falsis opinionibus contaminant atque corrumpunt & cetera [4a]

10
11

Succurre dei genitrix virgo

HWor som ær wedtaghet at en første skall met røst wdkoris dher skall icke saa acthis, ffor ældris ædelehed, llogoms deyligheed, hæller høyheed (som wij læse at manghe wlærdhe oc wforsynlige folk haffue giort) som een tækkelig oc sagtmodigh natwr, spakt oc icke framfwst sind heller saa møghet hastigt, at han met lykkens woxt bliffwer en tyrann, oc dha icke will lydhe gode raad: Oc icke heller saa bløt sind at han aff hwer ladher seg ledhe, Schal oc hans aldher acthis, paa dhet at han skall icke wære abelig, om han ær møghet gamel, heller dragis aff løße begæring om han ær møghet wng oc gørs dhet og behoff at dhen wdkoris som er karsk oc swndt, at han lenge kwnde leffwe, thi at mange herre skiffte kwnne icke skee wdhen menighedsins stooore skaade,

I seglatz befalis icke roorid dhen som wdi slækt, rigdom, heller deylighed offwer gaar andhre, men dhen som i konst at styre. andre offwer winner, Saa skall oc saa righe dhen [4b] offwer alt befalis som i kongelige gaffwer offwer gaar andre, som er wisdom. rætwiished. saktmodigheed. forsyn. oc arbeyde i menigheeds gahen,
12

Deyligheed, gwld, oc dyre sthene, dhe gøre inthet meer till een staadz regementhe, een dhe gøre at een styre mand skall veel styre eet skib

Dhet eenisthe en første bør at acthe i sijn regementhe, dhet bør oc folkid at akthe. som hanwm wdkeyser, som sennelige ær menigheedz gaffwen. oc profiith, langt bort kastindis sijn eghen fordell oc baade,

Dess wærre dhet kan omvændis som dhw wdkeyser. des grannere skaalt tw see til. hwem tw wdkeyser, paa dhet at een timijs w relighed. skall icke wære oss een lang pijn.

Meen hwar som een første føddis. oc icke wdkooris (som i ffordwm tiid Aristoteles sijn. at mange giordis. oc nw i wor tid ær almennilige wedtaghet) dher hængher een god førstis hob oppa. at han well opfødis. at dhet kan oprættis. met god twkt oc lærdom. som mennigheden ær ffræa taghet, i dhet han [5 a] skaall icke wdkooris, oc ther faare schall strax hans bryst som saa ær fød een første, oc ær tomt oc wforsøkt, opfyllis met gode meningher, strax han kommer aff woggen, oc i dhen ny barndom skall soes hówiskeheed, hwilken som met tiidhen, met allerin, oc andhen brwgilse, sagtelighen opwoxer oc moiwner, oc nar som hwn bliffwer een tid wel roodfæst dha wedhængher hwn all syn aller wd,

Dher er aldels jnghen tingest dher saa hart sidher heller saa faast wedhængher, som dhet dher i wngdomen podhis, oc insættis, i hwilken tid stoor makt ligher paa, hwad wij lære oc indricke, Men allsom størst makt ligher dher paa, hwad een prinss oc een første dha lærir oc til wænies 13 Hwar som icke er makt til, at vdkeyse en første, dher skal met lige stoor fljyd vdkeyses, dhen som en første skall oplære, oc optwkte,

At ther skall ffødis een god fførste, dhet skall aff gud ønskis, men naar som han ær fød oc han skall icke wanækte seg, heller han er icke vell fød, oc skal aff god opfødelisse forbædris, dhet staar en stoor parth til oss, [5b]

I fordwm tid war seed at dhen som haffde got forskyllid. aff noghen menighed, skwlle opsættis till hedher, belede. stytther. bwer. oc hederlige titell dher paa. Men ynghen ære dhen heder saa møghet wærdhe. som dhe dher troolige oplære en første, aktendis meer menigheedz profiith. oc gagen. een sin fordeell.

Lland oc rige ær en god første altingh pligtig. oc dher næst dhen som hanum haffwer god giord. met ræt oc erlig lærdom:

Dher er ynghen tid saa beqwem til ath straffe oc lære en koning. som at naar han er saa wng. at han wed seg icke at wære konge, dha skall han hollis fraa fwle. oc wbeqwemme tingest, oc met noghen regill twinges till got oc dygd:

Effther dhi at dhe fforældre som ære icke plat galne, met saa stoor flijd. opføde dheris børn. som eer icke fødde vden til een agher. eller eth hwss. hwore møghet støre flijd. skal gøris paa en kongis opfødisse. som føddis icke alsom eenisthe til een stadh. men mange land oc stedher, oc saa got som til een werdhen at regere, anthen een god man mange til gagen. [6a] eller en ond man maange til skade oc fordærffwe 14 At well forstaa land oc rige dhet ær møghet ærlikt. oc førstelikt, meen dhet ær dog icke myndre ære, at skicke seg een god efftherkommere,

Saa skall tw reghere ligerwiis som thin lige skwlle icke komme effther deg, dog dess i mellom skall tw føde saa dhine børn op, at dhe regerendis effther deg kwnne bliffwe hædre een dhw

Ynghen erlighere priiss kan een koning ffaa, æn naar han skickede seg saadan een effther kommere, som regnedis bædre æn han, thi at saadan straff ær hanum een staor ære

Dhen priis ær alsom slemmest naar som een wnd effther kommere. gør dhen god som til foren war wtolig meen han leffde, oc begeris nw i geen:

En wiis oc god første, saa skall han opføde syne børn, at ligerwiis som dhe ære fødde til land oc riighe, saa skwlle dhe oc opfødis til lands oc riiges beste, oc icke effther dheris løse begæring, Menigheeds nytte skaal altid offwer vinnæ forældrenes besynderlig begering.

Hwore mange stytther een konge opræyser. oc hwor mange kostelige. slott. oc stæder. han [6b] opbyggher, dha kan han i inghe maadhe saa deylige lade effther seg i sijn hwkommelse, som met een god søn. dher icke wanægther seg. hwilken som met gode seedher betegner een god fader. Dhen dør icke som ladher siith leffwendis beleede effther seg:

Vdwælie seg fordhi till dhette æmbedhe. wd aff all sijn hob, eller oc henthe till seg. i hwar dhe finnes. fasthe acthe. oc wforkrænkte. men, oc wiise aff lang tiids forsøgilse. oc icke alsomeneste aff bøggher, hwilke som er reuerentze wærd. ffor dheris aldher 15 skyld, oc haffwe makt aff ærlikt leffnid, oc ælskis for dheris lystege oc beqwemme orngengisse. paa dhet at wngdommen forfærid aff mesthernes haardheed, begynner icke for at hade dygdhen, æn wiide hwad dygd ær hæller aff møghet selsswoll wannækter seg i dhe maadhe som han icke bwrde

I all lærdom oc særdelis i een kongis oc førsthes, dha skall den maade holles, at læremestherens strengheed twingher wngdoms løsaktighed, oc dog met hans lysteghe orngengisse

[her mangler 2 Sider i Haandskriftet]

[8a] konsther dhen besthe ær altid sworist, Oc ynghen er deylighere. eller swoorere. en at well reghere, Hwi beghere wi enghen lærdom till henne, men meene at thet er nok. at wij ær fødde dher till,

Hwad skal gammill brwghe andhet en wrelighed, som barn icke annet lækte. en w relighed

At alle skwlle wære godhe, dhet kan man neppelige ønske, meen dhet ær dog icke swort aff mange twsinde. at wdwælie een. eller en andhen. som i fromhed. oc wiisheed er ypperlig, aff hwilke mange kwnne snarlige bliffwe godhe

En wng første skal lenghe haffwe sin alder mystroo, boedhe for wonwittighed. oc sindsens hastigheed, oc wogthe wel seg, at han ynghen stoor tingest tagher foore, wdhen kloge mentzs raad. oc serdeles gamble mendz raad. blant hwilke han skaal altid wære, at vngdommens wonwittighed kan tempereris. met the gamblis reuerentze:

16

Dhen som haffwer taghet en første at lære, tæncke seg at han icke haffwer taghet seg. en almennelig gerning, Men ligerwiiss som hwn ær stoor. saa er hwn oc møghet faarlig, Oc først skall han haffwe dher till eeth sind. som saadant eet æmbedhe er wærd. oc icke acthe [8b] hwor mange beneficia han kan dher faa, mæn meer at han kan antworde land oc riighe en god første, som haffwer trooet hanum till alt sith hob,

Tænck dhw læremesther møghet dw esth diith fæderne land pligtig, som haffwer trooet deg til alt sijn salighed, Dhet er i dhin makt hwad heller dw wilth beskickte landhet een god frelseerman, heller oc een forgifftig pestelentze,

Dhen som menigheden haffwer foid sith barn i skød, skaal først acthe, hwort barnsens natwr er wenth, ffordi dhet kan aff nogre teghen i den aldher wel merkis, om han er meer beqwem til wrede, eller høfferdigheed, meer till stoor wælle oc stath, eller stoort naffen oc rykte, meer till wkyskhed, till dobel. eller gerighed. Dher nest hwor han findher hanwm meer redeboen til synd, dher skal han mest beskerme hanum met gode bwd, oc arbeyde dher paa, at han kan dha draghe then wnge natwr i andre seedher, Oc i gen hwor han fornymmeer hans natwr. at wære beqwem till dygdher. eller til dhe synder sorn haffwe noghen lignilse met digder, som ære hoomodigheed. oc møghen rwnhed, der skal han helpe na[9a]twrins beste met winskibelig arbeydhe, Dog ær dhet icke nock. at beskrieffwe dhem een reegill som dhem kan drage ffraa ont. oc locke til got, Men skaal der oc saa settis i dheris bryst, oc for 17 dheris øghen. andre høwiske tingest. affhwilke dheris hwkommilsse kan opwæckis, som ær gode fabell. oc efftherlignilse. exempill. oc wiise mentzs taale oc ord, oc gerningher, som skwllle graffwiis i ringhe, oc maliis paa wægge, oc taffler, oc andre tingest som den aldher haffwer lyst til, paa dhet at dhet kan altid mødhe dhem. oc wære for dheris øghen, oc nar som dhe haffwer andhet at gøre, Ædele oc welbyrdige sijnd møghet optændis aff mærkelige mæntzs, exempill, Meen dog liggher dher makt oppo, hwad meeningher dhe wænies først till, oc fordi hender dhet seg saa, at wii faa eeth wlærth baarn, dha skwllle wii strax gøre wort flij der til, at thet først indrickir alsom rettisthe meeningher, oc met noghen lægedom beskermis mod falske. oc almennelige folkis meeningher, Meen hender dhet seg saa. ath wii dhet barn faa. som nw ær forderffwet met falske meningher, dha skwllle dhee oprykes. oc gode plantes i stæ[9b]den i gen. ffor dhi som Ariston sier i Senece bog Dhet ær for gæffuis at lære oc sie en galijn mand hwore han skall tale. gaa. heller haffwe seg obenbare blant folk. eller hemmelige, met mynne æn han først fortagher hannwm dorskap, Saa er dhet oc forgæffuis. at lære noghen land oc riiges regementhe, ffor æn falske oc almænnelige meeningher (som nw er møghet weedtaghet) ære aff hans bryst wdælthe

Icke skaal heller mestherin offwer giffwe seg, om han ffor den ath lære, som haard er at traktere, effther di at inghen natwr ær saa haard dher kan ey met god lærdom tæmmes oc fforbedris

Icky skall han heller fforsømme at lære altid 18 barnet, dog han ffornymmer det ær beqwemt oc twktikt, ffor di dess bædre jordhen ær des snarere ffordærffwes hwn, oc opfyilles met onde yrther, wdhen bondhen seer des bædher till, Saa ær oc saa met menniskens gode natwr, som des snarere at hwn ær god besmittis wdhen hwn met gode lærdom oc twkt bewaris. oc dyrkes

Dhe stranbrædde pleijer man altiit best beware oc beskerme som mæst flood oc storm faller paa Dher ære wtalige tingest til [10a] som konge sind kwnne drage fraa dhet som ræt ær, som er staar lycke, møghen riigdom, offwerflodigheed oc kræseligt leffnid, ffriiheed aff hwilken de meene, at alt thet er sømmeligt som dhem ær lysteligt, Dher nest stoore herris onde oc daarlige exempill, oc offwer alt smigher, som er een forkled fastelaghens troo, Ffor dhen sag schal han mod desse tingest beskermis, met gode oc christne konghers bwd oc exempell,

Ligerwiss som den mand ær icke een pijnæ wærd men mange, som forgiffwer den kælle met eedher, som hwer mand schal drycke aff, saa ær oc saa den alsom skadeligst, der for giffwer eth kongeligt bryst, met onde meningher, thi at the komme icke een, mæn saa mange till skaade oc forderffwe,

Ær dhet saa at dhen pijnes till døde som konghens mijnth forfalsker. møghet meer, dha er dhen pijnæ wærd. som konghens sijnd oc natwr ffordærffwer,

Ffordi dha schal mestherin met staar mandom oc allwar, oplære met thet førsthe konge børen dhen stwnd de ære wbesmittede aff onth, oc beqwemme til at gøre dhet som dhem sies, oc peegis faare, wiisheed haffwer oc sijn barndom met seg. oc wngdom.

19

ligerwiiss som andree tingest [10b] oc altiit schal han lære dhem dhet samme, dog met askillige fwnd oc tidher, oc dhet begynne met løst oc lempe, som sien schal met stoor alffware tractheris oc læris,

Oc nar han for nymmer at barnet haffwer lyst til dhet fabel. oc æwinthyr som Esopus scriffwer om den mws som frelste een løije aff siith fengsill, oc nar barnet der leer at, dha skal mesterin sie, at thet æwinthyr hørir en herre oc en konghe til, oc mærker at han schal plat inghen forsmåa, mæn forskylle seg met welgerninger alle folkis ynnisthe baade smaa oc stooris, ffordi at met lyckins løb da er inghen saa wanmegtig, at han ey met tidhen bode gangne oc skade, som tith haffwer dhem hænt dher waare mægtige nock

Oc nar som han fornymmer at barnet lleer, oc bespotther ørnyn som lod seg fordærffwe i grwnd aff en torbyst, da schal han giffwe hanwm dhet for eeth exempill, at i hwor wanstærk hans fiendhe ær, da schal han hwerken biwdhe hanwm till slags heller oc forsmåa hanwm, Dhet hender seg at den som icke kan met

makt, han skader dog offthe. met treeskheed, oc lystig fwnd,

[11a] Oc nar som han haffwer met lijst lærd Phaetontis fabill, som wille wære soolens køreswend, da skal mestheren lære hanwm at thet fabill er een kongis exempill, oc efftersyn, hwilken som i wngdom for wden wiisdom anammir riighe at reghere, baadhe seg oc andre til stoor skade. oc fordærffwe,

Oc nar som han sier hanum dhet fabill om den een øgedhe kempe, hworlwnde Wlijsses hwledhe hans øye wd, da schal han sije barnet, at een første 20 ær Poliphemo lig som haffwer stoor makt oc inghen wiisdom,

Hwem er den som icke gerne hørir. oc mærkir, hworlwnde at bijer. oc myrir. haffwe theris regementhe beskicket, Oc naar som læremestherin fornymmer, at dhet faller lystege i barnsins sind, da schal han wd drage een lærdom dher aff, som en konge bekommer, som ær først, at wiisijn som er biernis konghe, han flwer aldri langt bort, oc hans winghe ære smærre en kroppen sjer till, oc der till haffwer han inghen gad, Saa schal oc een herre oc een konge wære mith wdi siith riighe, oc icke altid brwge sgn strænghed, mæn offthe wære mild oc barmhertig, Oc i saa maadhe da schal oc mestheren gøre i andre [11b] tingest Dhet er icke møieligt, at sætthe her alle exempill, mæn alsomenesthe at bescriffwe eet fwnd. hwore lwnd dhet kan besth gaa till. Oc ær dhet saa. at hanwm schal noghet haardelige sies. heller dhet som skarpt ær. schall hanwm fore sættis. dha schal mestherins wiisdom føye sijn tale dher effther. Han schal loffwe oc priise hanwm for andre. Mæn dog i dhe tingest som ere høwiske oc sanne. oc straffe hanum hemmelige met søde oc gode ord. oc besynderlige naar som han er kommen til aldher,

Dhet schal først offwer alting sættis wdi hans hwg oc hiærte, at han haffwer gode oc ypperlig meeningen aff Christo lesu, oc then christen lærdom wel til hobe føid, skaal han strax indricke, oc dhem aff dhen hellige læstis kælle. som lærdomen baade reenleghere. oc met stoore krafft wddragis, Oc dhet schal hanwm sies, at then christen 21 lærdom hørir jnghen meer till. en een christin herre oc konge.

En stor paarth aff menighe folk haffwe falske meninger, oc meer da vndre de paa werdsins skwgger oc spøgilsse, æn paa dhet som sandelig ær, Men en god første hanwm bør [12a] icke at wndre, paa de tingist som meenighe folk holler møghet aff, mæn holle seg dhet i sanhed for wnth som vnth ær, oc rægne seg dhet goth som i sanhed goth ær, Dher ær inthet sannelige onth, wdhen dhet som haffwer noghen handell som met sleemhed oc w reedelighed, Oc jnthet er sennelige got wdhen dhet som haffwer i seg høwiskhed oc reedelighed:

Ffordhi dha schal mestherin først saa flydh, at han ælsker dygd, ligherwiiss som den alsomdeyligste tingest dher till er, Oc der næst at han hadher wdygd, ligherwiiss som den slemmisthe tingest der till ær,

Icke schal heller dhet barn fød til land oc riighe haffwe wndher paa rigdom, som riigdom waare eeth merkeligt tingest, heller oc til hobe sancke hanum met ræt heller wræth, Men han schal lære at dhet ær icke ræt heder oc ære, som nw al almennelige holles for heeder oc ære, Men dhet ær een sand heder som aff seg self effther føyl dygdelige gerninger, oc dess erligere hender at han lidhet begæris,

Dhen lyst. som almennelige hollis for lyst, hwn staar een christen første saa ijld, at hwn [12b] neppelige sømmer noghen menniske, ffordi da schal hanwm settis faare een andhen lyst, som er ewig oc frarntwrinde, baade i dhette leffnid oc saa i dhet ewige lifff

Han schal høre at ædeligheed. forældris beelede. 22 waben. oc gammill tiids teghen. oc all andhen forgængelige bram. oc hoffmod. ær icke andhet æn forgængelige naffen, wdhen noghet aff dhem haffue begynnelse aff ære oc dygd,

Een førstis wærdighed. storheed. oc førsteligheed. schal icke begynnes heller beskermis. met lykkens bwdher. som ær met staar rigdom. oc mange swæne, men met wiisdom wbesmitthet leffnid. oc rætfærdige gerninger.

Icke schal dødhen wære hanwm rædelig. oc icke begrædelig i andre, vdhen han er sleem oc w ærlig, Dhen ær icke helligere som længher haffwer leffwid, men den som dygdelige leffwid haffwer, Llang alder schal icke dømmis effther mange aar, men wd aff rætfærdige gerninger, ffor di da ligger der føye makt paa, til menniskens saliheed, hwore længhe, mæn hwore wel hwn leffwer

Dygd ær seg self æn stoor løøn. Dhet hørir een første til, oc saa met sijn eeghen [død] at [13a] rame meenigheds gaffwen, om lycken falle seg saa. Dog den første dør icke, som for menigheds gaffen oc profiith slaas i hiæll, Dher næst i hwad som helst meenigheeden, ælsker oc haffwer kærth, ligerwiiss som dhet der lystigt ær, heller wndrer paa noghet som koslich ær, heller oc effther følgher dhet som nytteligt ær, dha schal dhet alsom ænesthe dømes effther dydgsens. oc høwiskhedz regell, oc twert i mod, hwad som meenighe folk fly som dhet dher haart oc wlystigt ær, heller oc dhe haffue weederstyggilse, liger wiiss som till dhet. dher inthet ær reegnedh eller oc dhe fly dhet som ær skadeligt Dha skulle saadan tingest icke flys i sanheed, met mynne 23 æn wan heder ær i blant dhem Dese tingest schwille indsættis wdi een wng førstis sæll, oc indscriffuis i dhet kleyne bryst, lliiger wiiss som een hellige loff, aff desse titeli schal han høre manghe priises, oc aff andre mange straffes, paa dhet at han kan aff dhe aller besthe tingest hobes till een

sand ære oc priis, oc aff the tingest som ære i sandhed slemme, hade oc for smaa w erlig tingest oc forsmælige Meen her schal noghen kwngge tiænere, [13b] som kan meer sqwaldre. en noghen qwinne, roobe strax i mod oc saa sie, Thw bescriffwer oss icke en konge, mæn meer en natwrlig rnæsther, helder een wiisdoms elskemand, wdi sandhed da bescriffwer jeg een god konge, nar som dhw for een god første, begærir een gæk oc een abhe som waare dhin lighe, Vdhen dw ælskir wiisdom. da kant thw være een tijran, Mæn een konge eller een prijns kant thw icke være,

Dher er inghen tingest bædre æn een god første, oc een tijran ær saadan een best, at dher ær jnthet spøgelse wnder solen. saa skadeligt. icke heller meer wsynligt for alle,

Dhw schalt icke troo. at thet ær w reedeligt sagt aff Piatone, oc priised oc loffwid aff merkelige mænd, dha menigheeden at være salig oc hellig, naar som førsthen ælsker wiisdom, heller naar som dhen ær regherendis dher wiisdom elsker, Ydhermere dhen kallis wiisdoms ælsker. icke som kan logicam. heller phisicam. som er om natwrlige tingest, meen som forsmaar the tingestis [14a] falskheed som synes gode oc icke ære, oc aff eth fast hiærte ælsker oc effther føll de tingest som ær sænnelige gode, At 24 ælske dygd oc wiisdom, oc være een kristhen mand dhet ær eeth, dog at naffen ære atskillighe

Hwad ær daarlighere en aff saadane konsther dømme een konghe effther, som ær om han kan wel danße oc springe, oc mærkelighe daable, om han kan møghet dricke, om han kan være hoomodig oc stolth, om han kan kongelige beskatte syn wndersotte, oc om han gør annid. som os blwes at scriffwe, endog somme blues icke at gørid,

Saa møghet som herrir oc førsther dhe lægge wiin dher paa at the schulle være besynderlige fra meenighe folk, wdii klædher, oc seedher, oc fødhe, saa schal oc een ræt første være langt fraa meenighedsins falske oc fwle meeningher, oc i sandheed ladhe seg, at være w wærd at meene noghet effther dheris vedtagne meeningher, hwilke som al aldrig tæktis dhet som war rættelige got

Tænk hwore slemth thet ær. met gwld, dyre steene, koslige kleder, mange swænne, oc andhet smykkeri, som ere dog wd[14b]wortis oc icke dit egid, saa møghet offwergaa andre, oc være dog i dygdelige tingest. oc siælsens godheed. myndre en dhen slæmmisthe. som i een heel meenighed ær,

Dhen første. som ladher syn borghere see dyre steene. gwld. purpur. klæder. oc andhen lyckins rigdom oc bram, hwad gør han andhet i sandheed. æn lader dhem see oc wndre paa de tingest som alt wnth ære aff kommen, som met herris oc konghers ræth oc log pynes oc straffis,

Ædrwgheed oc affhold i andre menniske. læggis anthen fattigdom til. heller oc sparsomheed. om dhet schal aff noghen ildhe dømmis, mæn samme 25 tingest wdi een konge, ære ædrwgheeds lærdom, nar som den brwger sijne tingest sparlige, dher haffwer saa møghet aff dhem, som hanwm lysther.

Dhet staa icke wæll at dhen skal opwække synd, som pijner de syndher. dher giordhe ære, thi ær dhet icke alsom slemmist. at tilstæde dhen gærning i seg selff. som han forbiwdher andre,

Wilthw forkynne deg at være een meg[15a]twge herre, da see til at jnghen offwer gaar deg, ij sijn eghen godheed, som ær ij wiisdom, mandeligt sind, affhold aff legoms løst, reenth oc wforkræncth leffnid, Oc tycker deg at tw wilt feyde met noghen andhen første, dha skal tw icke troo at thw æst da dheris offwerman, naar som dhw haffwer wwnnid dhem en part aff dheris land aff, hæller slagid dheris folk aff markin, mæn om dw æst mindre forkræncth æn dhe ære, myndre geriig, oc mijndre høyfærdig, dher næst myndre wreed, oc framfwss æn dhe ære,

Dhen største ædelehed sømmer een konghe, mæn dog saa ær at ther finnes træne ædeleheed heller friiboornheed, Fførste ær aff digd oc rætfærdige gerninger, dhen andhen aff wiisdom dhen tredie oc mynsthe, aff ypperlig merkelig oc riig slecth, Tænck hwore møghet dhet ær wbeqwemt een konge at fforhæffwe seg aff dhen ædeleheed som mijnst ære, oc saa hwn ær mynst. at hwn ær plat inthet wdhen hwn ær kommen aff dygd, oc forsømme dhen ypperste, dher saa ær ypperste, at hwn kan alsom eenisthe rættelige haffwis,

[15b] Wil tw synes ypperlig at være, dha skall tw icke ladhe til syne koslige wdskørne, heller for 26 maledhe beelede, fordhii ær der noghet priiseligt i dhem, da hørir dhet maleren till, hwes konst. dhe bewise, fordhi da skall tw meer dygdsens beelede wdtrycke i dyne seedher Ær dhet saa at deg fattis dhen som deg skall lære, da lad dhine kongelig teghen lære tigh, Hwad merker den oolije oc chrisme som dw æst smwrd met, andhet æn een første skall haffwe alsomstørst milhed oc barmhærtigheed, ffor di at wmildheed pleyer altid at folie stor makt, Hwad mærker gwld, wdhen besynderlig wiisdom: Hwad mærkir dyre steenis skeen wden mærkelige dygder som icke ære almennelige, Hwad merker skeenindis purpur klede, wden een alsomstørst kerlighed som dw schalt haffwe til dhine wndersothe, Hwad merker kongelige spijr, annid æn fastheed i det som rætfærdigt ær, oc lader seg icke der aff draghe Oc fordhi ær han langt fraa desse wilkoor, da er kongelige teghen hanwm meer til forsmæilse, æn til heder oc ære,

Ær det saa at gwld kædhe, spijer, purpur, klede, oc mange swenne, gøre een til konghe [16a] hwi haffwe

wii icke fastelaghens gække til kongher som offte komme fram i leeg wdsnickede met saadan kledeboen:

Wil thw wiidhe hwad een konge oc een gæk dhem skjill at, sænnelige icke andhet æn een konghe hwg oc sijnd, som ær fæderlig offwer sijn meenigheed, thi at met saadan wilkor da haffwer folkid sworid deg hwlskap oc mandskap,

Kongelig krone, spiir, klæder, oc gwldkæder, bælte, oc andhet smijckerij, dhe ære dygdsins teghen, oc mærke paa een gwod konghe, men paa een ond da ære dhe skalke noodher:

27

Effther dhi dhet staar ilde at een konge ær ond, dha skal der dess meer wocktis paa, at en første ær icke som mange haffwer wærid til forn, dher wii aff læse, Oc gw d giffwe at dher ær icke en nw til aff samme slag, aff hwilke om dw bort tagher kongelige kledher, oc dhet som dhe ære wdwortis prytthe met oc ladher dhem nagne, dha skalt tw icke annid fijnne i gen, æn een megtig daablere, en w offwerwinnelig dranckere, een skarp blwgheds oc jomfrvdoms krænkere, een snedig beswighere, een wmættelig beskattere, som [16b] ær klæd oc skiwld. alsomenisthe. ij meen eedher, kirke wold, oc rooff, oc andre falskheed, oc w gerning,

Naar som dhet kommer deg i sijnd oc tancke, at tw æsth konge dha tæncck thw æst een christhen konge, oc at teg bør saa møghet at offwer gaa hedniske kongher, der dog haffwe wærid loffde oc priisde som een christen mand bør, at offwer gaa een heedning,

Icke schal tw hæller meene ath cristhen dommen ær eeth læckert leffnid, wdhen dw meen dhet sacramenth at wære læeth, som dw haffwer met alle menniskin sworid gw d i diit dob, oc forsoorid alle dhe tingest som diæffwelin tæckis, oc gw d mystæckis, Alle de tingest som ære i mod dhen hellige læst, de mistæckis gw d,

Christi sacrament dhe ære deg almennelige met andre christhen folk, oc dw wilt dog icke at lærdommen skall wære deg almennelig, Christi ord haffwer dw soorid at holle, oc dw gaar dog i Allexandri magni oc Julii Cesaris seedher, Dw begær at christhen løn skall wære deg met alle almænnelig Oc dw meen dog, at Christi log hørir deg inthet til, 28 Dw skalt icke heller meene at Christus han ær wdii seedh wane, heller oc i gw d bwd dher holles saa hæen, heller oc i kirkens bud [17a] Dhen ær icke cristhen, der alsom enisthe ær døpt, heller smwrd, heller oc hørir messe, mæn dhen som Cristhum haffwer kær aff alt siith hiærte, oc betheer dhet wdwortis met christelige oc gwode gerninger:

Oc wacthe deg at thw icke noghen tid saa tænccker met teg: hwi sies meg desse tingest, Jeg ær icke prest heller mwnc, Meen dhet skalt thw tænccke at thw æsth baade een christen mand, oc een førsthe, oc dhet hørir een cristhen mand til athaffwe weederstygge til all fwlheed, Oc dhet [hørir] een første till, at offwer gaa andre wdi reenheed oc klogskab,

Ær dhet saa at thw begær affdhine vndersotthe, at the skwllle widhe dhin logh, oc holle hæenne, møghet meer da skallt dw det begære aff deg selff, at dw skalt lære Ihesu Christi dhin keysers log, oc hæenne met gerning fwl komme,

Naar dhet saa ær at thw regnir dhet at wære een stoor synd, oc icke kwnne nok pijnes, nar som noghen faldher fra sin keyser oc konge, hwilken han haffwer soorid hwlskap oc mandskap heller troo, hwi regnir dw deg det saa læeth, oc holler dhet for leeg oc skemth, at tw goor aff Ihesu Christi bwd, wdii hwes ord dher ær dog soorid i dhet hellige sacrament dob, hwilken dw haff[17b]wer giffwet dit naffwen i scriff oc hwes sacrament dw æst til bwnden oc tegnet met

Ær dhet saa at dhet skeer i alffware, hwi holler wii da dhet for leeg, Ær dhet oc leeg oc skempt, hwi for hæffwe wii oss da aff lesv Christi naffen oc 29 titeli, Dødhen skal wære alle mennisker eens boade konger oc trælle, Mæn effther dødhen da ffaa de icke eens dom, Thi at da schal met jnghen saa møghet strængis, som met them dher megtige haffwe wærid,

Dhw schalt icke troo at thw haffwer strax forskyllid deg Christi wenskap, om dw sender een flodhe skib mod the tyrker, heller oc bygger een cappill, heller closter op, Met jnghen tingest kan tw meer forskylle deg gudz wenskap, æn naar dw bewiser deg dijne wndersotthe een god oc salig førsthe,

Wogthe deg wel at dheris røst som pleyer. at smigre, gække deg icke saa siendis, Desse bwd dhe høre icke kongher oc herrir, mæn kirkens personer, een konge han ær icke prest, dhet giffwer jeg magt, han sier ffor di icke messe, han ær icke biscop, oc fordi da predicker han icke, heller oc wijer præsther, han ær icke stadfest i sancti Bentis ordhen, oc ffor di da bær han icke mwncke kwll, Men han ær det som ær møghet meer, [18a] fordi han ær een christen mand, han haffwer icke loffwet at holle Ffrancisci regill, meen lesv Christi, ffordi da tog han eeth hwit klede wdi sith dob, thi bør hanwm at striide met andre cristhen menniske, om han wil haffwe met them løn, Anthen skall tw som æst een konge taghe dith kors, heller oc Christus kender deg icke: Hwilked ær mit kors maat tw sie. Dhet ær dith kors, Naar som dw efftherföll det, som ræth ær, gør jnghen offwer wold, Dhw schalt jnghen beskatte, Dhw schalt inthet æmbedhe sælie, Dhw skalt icke lade teg kræncke met gaffwir oc smweensæt, Oc endog at dhin fadebwr bliffwer der 30 des myndre aff,

dha skalt thw inthet ackte dhen skade, paa dheth at thw kant gøre rætfærdigheed, baade, oc profiith, Dher næst naar som dw i alle maade forarbeyder dhine vndersottis gagen, oc dw haffwer eeth skeligth leffnid, oc forwarir dhin natwr for offwerflødigheed, oc legoms lyst, oc twingher deg met wækt oc arbeyde, wær stwnnmw glæmmen, oc des i mellom hwgswale teg aff een ræth oc god conscientie, Fframdeles nar som dw wilt hæller fordræffwe dhin wredhe, æn dw hæne wilt hæffne dhin meenigheed till stoor skade, Maa wel skee at noghen part [18b] aff dith righe gaar deg ffraa, bær dheth taalige oc holt dheth at wære en stoor baade, at tw gør faa menniske skade,

Meenigheeds bæsthe oc dygd schal altid offwer winne dhin eghen løse begæring, Dher næst kant tw icke beskerme dith righe, wdhen rætfærdigheed skal krænkis, heller menniskis blod schal wdstyrttis, heller gudz loff skall faa noghet nedfald, dha læg feyde need, oc fijre tidhen, Meen kant tw icke redde dhinæ wndersotthe met mijnnæ en dw sætther dith egid liff til wæd, dha schalt thw meer ackte meenigheedz nytthe æn dit eghet liff,

Meen maa wel skee at naar som dhw dhette gør dher hørir een cristhen konge till, dha schal wel noghen sie, at tw gør icke fwlt ffor een konge, oc fordi sie icke deg at wære nok mannelig, dha skalt tw styrcke dhin hwg, oc meene at tw wilt møghet heller wære een rætfærdig mand, æn een wrætfærdig konge, Nw seer dw hwore een konge haffwer oc sith kors at bære met Christo Iesu, naar som han altiit holler paa dheth som ær tilbørlige ræth, 31 Meth andre menniske sees offwer i man[19]ghe maade, baade for vngdom oc saa for alder skyld, met vngdom wdi wanwictighed, oc met alderdom i orkeløshed, Meen dhen som haffwer eeth konge æmbede (fordi hanwm bør at forarbeyde hwer mandz gagen) han moo hwerkin wære wng. heller gammil, fordi han kan icke wære wanwittig, heller orkeløss, wdhen manghen mand till schade

Wise mænd sagde i fordwm tid, at thet ær een arm fornwmstighed, som een haffwer fanghet aff mange tingestis forsøgilse, fordi dhen haffwer mand fanget met sin skade

Dhenne fornwmstighed schal wære langt ffra een konge, fordi at ligerwiiss som hwn hænder trælle dha kan hwn icke hænde een konge, wdhen meenighedsens alsomstørste skade,

Ær dheth saa som Aphricanus rættelige sier, at dhenne røst (jeg haffde icke meent at saa skwllle ganghet) staar een mand ildhe, møghet meer, dha staar hwn een konge ildhe, fordi at dhen fornwmstighed, dog at hwn staar konghen oc kosther møghet, da kosther hwn meenigheed alsommæst,

EEn tid maa welskee dha ær orlog w rædelige begynt aff een wng oc wforarin [19b] konge som tith standher paa i xx aar, Hwore møghet ont dher kommer aff, paa dheth sistæ, dha bliffwer han wiis oc sier, jeg haffde icke troet at thet skwllle saa haffwe ganghet,

En tid effther sijn eghen begæring, heller for een andhens bøn skyll, dha skickede han forkræncte høuitzmend som forderffwe hanwm all sijn meenigheedz gode regemente, Naar han dheth for nemer, 32 dha sier han, jeg icke meente at saa skwllle haffwe ganghet, Mæn dhenne fornwmstighed hwn købis hanwm oc riighet alt fordyrt, om all tingest skwle købis met samme fare:

Ffordi da schal een konge oplæris met god oc mærkelig lærdom, paa dheth at han kan wære wiis aff ræt oc klogt skæll, oc icke aff een sedwane, Oc andhen forsøgilse, som wngdomen necktir hanwm, dhen schall gamble mentzs raad oprætte,

Icke schalt thw heller troo at alt thet sømmer deg som deg løstir, hwilked daarlige qwinner pleye at sie for herrer oc kongher oc dhe dher smigre kwnne, Mæn saa schalt thw selff lære deg at thw schalt inthet lade deg lyste wdhen dheth som sømmeligt ær, Icke schalt tw hæller troo, at alt thet sømmer deg som andre ær sømmeligt, fordi dheth som ær andre een lidhen [20a] wilfarilse, dheth ær deg een stoor synd,

Dees mijndre schalt thw noghet til stede deg selff, at mange sie dheth at wære deg sømmeligt, Oc fordi dha schalt dhw selff wære deg dess strængere oc haardere domere, at andre skoone deg, oc see offwer met thine gerninger

Dith leffnid ær i hwer mantzs aasyn thi kan dheth icke dølies, oc fordi dha estw anthen god mange till gagen, hæller oc ond mange till skade oc fordærffwe,

Des større heder deg gørs aff hwærman, des større flijd gør dher till, at thw æst icke dhen hedher wærdig, fordi ligerwiiss som at inghen heder heller ære kan wære een god konge for møghen, saa kan heller inghen pijnne wære een ond konge nok:

33

Oc ligerwiis som jnthet ær salighere æn een god oc wiis konge, saa ær jnghen pestilæntze forgiftigher æn een daarlige oc ond konge.

Inghen pestilæntze ær hæller til som snarere befængher oc meer wdsprees, æn een ond konge, Twært i mod dha ær dher inghen stæckere wey til at forbædre folkins seeder met, æn een god kongis wkrænckte

leffnid,

Meenige folk efftherfølie snarist konghens gerninger, wndher een daablere daablis gærne, [20b] wndher een stridz man. dha strids gerne, wndher een drancker. drickis dher gærne, oc wndher en wkysk bedriffwes wkyskhed, wndher een haard oc grwm herre. ær altid kæremaall oc trætthe, Ransaghe oc offwersøg gamble historier oc krønicker, oc dha schalt thw findhe, at saadane seedher haffde folket som herrens leffnet wor,

Inghen planete oc inthe hemels tegen kan saa forwende noghen for gengelig tingest som een konghis seedher kan drage til seg syne wndhersottis sind oc natwr,

Dog at bispers oc presthers leffnid gøre rnøghet dher til, dha gør een kongis alsommest, fordi at mange forsmaar snarere klærkeriid om dhe ære onde, æn dhe effther følie dhem om dhe ære gode,

Ligerwiis som mwncke dhe draghe icke manghe till at efftherfølie seg. dog at the ære gode. fordi at dhe holdhe dhet som dhi haffwe loffwet. Mæn ære dhe ondhe dha fortørne dhe hwer mand, Meen dher ær inghen som ey rørhis til at effterfølie een konge, 34 Schal fordi een konge wogte seg at han ær icke ond. at hans exempill gør saa mange onde [21a] met seg, oc for dhet eene w ære god, at ther bliffwer, saa manghe bædre aff hans exempill,

Een salig første som Plutarchus sier, han ær guds leffwindis beelede, hwilken gud som ær baade alsom bæst, oc alsommægtist, aff godhed wil han alle goth, oc aff magt kan han thet gode aff sted komme, som han wil noghen wnde,

Twært i mod een ond oc forgifftig konge han ær diæffwilsins beelede, hwilken som haffwer møghet makt oc stoor ondeskap, All dhen makt han haffwer dhen brwgher han til menniskens fordærffwe, war icke Nero saadan een ond werdsins gwd war icke ocsaa Caligula war icke oc saa Heliogabalus hwes leffnid icke alsomenisthe war, een wærdsins pestilentze, meen dheris i hwkommilse ær æn nw hwer mand wederstygkelig,

Dhw som æst een cristen første naar dw hørir hæller læss at thw æst guds beelede, dha schalt thw icke forhæffwe deg dher aff, mæn wære dess meer winskibelig, at thw kanth lignes dhen figwr som dw æst beelede oc dictid æffther, Oc dog at thet ær alsom sworist at kwnne dhet naa, dha ær dhet alsom [21b] slemisth at kwnne dhet icke naa

Dhen hellige scriffth sætther trænne gudz eyedomme, som ær alsomstørst makt, wiisdom oc godhed Dese trænne ting bør deg at haffwe som æst en konge, Thi at haffwe makt for wden godheed, dhet hørir een tyrann till. for wden wiisdom, dhet ær icke righe, mæn wold oc ffordærffwe, thi skal tw forarbeyde teg stoor wiisdom til, at thw kant wel staa 35 riige oc regementhe fore, som lycken haffwer giffwet teg, paa dhet at thw kant sælff alsornbæst see till, hwad som skall flyes oc efftherfølies, dhet ær hwad som skal gøres oc ladhis, Dher næst at tw kant wære mange god oc profitelig, fordi dhet hørir godhed till, Ydermere met thin magt, schal thw gøre saa mange got som teg bør at wnde got, oc møget meer schall thin willie wære till got, æn thin magt sier til Oc dess støre makt thw haffuer, des myndre ont schaltw wele noghen gøre met samme magt,

Gwd han ælskis aff alle dhem som gode ære, oc han rædhis aff inghen wdhen aff dhem som ondhe ære, serdelis aff then rædsle som noghen rædhis sijn skade, Saa schal een god første inghen wære ræddelig wdhen ondhe mennisker oc schalke, dog saa at dhem ær saligheeds [22a] hob, om dhe kwnne lægis oc forbædris

Twært i mod da ælskijss diæffwelin aff inghen, oc rædis aff alle, oc mæst aff dhem som godhe ære, fordi dhe ondhe haffwe noghen handell met hanwm, oc dhe gode inghen, Saa ær oc een tyrann vsynlig oc hadelig aff the bæsthe, oc dher ær inghen dher meer handleer met hanwm æn dhe alsom wærsthe,

Som sanctus Dionysius han scriffwer ooss trænne ordhen oc skickilse saa siendis, at dhet som gud ær i blant himmerigis herskab, oc een bisp blant kirkins personer, dhet ær een konge i sith righe, saa at alt thet gode som the haffwe, schal rindhe til theris wndersottis gagen, ligerwiss som aff een salig kælle, Dhet ær møghet wskickeligt naar meenighed 36 aff then fordærffwis, aff hwilken hæne bwrde at wænthe sijn salighed,

Meenigh almwe ær wlydighe, bwdre oc gøre opstød aff dheris eghin natwr, Dhe som regementhen haffwe, dhe krænkis snart aff geerigheed. oc hornod, thi haffwer man icke wdhen eeth saligheedz ackere til at fly, som ær een wkrænkelig konge, Mæn ær dhet saa ath han ær forkrænkt met dorlige oc forgifftige meeningher, hwad salighedz hob kan da meenighedin haffwe,

[22b] Gwd som alle gør got, han haffwer da inghen behoff, oc inghen begærir han heller goth aff seg til gode, Saa schal oc een god konge gøre, ther betegnir gwdz beelede, ffordærffwis forskylle got aff alle, oc icke acthe sijn ære hæller profiith ther faare,

Som gwd haffwer skicked paa hemmelen soolen til siith efftherligning, soo haffwer han blant mennisen skickid konghen, til sith leffwendis beelede, Mæn inthet ær saa almenneligt som solen ær, oc hwn giffwer oc andre planether oc stiærner liwss, Saa schal oc een konge wære wdi meenighedz gagen almænnelig, oc haffwe saa wisdoms liwss hoss seg, at hænde dheth seg saa at andre dhe blijnnes heller fare will, dha schal han aldri fare wiill,

Gwd han haffwer ey wreedhe hæller nogen løss begæring, dog regerir han werdhen i aller bæsthe maadhe, Saa schal oc een konge met reedeligt wiid oc got schel, for wthen wreedhe oc løse begæring, regere land oc riighe,

Oc som inthet ær yppermeere æn gud, saa schal oc een konge wære langt fra meenighe folkis løse oc fwle begæring,

37

Ligerwiis som gud han regerer alting wæll, oc dheth seer dog inghen dog at hwer mand [23a] for nymmer gwdz welgærning, ssa schall icke heller land oc riige fornymme een herris makt, wdhen naar som dheth ophøyes oc forbædris aff hans wiisdom oc godhed, Twært i mod gøre tijranner fordi dhe fornymmes inghensted, wdhen hwer mand till schade,

Som soolen synes sagtist at gaa naar hwn ær høgst paa hemmelin, saa schalt thw dess sagtmodigere wære oc mildhere, at lœcken deg møgeth ophøyer,

Dhw beteer icke dha eet førsteligt sind, naar som dw wilt inghen fortørnilse lidhe, hellir icke til stedhe at een andhen schal haffwe større regementhe æn dw, Mæn naar dw forsmaar at gøre noghet som een konge staa ildhe, da beteer dw eet førsteligt oc konge sind,

Dog at alle trældom ær arm oc slem, da ær den alsom armisth oc slemmist, met hwilken wii tiæne syndhen oc løse begæring,

Hwad kan wære slæmmere æn at dhen schal tiæne wkyskhed, hastighed. gerighed. oc homodighed. oc andre slighe herrir som haffwer dog anammet seg regementhe offwer frii mennisker

Effther dhi at dhe førsther som waare hedninge wille gaa i døden, paa dheth at the skwille spare blods wdgydilse, oc dher met meer acktede [23b] menighedz bæsthe æn dheris eghet liiff, hwore wrædeligt ær thet at een cristen første, schal raadhe met sijn løse oc syndige begæring i sijn regementhe, meenighed til stoor schade,

Naar som dw anammer herredomme oc 38 regementhe, da skalt thw icke acthe hwore stoor heeder, meen hwore stoor tynghe dw anammer, Oc icke skalt thw offwer legge, hwore stoor skat oc renthe dw haffwer ind at komme, meen hwad flijd dw skalt well regere met, Icke skalt tw hæller meene at thw æst kommen i riighens regementhe, ligerwiis som ij eeth rooff, men som een god tilsyns mand i eet boskap,

Inghen ær god til forstandher som Plato sijn wdhen dhen som trængis till, Dhen som begærir herredømme anthen ær han een gæk oc een daare, fordij han icke forstaa hwore faarligt thet ær at haffwe herredømme, Heller oc han ær een ond mand oc begærir regementhe seg till gagen, oc icke meenighed till nytthe, Heller oc han ær een wanwittig mand, oc fordi icke offwer veijer hwad tynghe han anammer, Dhen som skall wære till riighe beqwem, hanwm bør at wære bode atwogtig oc god, der till met wiis,

Naar som dw anammer stoor regementhe [24a] dha meen deg icke lycksalegere, meen akte at thw tagher deg stoor tynghe paa dhin axel, saa at tw skalt nw wære mijndre orkeløss oc ledig, oc meer affholdig aff legoms lyst,

Dhe ære wærde konge naffen som icke wælde seg meenigheedhen till, mæn hæller offre seg selfwe till meenigheedz bæsthe, fordi dhen som haffwer regementhen seg til gode, oc acther hæne effther siith gagen, i hwad naffen heller titell hanwm giffwes, dha ær han sandelige een tyrann oc icke konge, Ligerwiis som inthet naffen ær skønere æn eeth konge naffen, saa ær inthet meer weederstyggeligt for hwer mand æn een tijranns naffen, 39 Dheth skell ær i mellom een konge oc een tyrann, som ær i mellom een barmhærtig fader oc een w mild herre, Een god fader begær at lade sith liiff for sijne søner, Mæn een wbarmhærtig konge, han begærir icke andhet een sijn fordell, oc meer ramir han siith besthe æn sijne wndersottis

Icke schal dheth hæller wære deg nok at thw kallis een første, manghe haffwe hafft dhen titeli som woare een forgiftig pestilentze, som Phalaris oc Dionisius, thi schalt tw offwerlægge i dhin eghen hwg oc tænce, hwad tw æst, I sandhed sier Seneca gerninger oc icke naffen [24b] skæne een konge, oc een tijrann,

Oc met korthe exempill Arestoteles in politicis han gør saadan skell mellom een konge oc een tijrann, fførst dha acther een tijrann sith gagen, mæn een konge meenigheds gagen, Naar een konge schal noget slå oppaa, tha offwerlæggher han om thet kan komme hans borgher till gode, mæn een tijran offwer læggher sit

eghet gagen, een konge forarbeyder han æn stwndwm sith eghet gagen, da skødher han rnæst meenighedz gagen, Mæn een tyrann ær han noghen tiid meenigheden profitelig, da gør han dhet for sith gagen, oc icke menighedsins bæsthe,

Dhen som regherir soa sijne borgher ath han brvgher dhem till sith gagen, da haffwer han dhem icke anderleedis, æn som bøndher haffwe theris asijn oc hæsthe, bøndher brwge them icke wdhen til sith gagen, Mæn dhe som met wbarmhærtig beskattning, ædhe dheris folk heller oc saa aff grwmhed slaar dhem i hiæll, hæller oc aff theris homood sætther sijne wndersotte i lijffs faare, dhe brwge frij 40 borghere møghet slemmere, een meenighe folk dheris træle, heller een kødmaanghere dhet fææ han slakter,

Ffor dhi da schal een kongis læremesthere [25a] inskiwde hanwm dhe tijranners naffen, som all werdhen for haaner oc fortall, som ær Phalaridis naffen, Mezentii, Dionisii Siracusani, Neronis, Caligule, Domitii, som wille kalles een gud oc een herre,

Twert i mod schal han giffwe hanwm for gode exempill aff gode førsther, som haffwe wærid langt fraa een tijrannis wilkoor, oc den schall mæsterin fortællie met stoor ære, priis oc loff,

Dher næst da schal han lade formale oc controfæije for hanwm, bode een tijrannis oc een kongis beelede, saa at the kwnne baade wære for hans øghen oc hans hwg, paa dhet at han kan der aff meer optændis til een god første, oc meer forfæris aff een tijrann,

Nota picturam boni regis

Fførst schal han saa beskrieffwe een god første, at han ær eeth dyr som ær aff hemmelin kommet, lighere gud æn menniken, oc fwllkommet met alle dygder, som ær fød alle mand till gode, oc ær sandelige giffwet aff gud, til at hielpe oc styrke disse forgængelige oc dødelige wærdsins tingest, dhet som alting offwer seer till sith gagen, oc inghen ting kan wære bædre heller sødhere i noghen [25b] meenighed hwilken som haffwer een fæderlig hwg til alle, hwilket hwer mandz liiff ær meer kært æn sith eghet, hwilket som icke andhet gør æn forarbejder nat oc dag, at hwer mand kan lidhe wel, hwilket som altid 41 haffwer til dhem som ære gode, rede løn, oc naadhe till dhem som ondhe ære om dhe kwnde bædris, Dhet som saa wil forgeffwis forskylle got aff alle synæ wndersotte, at thet wil met sijn lijffs fare forarbeyde theris salighed, Dhet som holler righens gaffen oc fordell, at wære sgn baade, dhet som altiid wagher oc fordi dha maa hwer mand roelige soffwe, hwilken som stedher seg inghen orkeløshed, aff hwilked landhen moo tryggelige leffwe, Dhet som tagher seg stoor wmage till, paa dhet at dhe som ære wndersotte moo wære i roolighed, paa hwes eene dygd alle meenigheds salighed hænger, Dhet at wære een cristhen førstis beelede, schal mestherin giffwe hanwm fore som ær fød till konge riighe

Nota picturam tijrannj

Twert i mod schal han sætthe for hans øghen eeth stoorth spøgilse oc sorth, som ær till hobe kommet aff een draghe, een wlf, [26a] een løye, en ødle, oc een biørn, oc aff mange andre saadan beesther, saa at samme spøgilse haffwer paa alle sidher sex hwndrede øghen, oc ær fwld met tændher, paa alle sijdher, oc i alle maade forfærlig, hwilken som haffwer krogede clør, oc wmættigh bwg, som altid ær fwld, oc drwckin aff menniskens blod, som ær woghen oc hænger paa hwer mandz lycke, oc lijff, oc will hwer mand onth, oc særdelis dhem som gode ære, hwilken som ær all werdhen een forgifftig ondheed, oc hwer mand hader dher meenigheed haffwer kær, Hwilken som kan icke fordræffwes, for sijn stoorhed, oc icke heller tagis aff dage 42 wdhen meenighedsins stoore fare, ffordi een tyrann ær saa beskermid met rigdom oc stor makt, Dhet ær een tijranns beelede, oc hwad som kan, i saa maade betænkis hadeligt at wære, Saadant eeth spøgilsse war Caligula, saadant wor Claudius, saadant war oc Busijrides, som poetir dhe scriffwe, Pentheus, oc Midas, hwes naffen som nw ær alle werdhen till spot oc had,

Een tijrann han altiid gør dhet som hanwm lysther, mæn een konge han gør dhet som ær got. ræth. oc skell, een tijrannis løn ær rigdom, mæn een kongis ær heder oc ære, een [26b] tijrann han regherer met rædsle falsk oc swig oc andre snedige fwnd Mæn een konge som ær w forkrenckt, han regerir met wiished

oc welgærningher, een tijran han regerer seg till gode, mæn een konge meenigheden till gagen, Een tijranne beskermer sijn salighed, met wdlænninge. fræmmede røffwere oc falske, men een konge han meen seg at wære tryg nok, aff then wælgerning han gør sijnæ wndersotthe, oc aff dheris gode willie dher han seg forskyllet haffwer, een tijrann haffwer altiid had oc mistanke till dhem som i hans meenigheede ære dygdelige, oc fornwmstige oc haffwe noghen makt, mæn een konge ælsker dhem som sijne wænner oc helpere, Een tijran haffwer eenthen lyst till w wiise folk paa dhet at han kan tynghe dhem som hanwm lysther, heller oc till schalke hwilke han kan nytthe till sijn wmlheds beskermilse, hæller oc till det folk som kan smigre aff hwilke han kan høre dhet som han gerne gør,

Twært i mod dhen som ær møget wiis han ær een konge møghet kær, fordi han kan aff hans raad 43 møghet hiælpe, oc [27a] des bædre een mand han ær des meer acther een konge hanwm, fordi han maa tryggelige forlade seg til hanwm, oc frij wænner dhem ælskir han, som sandening tøre sie, fordhi han bliffwer aff dheris omgængelse bædre

Baade kongher oc tyrannir haffwer mange hænder oc øyen, mæn møghet askillige leemmer, een tijran arbeydher wel dher oppaa at rigdom schal komme i hans land, dog saa at the ræcker till faa mend oc mæst til dhe ondhe, paa dhet at han kan styrke sijn makt, met sijne gode wndersottis armod, Mæn een konge meen at thet er alt wdi hans fadebwr, dher hans wndersotte haffwe, om hanwm trænger, een tijran han begær at alle schulle wære hanwm wndergiffwene met log oc kæreemooll, Men een konge haffwer lyst till sijne wndersottis friihed, een tijran han begær ath rædis, men een konge at ælskis, een tijran haffwer icke meer mistroo en gode borgers oc stædhers samdrægtighed, oc dher aff gledis een konge, Een tijran haffwer lyst till at saa wsamdrægtighed i blant syne ondersotthe, oc at opholle dhem som ær aff wlycke till kommen, oc saadan tingest brwger han till sin wmlheds beskærmilse, Mæn dhet ær kongis eenisthe ijd, at han opholler eendrægtighed, oc begynnes noghen wsamdræg[27b]tigheede da lader han dhem strax aff tale, fordi han well weed at saadan ting ær een meenigheede pestelentze, oc fordærffwe, Een tijran naar som han fornymmer at een meenighed forbædris, dha finner han strax eeth fwnd met orlog, heller andher tynghe, till at twinge oc for arme sijn almwe, mæn een konge gør oc lidher møghet ther offwer, at han kan haffwe 44 een ewighe freed i sijn meenighed, aktendis at all meenighedz skade kommer aff wfred, Een tijrann han skickir oc dragher till sith gagen oc beskærmilse alle logher. skickelse. bwd. wilkor oc dage. dher til wigd oc wwigd, Mæn een konge han skicker alle disse ting till menniskens gagen oc profiith,

Saadan oc andre fwnd høre een tijran till som Arestotiles han scriffwer i then bog som ær dictid om meenighedz regementhe, dog at han dragher alle disse wilkor till træne, Dhet første een tijran leggher wijn oppa, dhet ær at hans wndersotte dhe skulle hwerken wele hæller tøre setthe seg i mod hans tyranne stycker, Dhet andhet at the skulle icke sætthe loffwe till hwer andhen indbyrdis, Dhet tredie at the skulle icke tøre anhæffwe [28a] noghet nyt stycke, hæller fwnd, Dhet første gør han nar som han leggher alt sith flijd dher paa, at hans wndersotte skulle inthet manneligt sind haffwe, heller noghen wiisdom, nar han haffwer dhem wndher seg lighe som træle, oc til trælis gerninger, heller oc qwinske sind ær i dhem aff offwerflødighed oc løssleffnid, han weed well at ædele oc mannelige sind, de kwnne icke fordrage hans tijranne gerninger, Dhet andhet gør han nar han saar wsamdrægtighed oc had oc affwnd mellom sine wndersotte, oc da beklage oc beføre de hwer andhen, paa dhet at han kan bliffwe mægtig aff dheris skade, Dhet kommer han aff sted naar som han minsker i alle moode syne wndersottis magt oc rigdom, fordi han well wed at inghen wismand tagher seg dhet offwer dher han kan icke fræm bringhe,

Ffrraa disse wilkor skal een første wære langt oc 45 inthet widhe aff dhem, oc særdelis een cristen første, thi at haffwer Arestotiles som dog war een hedning, wærid soo god oc lærd oc saa wel bewist seg, hwore møghet meer bør dhen at saa bewise seg som haffwer regementen aff Christo Jesu,

Blant dwmme oc wskællige creatwr haffwe wii oc een konge oc een tijran bescreffne, dhen konge som ær offwer brjer, oc kalles [28b] wiise han haffwer een stoor boolig myt i blant all hoben, liggherwiis som han skulle wære i dhet aller tryggisthe sted, oc han ær ledig, oc gør inthet, dog at han skicker alle dhe andre gærning faare, Naar som han ær borthe hæller tabis, dha for wiillis een heel biiswerm, Fframdelis da haffwer han icke den skabening de andre haffwer, Mæn han ær boade større oc skønere, oc som Seneca sier at i een ting da ær han besynderlig andre bijer wlig, hwilke som ære saa møghet wreede at the taber theris gad i dhet saar som dhe met gadden stinghe, Oc wiisen haffwer dog inghen gad, hwilken natwren wille icke giffwe hanwm, paa dhet at hans wreede skulle wære w wæbnid, Dhette exempll ær stoare herrer oc mærkeligt,

Wilt tw wide een tg rannis beelede, blant wskellige creatwr, da tænk de dyr offwer som leffwe aff roff, som ær løijer. biørne. wllffwe. oc ørne, at ligerwiis som de wisde at hwer mand hadher them, soa skiwle dhe seg fraa andre dyr, Mæn dog offwergaar een tijrann dhem i grwmhed, fordi de spare dheris eghet køn oc feyde paa andre, Mæn een tijran han feyder mæst paa sith eghet køn, [29a] fordi at han fordærffwer andre mennisker dog at han ær sælff menniske,

Tyrannj imago ex scriptura j Regum . 8 .

Gwd han bescreff oc i den hellige scriffte een tijrannis beelede. saa siendis, dhet schall wære eedhers kongis ræt som schall regneere offwer eedher, eedhre søner schall han tage oc sætte i sijne wogne oc han skall gøre them till sijne ræijsenær oc lackæier hoss sijne wogne, oc han skall skicke seg aff dhem fogeder oc æmbitzmend, oc dhe skulle pløije hans agre oc høste hans koren i hws, oc dhe skulle wære hans smeeder, till hans waben, oc til hans vogne, aff eedhre dõtther schall han tage oc gøre seg twættirskir. stwe koonir. oc bagerskir, edre aghre. wingaarde oc oliwegarde schall han taghe fraa edher, oc giffwe sijn tiænere, schall han oc saa tage tiende parthen aff edert koorn, oc wiin, oc giffwe sijnæ swæne, edre drænghe oc pigher oc de alder bæste oc edre asijn, schall han tage oc sætte i sijnæ gærninger, edher qwig oc fænid schall han oc tage tiendher aff, oc i skulle alle bliiffwe hans træle, oc i schulle roobe den dag fraa den kongis ansikt som i haffwe edher [29b] wdkoordid oc hærrin schall dog icke høre edher røst

Icke schall heller dhet røre noghen at han kaller hanwm her een konge, oc icke tijran, fordi saa i fordwm tiid da wor konge naffen saa hadeligt, som nw ær tijranne naffen, Mæn effther di at inthet ær bedre en een god konge, hwi wille wor herre giffwe folket saadant eeth beelede faare, Dhet giorde han icke ffor andhet æn han wille at the skulle forfæris 47 ath begære konge, ffordi da sagde han dem tijranne seeder. ffor konge ræth, thi at Samuel han haffde dog wæreth dem konge god nok, oc wel regeriid folkid i mange aar, Mæn de kwnne icke forstaa dheris salighed, ffordi begærede dhe kongher met andre hedninger, som skulle dem met homod. makt oc wold regere, Hwore møghet ont her ær i dhet beelede, dog see wij en nw i wor tid, at cristne konger gaar i samme weij, all werdhen till een staor skade,

Pictura regis Deuteronomij xvij

Mærk nw een god kongis beelede som wor herre han oc bescriffwer i dhet gammill testament saa siendis, Naar der bliiffwer een konge skicked blant edher, da schall han icke gøre seg eeth staort tall hæste, han schall icke leede folket i Egipti land, met mange reysenær, [30a] han skal ickij haffwe mange hwstrwr, paa dhet de icke skulle wænde hans sind oc hwg, icke schall han heller haffwe mange pwnd gwld oc sylff, oc naar som han sidher paa sith kongelige lofft oc sæde, dha schall han bescriffwe seg myn logbog, tagendis bog at scriffwe effther aff presther som ære aff Leui slecth, Oc dhen bog skaall han haffwe hooss seg alle sijne dage, at han kan lære oc rædis sijn herre oc sijn gud, oc at holle hans bwd oc seedher som ær bwdhen i laaghen Icke schal hans hiærte forhæffwe segh i høffærdigheed offwer sijne brødhre, oc hwerken schall han goa till dhen højire sidhe, eller till then wenstre, mæn ræth fram paa dhet at han moo laang tid regneere, oc hans børn effther hanwm offwer Israhell, 48 Ær dhet ssaa at een hebraisk konge biwdis at llære laaghen, hwilken icke andhet war æn een figwr oc skwgge til then cristen laag, hwor møghet meer bør een førsthe som cristen ær, at widhæ then hellige læst, oc hæne met gerninghen fwlkomme.

Wil icke gwd at een jøde konge schall forhæffwe seg offwer sith folk, mæn kaldher dhem hans brødhre, hwore møghet mijndre bør [3ob] een cristen konge dhet at gøre mod sijne cristne wndersotte, hwilke som Christus een konge offwer alle herrer kailede sijne brødhre,

Hør nw hwore Ezechiel propheta han bescreff een tijran saa siendis, konger oc herrir mit i blanth dheris folk, ær ligher wiis som wiffwe, dher tage roff oc wdstyrte blod,

Plato han kailir førsther oc konger meenigheds gæmmere, saa at de schwle dhet gøre sijn menighed, dher hwnde gøre som wacthe fææ, Mæn ær dhet saa at hwnde dhe bliiffwe till wiffwe, hwad hob kan da den arme hiord haffwe,

Den samme propheta eet andhet sted kailir han een grwm oc gerig konge een løije, oc straffer han oc de hyrder som fødde seg selffwe oc skøtte hiorden inthet, meenindis dher met de konger som regere seg selffwe till gagens, Oc sanctus Paulus han sier om Nerone saa, jeg ær ffrælst aff løijens mwnd

Saa giorde dhen wiise konge Salomon, dhen tid han bescreff en tijran saa siendis, een wmild konge offwer fatige folk, ær som een løije der rober, oc strax haffwer hwngher paa dhet ny, oc een andhet sted sier han, naar som wmidde mend tager regementen da grædher folket ligerwiis [31a] som dhe wore 49 kommet wndher trældom Oc eet andet stæd oc saa, Naar wmidde ophøjies da schall folket skiwles,

Som Esaias scriffwer Naar wor herre war wreed paa sith folk for dheris synd da høtte han dem saa siendis, Jeg skall giffwe dhem børn till konger, oc qwinske mend skwllle regere dhem, Hwad ær det annid æn han giffwer till kende at inghen større modgang kan hænde eet riighe, en een daarlig oc wmild konge,

Mæn hwad gørs dog dhetto behoff meer till bewiisning effther di at Christus som ær konge oc herre offwer alt. saa klarlige skiide os i læsthen, een cristhen herre fraa een hedning saa siendis, Heedningske herrer de regere offwer dheris wndersotte met wold oc makt, mæn dhet schall icke saa wære blant eedher, Ffordi ær dher herredømme blant heedninghe, da bør dhet icke at wære blanth cristne, som Christus sagde, thi ær regementhe blant cristhet folk icke herre dømme, mæn een christelig till syn, Riige ær icke magt oc wold mæn een welgering,

Icke skal heller een konge smigre for seg saa tænkendis, desse tingest høre bisper oc prelater till, oc icke meg, ffordi at the høre deg till, om thet saa er at tw æst cristhen, Mæn æst tw icke cristhen da høre de deg inthet till, Icke schall [31b] heller dhet røre deg at mange bisper ære langt fraa dhetto beelede, Hwad dhe gøre dher moo de see dhem om, Mæn tænk dw hwad teg bør at gøre, oc deg staar wæll,

Dhw skalt icke daa regne deg god, naar andre ær wære en dw, Icke skalt thw hæller troo at alt thet sømmer deg, som andre kongher gøre, ræth oc 50 hówiskeheed schwllle wære dhine gerningers regell, oc icke fræmmede onde exempill, Oc ær dher inghen dw kant offwer winne, dha gør dhin flijd dher till, at tw kant offwer winne deg selff, ffordi dhet ær eeth dygdeligt orlog, oc staar een konge well, wdi hwilket han bliffwer dagelige bædre,

Ær thet ssaa at tijranne naffen oc gærning ær slæmme, inthe bliffwe de bædre der aff, at mange ære om samme naffen, fordi at dygd regnis icke effther stoort tall, mæn effther hówiskhed oc godheed,

Scriffwes mærkelige aff Seneca at paa dhen sted som wij setthe siø røffwere, oc skalke, skwllle oc sættis konger, som haffwe røffweris oc skalkis sind oc hwg, thi at sind oc hwg skillie een konge oc een tijran at, oc icke naffen,

Scriffwer oss Aristotiles aff nogre [32a] meenighed oc stæder der saa slæmme waare, at naar som noghen skwllle tagis i raadhet da skwllle han swærie at han skwllle hade meenigheden oc gøre all sijn flijd dher till at hæne kwnne lidhe ildhe, Mæn een konge swær møget anderledis, dog see wii at mange saa regere meenigheden, ligerwiis som de wore hænnis besoorne fiende

Dhet ær altiit tijranne regementhe hwor som konghen lider møghet wæll, oc folked ilde, oc naar som eens lycke woxer aff een andhens w lycke oc skade, fordi dhet ær lighe som een herre icke andhet giorde, æn han wille bliffwe rig oc mægtig, aff sijne wndersottis skade oc forderffwe,

Dhen som wil haffwe oc beholde eet konge naffen oc forware seg for tijranne naffen, dhet skal han icke gøre met rædsle, hæller met hōdslee, mæn aff 51 welgærningher seg dhet forskylle, ær han sændelig een tijrann, da gangnir dhet føye at han kan kallis aff them ther smigre kwnne een konge, hæller landsins fader, oc beskermere, ffordi saa wele en the smigre som ære till i hans tid, waare effther kommer will icke dog smigre, Dhw seer at i fordwm tid waare mange forfærlig kongher dher inghen torde knyste i mod, dhen stwnd [32b] de leffwede mæn deris wndskap nw begaas met stort had, oc met saa stoor friihed tales der nw om dhem, at dheris naffen aff hwer mand spottis

Een god første skall icke met andhen acth reghere sith riige æn een god boomand regerir sith hws Hwad ær eet riige andet æn eeth stoorth hws, Hwad ær een konge andhet æn mangan mantz fadher, han ær yppere æn folket dog ær han aff dhen samme slegt, eet menniske regerer andre mennisker, oc dhen som frij ær han regerir oc andre frij folk oc icke wskelige creatur som Aristotiles rættelige sier

Hwad naffen kan wære slæmmere heller meer bespotteligt, æn dhet som Homerus scriffwer, Achilles kallede den konge som seg till gode regerede riighe, kallede han hanwm æn røffwere som slwgher sith eghet folk, Hwad kwnne han kalle dhen forsmædelighere dher han regnede w wærdig till riighe oc regementhe, Mæn som dhen samme Homerus scriffwer naar han wille kalle een god konge wid sith rætthe naffen, da kallede han hanwm folkens hyrde, een hyrde oc een røffwere dhem skjill møghet [33a] ath met hwad drijstighed fordi wælle, oc taghe seg somme konge naffen til dher wd wællie faa oc hælst dhe wærsthe, hwilke dhe brwge met ny 52 fwnd oc seeder, till at slwge meenighe mandz godz oc penninge, oc wænde dhet alt sammen till sijn fadbwr, oc dhet som de haffwe saa wbarmhærtige trængd fatige folk aff, anthen thære wbeqwemmelige wdi legoms lyst, heller grwmmelige i krij oc orloff, Oc hwilken som i saadan regernenthe mest skalkhed oc swig kan, den holle de mæst aff, lligerwiis som een første han waare sijne wndersottis fiende oc icke fadher, oc dhen synes mæst at wære konghen troo, dher mæst skade tæunker folket till,

Lligerwiis som een god boomand han meen at dhet ær hans gagen, naar som dhem faldher lycke till dher hanwm ære anrørindis, saa rneen oc een god konge, alt thet at wære i sijn fadebwr, dher hans wndersotte beseede oc haffwe, hwilke hanwm ære saa till bwndne, at the ære redhe met liff oc hælbredhe for hanwm, oc sien met gotz oc penninge,

Ffordi da ær dhet icke wnyttelig at høre, met hwad titell Julius Pollux tegnede een nyttig konge, ffraa een tijran. strax effther gwd, [33b] da sætte han een konge, fordi han bør at wære gwd allsom ligesth, oc dog at danske maall kan neppelige følie eijedommen, baade i latineen oc i gretschin, dog will ieg ganghet dhet næste jeg kan saa at thet kan forstaas, som her effther følier kaliede han een konge, oc met desse effther screffne naffen ærede han hanwm saa siendis,

Ffader: mild: tæckelig: miskwndelig: forsynlig: rætwiis: mandelig: from i sind. frij. oc dhen som penninghe forsmoor, icke hans løse begæring wndergiffwen, som ær herre offwer seg selff, oc offwer 53 legoms lyst, dhen som haffwer eeth goth skæll, oc ær skarp oc redelig i dom, som ær atwogtig oc wel forfarin, klog i raad, oc rætferdig, ædrwg oc møghet actindis gudz loff, oc tiæniste, oc menniskins gagen, som ær stadig oc fasth, for wdhen falsk oc swig, oc altid tænkindis dhet som mærkeligt ær, som ær agted i sijne gerninger, ær fornwftig oc klog i møghen haandell, oc winskibelig i hans wndersottis regementhe, æn god beskermere, reedebon til welgerning, oc seen til hæffen, wiis. stadig. oc wkrænkelig i sijne gernin[34a]gher, møghet beqwem till rætfærdighed, altid aktendis dhet som sies om kongher, at the skwlle altid wære som een weijskaall, som ær god, oc snar at komme i tall met, oc lystig i omgængilse, dhem ganglig som wele tale met hanwm. barmhertig oc reedeboon till at rame dheris bæste som hanwm ære lydighe, dhen som haffwer sijne swæne kær, oc stridher mandelige. naar dhet bør seg, oc ær dog icke orlog begærandis, dhen som ælsker freed. oc gør sin flijd dher till, at han kan forbædre sijne wndersottis seedher, dhen som kan rættelighe bethee een konge oc een leedsagher, dhen som kan sætte een god oc een salig log, dhen som ær fød til at forskylle got aff hwer mand i dhet han ær gwdz beelede, Mange andre hederlige tingest bekomme een konge, som kwnne wdlæggis met een heell tale, dog de kwnne icke sies met besynderlig ord, Effther dhi at een hedniske mesther han beescreff een hedning saadant eet konge beelede faare, hwor dant kan tw tæncke at een cristhen mæsthære bør at bescriffwe een cristhen konge,

54

Tituli tijrannorum

Meen nw wele wij see hwad farghe han malede en tyrann met saa siendis, Een ond [34b] førsthe schal tw saa straffe, Han er een tyrann grwm. wmild. een afftrænghere. oc een woldsmant, som altid ær penninge begærandis, glwbindis. oc den som sith eghet folk slwgher. hoomodig oc høyfærdig. ond at gaa till wganglig til at haandle met, haard til omgængilse, wlystig i snak oc taale, ilde wred, snar til at ærre, forfærlig oc stwm, dhen som effther følger legoms lyst wdhen affhold, oc maade, wforsynlig. wmannelig. wretfærdig. wraadig. skalkagtig, wbarmhærtig. Dhen som fattis sind oc skæll, oc ær løss. oc wstadig, oc then som snarlige beswigis, oc ær snar oc rædeboon till ont, wmild oc effther følger løse bægæring, wstraffelig. een for haajnere, dhen som ær ophoff till krij oc orlog. som ær swor oc twng at fordrage, wtoolig. oc hanwm kan inghen ting ffor meenis,

Effther di at gud han ær langt ffraa een tijrannis natwr, da ær oc een forgifftig konge wdi sandhed w synlig for gud, oc æffther di at ingen beest ær skadeligere æn een tijran, da følger dhet oc skeel at inghen ting ær w synlighere ffor alle mænd. æn een ond konge, Hwem wil begære at læffwe naar som han baade ware hade[35a]lig aff gud, oc forsmad aff alle mennisken, fordi dhen tid een keysere som heed Octavius Augustus, ffor nam, at ther giordis mange baand paa hans hals, oc nar eet forgik tha kom strax eet andhet i stædhin da sagde 55 han dhet lijff icke at wære got, naar som æn wsynlig war for hwer mand, oc skwlle beskerme sijn salighed met saa manghen mands blods wdgydilsse oc fare,

Thi ær thet riighe waragtighere, oc meer framtwrinde, oc regeris met støøre lyst, oc roolighed, ther med dygd, oc kærlighed regeris, hwilket wij kwnne findhe oc mærke aff alle gamble krønicker, Inthet wold oc magt wor noghen tid saa wel be. skermet, at thet kwnne længhe wære bestandeligt, mæn saa tith som i noghen meenigheed begynthes tijranne regementhe, da forginghis dhe snarlige,

Dhen som maange rædhis, han skall oc wdhen twil, wære ræd for mange, oc dhen kan aldrig wære tryg, som hwer mand ønsker aff dage,

I fordwm tid haffde noghen wel regherid, dha skickedis hanwm stoor heeder. oc ære. effther sijn død, Mæn om tijrannir war dhen seed. som nw ær om wiffwe oc biørne, at dhen skwlle haffwe løn aff meenighe mand, som [35b] meenighe mandz fiende tog aff dage

Dhet første kongher bleff till, dha skickedis dhe aff meenighe folkis samtycke, for dheris stoore dygd dher offwer gik meenighe folkis dygdher, oc skickedede seg møghet effther gwds godheed, Ffordi dha skwlle kongher dhet i hwg komme, dher fførst gjorde kongher oc tæncke seg icke at wære konghe naffen wærd,

naar dhem fattis dhe wilkoor, hwilke først konger haffwe giord,

Manghe fwnd ær dher til, som noghen menigheed regheris effther, som alle natwrlig mæsthære samtycke. dog ær dhet fwnd bæst. hwar som een ær regherendis effther gwds exempill. som oc eene 56 ær i syn regementhe, paa dhet at all ting kan wære hoess een mand, mæn dog saa om han effther gwds exempill, offwer gaar alle andre i godheed oc wiisdom, oc inthet andhet gør æn arbeyder meenighedsins gagen, Oc finnes dhet icke saa, dha ær een ond regementhe oc fordærffwelig i den meenighed, effther dhi at kongen ær i mod dhen alsombæste, som sannelig ær gudh

Then menigheed regheris alder bæst som haffwer een konge dher fwlkomen ær i alle dygder, [36a] Mæn effther dhi at dhet kan neppelige skee, at saadan een konge kan fijnes. oc daglighe begæris, at dhen maatthe foo regementhen. dher waare maadelighe gwod som wærdsins ting ære nw skickede, dha ær dhet konge riighe bæst, som ær blændhet met then regementhe, wdi hwilken som anthen faa oc merkelige ære regerendis met konghen, heller oc manghe aff all meenighedhen dher till wdwaaldhe, paa dhet at konghen schall icke faldhe i w mildhed. wold oc makt, Mæn lighe som elementhen temperere hwært andhet, saa skaal oc meenigheden regeris, Oc ær dhet saa at konghen will meenigheden got, dha skall dhet saa wdtydes, at andre reghere met hanwm icke till straff eller twang, mæn till hiælp oc trøst,

Mæn ær han icke god, da gørs oc behoff at dhet ær till, som een mantz magth. wold. oc offwerfald. kan twinghe oc tæmme,

En dog at ther ere manghe herredomme oc magt till, fførst som mennisken ær offwer wskællige creatwr, herrer offwer theris swennæ, fædre offwer dheris børn, mend offwer dheris hwstrwr, dha sier 57 Aristoteles at konge herredømme oc makt ære ypperst, aff dhem alle, oc dhet kailer han [36b] alsommæst gwddommeligt, ffor dhi dhet synes at offwær gaa dhet som mennisken hørir till, Oc ffordi ær dhet gwdomeligt at wære een konge i sanhed ath wære een tijrann, da ær dhet at staa i hans sted, som er altid i mood gud, oc ær gud wlig,

Ligerwiis som wii see at een swend ær bædre æn een andhen oc een herre ær yppermere æn een andhen, oc een konst offwer gaar een andhen, saa bør een konge i dhen alsomstørste at offwer gaa andre oc dhen ær met wisdom oc got skell at reghere land oc riige

Dhet hørir herren till at biwde, ocswennen at lydhe, Mæn een tijran han biwder dhet hannwm lysther, oc een konge dhet meenigheden ær profiteligt oc got,

Hwor lwnde schal dhen rættelige biwde som icke weed hwilket ther ær alsombæst, mæn regnir ont at wære got, forblindhet anthen aff wonwittighed. heller løse begæring

Som øghet bør at see, ørhet at høre, oc næsen at lwckte, saa bør een konge at forarbeyde syne wndersottis fordell oc profith, Mæn han kan dog icke dhet gøre. wdhen stoor wiisdom, Oc haffwer han den icke dha kan han icke meer reghere, æn eeth blind øge [37a] dhet kan see

Som Zenophon scriffwer i syn regementis bog, at thet skicker seg meer effther gwds, æn effther menniskens regementhe, at reghere offwer dem som ær frij oc wel willige till at lydhe, oc dhet ær een arm ting at reghere offwer wskællige creatur som trængis dog oc nødis till trældom, Mæn 58 mennisken ær eeth gwdommeligt dyr oc i twenne maade frij, fførst aff natwr, oc saa aff laaghen, Oc fordi da er dhet een stoor dygd aff een konge, at folket fornyminer welgærning, oc icke trældom i hans reghemente, Wogte deg at tw tæncker icke alsom enesthe, dhem at høre deg till, heller at wære dhine som deg tiæne i steegers. i kællere. i jakt. heller oc dalige staa oc gaa met teg, Effther dhi dhet ofte skeer at inghen mijndre hører deg till æn sodant folk, Mæn alle dhine borghere oc wndersotte, schalt tw regne at wære dhine egne,

Oc finnes noghen blanth alle dhin hob som merkelig ære og wdwald, dhen schalt tw haffwe altid hooss deg, hwilken som ær gwod. oc haffwer sith fædherne land kæρθ,

Oc naar som dw offwer seer dhine stedher oc land, da schalt tw icke saa tænke Jeg ær een herre offwer alle desse ting, dhet ær i myn makt at gøre aff dhem, hwad [37b] meg lysther Mæn wil tw tæncke dhet som een god herre staa well, da schall tw saa tæncke, Desse ting ære mig antworde till troer hand, thi bør meg saa at waage ther offwer at dhe i myn befaling kwnne forbædris, oc icke forarghis,

Oc naar dw seer oc acther dhet wtalige folk som dw haffwer wndher deg, da schalt tw icke saa tænke, Saa mange haffwer jeg swene oc tiænere, Mæn tænk saa, alle desses regementhe hænger meg eenæ paa, meg all eene haffwe dhe betroed til at beskærme dhem, oc dhet som dhem ær anrørindis, alle see till rneg lighe som børn see till dheris fader, Saa mange twsinde kan jeg gøre gagen, om jeg bewiis meg een god konge, oc stoor skade. om jeg bewiiss meg 59 een ond konge, Thi bør meg saa at skicke myn ting, ath jeg ær icke ond, paa dhet at jeg skall icke skade soo mange cristne mennisker oc dødelighe,

Dw schalt altiit tæncke at herredømme. keyseredømme. riige. fførstelighed. oc magt, ær heedniske naffen, oc icke cristne, Cristhendoms riige ær icke andhet æn een till syn wæl[38a]gerning, oc gæmmæ.

hæller een kærlig befalning, Mæn ær dhet saa ath tw haffwer lyst till herredoms naffen, da schall tw komme i hwg dhet som hedinske mæstere haffwe screffwet, at saadant skall een kongis herredomme wære. offwer sith folk, som siælin regherir menniskins krop, Siælin regherir kroppen. ffordi hwn ær wiiss, oc fordi regherir hwn meer til kroppens gagen æn till sith eghet, Oc siælin at regnere i kroppin dhet ær kroppens salighed, Dhet som hiærthet ær i een leffwendis krop, dhet ær æn god konge i stijn meenighed, Ær dhet saa at hiærthet dhet ær reent oc wforkrænkt, thi at thet ær blods oc aandhens kæld, da giffwer dhet all kroppen liiff, Mæn ær dhet forkrænt, da fordærffwir dhet alle leemmir, Oc hiærthet ær oc dhet som først leffwer i menniskin, oc sist døør, Saa bør oc een konge at wære, at waare dhet soa at alt folket waare forkrænt oc fordærffwet, da bør hanwm at wære aff alle dorskap oc gæckerij wkrænkt,

Som i menniken regementen staar till den ypperste som ær siælen, oc i siælen till wnderstandilssen, oc skæl som dher ær ypperst, Dher næst dhet som regerir all werdhen ær oc bæst oc ypperst som ær gwd, Saa schall dhen dher haffwer taget een meenighed, ligerwiis [38b] som eeth stort legomme 60 at reghere. andre offwer gaa i godhed. wisdom. oc atwogt, Oc saa møget som radmend oc andre høffwitzmend offwer goar meenighe folk. saa møghet bør een konge at offwer gaa them:

Ær dher noghet onth i sielen dha kommer dhet aff kroppens smithe, som altid ær løse begæring wndergiffwet, oc hwad goth kroppen haffwer dhet flyder aff siælen ligerwiis som aff een kælle, Oc ffordi ligerwiis som dhet ær i mod alle skickelse, naar onth kommer aff siælen oc i kroppen oc kroppins godhed fordærffwis aff siælsins smithe, saa ær dhet mod alle skickelse om orlog. opstød. ondhe seedher. forgifftig laag. oc krænckte æmbitzmend, oc andre saadan lands oc riigis pestilentze. haffwe begynnelse aff kongher oc første, Effther dhii at dheris wiisdom bwrde at aff styre, dhe ting som daarlighe wndersotte begynt haffde, Mæn dog see wi ofte mange stædher fordærffwis aff herrir oc første, som meenige folk haffde kommet i gode pynte oc skicke,

Dhet ær wcristeligt at ffor hæffwe seg aff herredømmis titeli, hwilken som manghe hed[39a]ninghe oc forsmade, Oc dhet som dhe begærede aff hoffrnod, dhet wille de dog icke kallis for affwund, Mæn een cristen herre han skall hollet for sin ræth, at han kallis dhen som gør stoore oc gwode gerninger,

Octavius Augustus som haffde met wold oc makt taghet seg herredømm till, han lod dog at wære seg forsmædeligt dhet han skulle kallis een herre, Oc dhen tid han war saa kallet aff een pibere, blant alt folkid, da forsmade han den ære bode met ord oc ansigt, ligerwiss som wold oc makt haffde hanwm 61 wærid breijd met saadan titeli, oc skwille icke een cristen konghe effther følie een hedning i soodan sagtmogigheed

Esthw alle dhijne wndersottis herre da skwille dhe wære dhine tiænere oc træle, oc fordi dha schal mand see til om dhet gammil ord bliffwer icke sant dher saa lydher, Saa mange som dw haffwer tiænere soo mange haffwer dw oc fiendher,

Effther dhi at natwrin haffwer fød alle menniskin frij oc trældom ær opkommen mod natwren som oc bekende hedninge, tænk hwor wbeqwemt dhet ær at een cristen mand schal brwge wold oc magt offwer [39b] een anden hwilken som baade laaghen oc Christi død oc pijn haffwe frelst aff trældom, Sanctus Paulus han kallede Onesimum Philemonis brodher for dhet hellige dob skyll, dog han war hans fødde træll,

Hwad thet ær w redeligt at haffwe dhem for træle, som wor herre haffwer met sith eghet blod giffwet een allmænnelig friihed, hwilke han ondelige fødher met thet samme sacrament, som han fødher deg met, dog dw æst een konge, och han haffwer oss oc alle kaliet till eet wdødeligt arff, oc thw wilt dog kwmmme dhem wndher dhin trældom, som haffwe een herre met teg almennelig oc een første som ær Ihesus Christus,

Effther dhi at alle cristne menniske haffwe een herre, hwi wele dhe som hær paa hans wæyne reghere, taghe effther syn aff hwermand, wdhen aff hanwm ther oss bwrde all som eenisthe at efftherfølie, Aff andre moo wij well tage exempill om ther ær noghen dygd oc wiisdom ij blant, dog at then 62 wiisdom synes wtro menniske atwære gæckerij, dha ær dhet gudz makt oc guds wisdom for cristen mennisker

Nw will jeg icke at thw schalt saa heller tæcncke, dhet ær meer at træle, æn regnere fordi [40a] i sandhed dhet ær alsomdeyligst regementhe, vdhen dw meen at gwd han ær oc een træll, som regherir dhenne ganske werdhen forgæffwis, hwes welgerning alle creatwr fornymmer, dog han ffor inthet wederlag i gen, Hæller wdhen dw wilt troo at siælen ær oc een træll, hwilken som altiid forarbejder kroppens salighed, dog hwn haffwer kroppen inthet behoff, Hæller wdhen dw wilth meene at øghen oc andre leemmer ære oc træle, effther dhi at the i saa manghe maade gøre kroppins gagen,

Dhet ær oc sømmeligt at tw saa tæcnkir, om alle dhine wndersotte wendhis met Circes troldom till asen oc swin, tror dw icke at dijth riighe waare forarghet, Men dog haffwe wii større ræt met wskellighe creatwr. æn met menniskin, ffordi dha forargherdhen sith riige, som aff frij menniske gør trælle, Dess yppermere dhe ære som dw regerir offwer, dess manneleghere oc ærlighere schall thw regneere, thi ramer dhen dhin førsteligheeds bæsthe, som beskermer dhine borghers friihed oc werdigheed,

Gwd paa dhet han skwlle icke regheere inghen w willig, da gaffhan baade menniskin oc sijne ængle frii wilkooor, [40b] oc hans riighe kwnde wære des mærkelegere, Dog ær dher manghe dher meene seg dher aff at wære mægtighe, om dhe holle saa dheris borgher wnder twang met rædsle, at the kwnde biwde offwer them som offwer wskellige creatwr, 63 Schalt tw oc widhe at thet hørir hedninghe till som staar i læsthen. hæller oc i apostoles bøghe, at wndersotte skwlle fordraghe dheris herskap, lyde dheris fogedher, heedre dheris kongher, oc giffwe them schat, fordi at i dhe daghe, da wor dher icke cristne kongher till, bød han at wii schwlle for draghe wmilt hærskap, paa dhet at stadz fred oc skickelse schwlle icke forkrænkis, naar som dhe rættelige brwgede dheris æmbedhe, oc icke befalde at gøre synd, Een hedning konge begær heeder oc ære, Sanctus Paulus biwdher at wii skwlle oc gøre hanwm ære, begær han skat da skwlle wii oc giffwe hanwrn schat, een cristen mand ær inthet des wærre at han dhet gør, een hedning hæller een tijrann effther dhi at dhe haffwe dog dheris ræt oc mand schal icke opwæcke dhem till noghet ont, met noghen orsaghe,

[41a] Mæn hwad sijen sancte Paawel om cristen folk. i sanheed saa, i schwlle icke wære hwer andhen noghet pligtig. wdhen kærlighed, oc wænskap, icke wor ffordi Christus pligtig at giffwe keyserin skat, dog han gaff hanwm een toll penning

Christus i læsthen dhen tiid dhe aff skalkhed spwrde hanwm at, om dhem bwrde at giffwe keyserin skat, dha bad han ladhe seg see dhen penning som skatthen betaldis met, Dhen tid han fik penninghen, ligerwiss som han haffde icke wisth hwes beledde dher stod paa, dha spwrde han hwes scriff oc beledde dhet war, Dhe swarede oc sagde keyserins, Dhen tid han fornãm at the spwrde hanwm aff schalkhed, dha swarede han dhem twillagtige saa siendis, Dha moa i giffwe dhet keyserin som 64 keyserins ær, oc gwd som gwd hørir till, Baade swarede han effther dheris skalke meening, oc dher till gaff han dhem at kænde hwad dhe waare gwd pligtige, lligerwiis som han wille saa sije Hwad i ære keyserin pligtige, hwilken jeg icke kender dher maa i see eedher om, Mæn meer skwlle i acthe hwes j ære gwd pligtige, hwes befaling jeg haff[41b]wer oc icke keyserins

Inghen schal hæller tænce her i mod saa siendis, wilthw oc tage cristen herris ræth ffra dhem, dw giffwer een heedning støre ræth en een christen herre, ffordi jeg sier hwad en cristen herris ræt ær, Een hedning haffwer dhen ræt met sijne wndersotte, at han twingher dhem met rædsle, nõdher dhem till trældom, ffordriffwer oc foriagher dhem aff dheris rætte eydom, tagher dheris gotz fraa dhem, oc yddermere at gøre dhem martijres paa dhet sisthe, dhet ær hedninghe ræth, wilthw at dhenne ræth skall oc høre een cristen konge till, hæller troer dhw at hans ræt ær forminsket, ffordi at moo icke desse tingest gøre som ære synd,

Dhen taber icke sijn ræt. som cristelige regerir land oc rige, mæn han ander leedis besiddher dhet. æn een hedning. oc møghet ærlighere oc tryggere, Oc dhet skal thw saa mærke, fførst, dha ære icke dhe dhine. som dhw twinger met trældom, thi at dheris samtycke gør deg een første Mæn dhe ære sannelige dhine, som lyde deg met frii oc gwod willie, Dher næst naar dhw haffwer dhem vnder stoor rædsle, tha haffwer dw [42a] icke wdhen helthen aff dhem, thi at thw haffwer kroppin all eene, dheris hwg oc willie ær møghet langt ffra deg, Mæn 65 naar som cristen kærlighed bindher konghen oc folket till hobe, dha hørir alting konghen til, naar som behoff gørs, Een god første han begær jnthet aff syne wndersotte, wdhen naar land oc riighis gagen oc nytthe. trængher hanwm dher till, Twert i mod hwor som wold. oc magt. brwgis. oc icke wel willigheed. i hwor møghet han tagher aff dhem, tha haffwer han mindre altid æn inthet, jnghen for meer æn dhen som jnthet biwdher, oc got forskyller,

Dher næst dhen heeder som gørs een tijran ær icke sand heeder, mæn smigher. trældom. oc falsk ydmyghed. oc tieneste. Icke ær dhet hæller ræth kongeligh ære. som han betheer for sith folk. men hoomod. oc stoolthed. icke heller konge magt. men wold. oc offwerfald,

Een cristen herre haffwer dog desse tingest wed dheris rætte naffen, jnghen gørs støre heeder æn dhen som inghen heeder ær begærindis, Jnghen tiæn menniskin heller æn dhen som inghen tiensthe kræffwer, paa inghen [42b] kosthe dhee hæller dheris riigdom, æn paa dhen dhe wiidhe at han skaall i gen komme met baadhe, til meenigheds gagen oc proffiith,

Mellom een konge oc hans folk ær altid een bwndhen handell, ffolket ære deg pligtige, tiænisthe, heder, oc ære, lad nw saa wære, Mæn dhw æst oc pligtig at wære folket een god oc een salig herre, Naar som dhw æskir skat aff dhem ransage deg selff, om dhw haffwir i dith æmbedhe giort fyllest for saadan skat,

Arestoteles nægther herredømme at wære i besidning hæller magt. offwer sijne wndersotte, mæn meer i dhet at han nytther oc brvgher dhem i dygd, 66 oc fordi dha ær kongelig ære møghet myndre i stoore titeli. oc mærkelige slægt. heller beskatning. æn wdi dybe oc mærkelige raad oc tilsyn,

Effther dhi at een meenighed ær een krop som ær till hobe komen aff mangheleemmer, oc konghen ær een aff the leemmer dog han ær yppere æn noghen andhen, thi bør hanwm at brwge saadan regemente, at alle leemmerne kwnne lidhe wæll, oc icke saa at somme twingis oc wdswæltis oc andre truffwis oc feedhis Oc ær dhet [43a] saa at een konghe han truffwis oc gledis aff meenigheds skade, dha ær han hwerken leem

heller oc konge. i dhen meenigheed. mæn een røffwere,

Sier Arestotiles at een træll heller swend ær een herris leffwendis leem. om han ær hans rætte herre, I mellom een leem oc dhen som leemmen hørir till, ær altid wenskab, fordi at the haffwe aff hwer andhen hielp, oc trøst, ær dhet sant mellom een herre oc een træll som ær køpt aff een steen, møgghet meer da bør dhet at finnes mellom cristne folk oc een christen herre,

Een konge som inthet andhet gør oc icke annet tænder æn hwor leedis han kan twinghe mange penninghe aff syne wndersotte, hæller met syn log. oc omslag, till hobe skrabe stoor rigdom, oc sæle manghe æmbede, hwad heller skall han kallis een konghe heller oc een købmand, heller oc dhet som sannist ær een røffwere,

Dhen tid Cresus war offwer wundhen aff Cijro, da saa han at Cijri swenne dhe løbe om kring stadhen met stort bwdher, han spwrde hwad dhe gjorde, hanwm war swarid at the ginghe om 67 kring, oc [43b] toghe borghers gots till bytthe som dhe pleye at gøre, dher seyer haffwe wundhet, Dha sagde han till Cijrum, hwad hørir jeg nw jeg meenthe at desse ting hørde deg till. som meg haffwer offwer wundhet, hwi røffwe da desse dith eghet gotz, Dhen tid Cyrus hørde dhenne røst, da formeenthe han dhem at røffwe meer, Dhenne røst skall altid een god herre komme i hwg saa siendis, Dhet som taghis ffraa mijne wndher saatte hørir meg till, oc dhe oc høre meg till som røffwis, oc taghis ffra, hwes jeg synder mod them, dhet syndher jeg oc mod meg selff,

Saa schalt tw reghere at tw æst altid redhe till ræghenskab, oc endog at inghen æskir reghenskab aff deg, des strængere skalt tw begære reghenskab aff deg sælffwer, ffordi dhen tid skall komme at met thet snariste, at then skall begære reghenskab aff deg, ffor hwilket dhet skall inthet gangne deg at tw haffwer wærid konge, wdhen ath dess større magt dw haffwer hafft, des strængere dommere findher dw ffore deg, [44a] waare dhw een all werdsins herre, dha kan tw icke dhenne rætthere swighe, icke fly fra hanwm, icke rædhe hanwm, heller oc kræncke hanwm met gaffwer oc smwghensæt,

Naar dw haffwer een tid antwordhet deg noghen meenighed, dha matt thw icke længher leffwe, effther dhijne egne seedher, dhen mand dhw haffwer giffwet teg wd faare, dhen bør teg at gøre fwlt faare,

Inghen giffwer seg i dhen striid som mand kalier olympiachum certamen, met minne han offwer læggher met seg, hwad low oc wilkaar samme striid haffwer, icke clagher han hæller at soolen. støff. 68 hæller sweet. ær hanwm twnghe, ffordi at saadan figt haffwer altid desse wilkoo met seg. Saa skall oc dhen som annamer riighens regementhe, offwer lægge dhe tingest hans æmbede hørir till Som ær han skal offthe rame andris bæste oc fforsømme sith eghet, waghæ paa dhet at andre kwnne soffwe, des tryggere, arbeyde paa dhet at andre kwnne haffwe roo oc hwile, Dhw skalt betee i dith læffnid een stoor wskyllighed, naar som [44b] dhet ær andre nock at the ære maadelige gode, dit eghet besynderlige gagen, oc begæring schalt tw altid offwer giffwe, oc tæncke paa meenighedz bæsthe,

Dhw skalt alle mand gøre got oc saa dhem som ære wtaknæmmelige. oc wforstandelige. oc somme schalt tw nøde till at haffwe got, Tæckis icke desse tingest deg, hwi wil tw da anname konge æmbede oc regementhe hæller hwi ladher dw icke een annen righet op, oc maa hæller kan dhet icke skee, dha giff dhen dhin befalling, som kan bewise seg dhen mand dher deg bwrde at wære,

Een wiismand i grekeland sagde, at merkelige ting oc ærlige, ære altid sware oc twnghe, thi schalt tw offwer tæncke hworlwnde dw schalt bewise deg een god først. Icke schalt tw hæller lade teg leede aff andre kongher, som tage seg regementen soa lættelige till, at een borgher haffwer større wmage met sith hwss at reghere, æn the met land oc riighe, Oc [45a] icke ær dhet hæller w redelige sagt i gammill tall, at dhen som fødhis till land oc rige, hanwm bør anthen at fødhis een konge heller een daare,

Effther dhi at alting haffwer seg saa met menniskin, at man skall altid lære then konst. som han 69 schal giffwe seg wd faare. møgghet meer da bør een konge at lære lands oc riiges regementhe, før æn han giffwer seg dher wdfaare, Andre kwnsther læris met fire hande wilkor, som ær aff natwren, aff bwd, aff effthersyn. oc aff waane, Plato begær wdij een første eeth bløth oc sagtmodigt neemme, oc sjer ændog at skarpe oc fframfwe neemme, tiæne oc ære beqwemme till andre konsther, till land oc riigis bestanding ære dhe dog w nyttighe, Natwren haffwer offte dhen bryst dher mand kan forbædre rnet lærdom, mæn dha moo noghen natwr ware saa hord. slæm. oc wbeqwem. at hwn kan icke forbedris. aff noghen gwod lærdom

Neronis natwr wor alt slemmere, æn hwn kwnde forbædris aff sijn hællige lære mæsthere Seneca, anderledis æn [45b] han skwlle dog bliffwe een forgiffdig konge oc første,

Gode bwd som sagt ær dhe skwlle strax llæris aff een god herre, oc for dhen sag dha wiille Plato, at lære mæstherin skwlle seenth lære een konge logicam, som ær dhen konst dher disputerir, oc lærir om twenne meeningher, oc haffwer inghen stadighed wdi dygd heller oc i dygdelige meeningher,

Exempil til at reghere effther schal altid tagis aff gwod oc aff Christo Jhesu, som war gwod oc mand, hwes regell oc lærdom staar wdi dhen hellige læst, Oc dhet ær icke trygd. naar som een konge paa dhet sisthe.

brwgher seg wdii lands regementhe. thi bør hanwm at øffue seg, Dhen som skall bliffwe een gwod harpere, dher ligghe icke makt oppaa at han slidher een harpe op eller ij, Mæn nar som een konge haffwer anammet regementhen, oc will da første 70 lære seg till at regere, dhet kan icke skeep wdhen meenighedz stoore skade, ffordi da schal han vænies till aff barndom (paa dhet at han skall des bædre aff gode lærdom regere [46a] oc dømme) sidhe hws dhem dher raader oc dømmer i nogle sagher, oc naar som æmbitzmend skickis, oc høre kongers oc herres bøn, oc sendebwd, Mæn dog schal han jntheit skicke wdhen dhet stadfestis aff wiise mentz raad oc samtycke, ffør æn han kommer till dhen alder, wdi hwilken han haffwer større wiisheed, oc forfaring paa altingh,

Ær dhet saa som Homerus sier, at een konge bør icke at soffwe heell natthen wd, hwilken som saa mange twsinde folk, oc dher till saa swoer een tynghe ær befalet, hwore dan Virgilius sier at hans Eneas war, hwore møghet myndre haffwer een konge leedigheed till at spille sijn tid, heller oc tabe sijn heele alder, met wartaffwell, daabel, dantz. jakt. gæckerij. oc daarspil. oc andhet snack oc swaldher.

Hwad dwer dhen konge dher saa aarkeløss ær, oc mædhen han liegher. oc doblir. da fordærffwis meenigheeden. met splidagtighed. alting ær fwll met røffwerij. fattig almwghe trængis till armod. oc reeb. aff stoor beskat[46b]ning dhe arme offwerfallis aff wmlith herskap, oc forkrænkte høffwitzmend gøre dhet dhem lysther, oc icke dhet som ræth ær,

Dhen bør icke at soffwe som seedher till styrid, møghet myndre een konge som altid ær i ffare, Jntheit haff kan noghen tid lide saa stoor stoorm, som konge riige daglige lide, ffordi skall een konge altid waaghe, paa dhet at han skall icke ffare wild, thi han thet icke gøre kan, wdhen manghen mand till skade,

Eet stoort skib. dyre waare. oc møghet gotz. dhe 71 gøre icke een god skipper hoijfærdig, men meer waaghen til dheris berædning, Saa skall oc een god konge være dess meer waghens, at han haffwer mange at styre oc reghere, oc icke dher aff høyfærdig

Will tw tæncke hwore stoor befalling dhw haff- : wer taghet deg offwer, dha fattis deg aldrig gerning, oc will thw wænnie deg till at forlysthe deg, i menighedz gagen, dha fattis deg aldrig løst oc gledhe, oc naar een god konghe dhette gør, dha gørs hanwm icke be[47a]hoff till tids fordreff, at øffwe seg wdi løse oc wbeqwemme gærningher,

Dhet ær sagt oc lærd aff wiise mend at mand schal altid wdwælie dhet leffnid, som ær bæst oc [icke megett] lystikt, thi at thet som ær got aff første, dhet bliffwer dogmet tidhen lystigt, saa schal oc een konge gøre,

Ær dhet saa at een malere haffwer lyst aff een taffle som ær well maled, een boende dess ligest, oc een yrthegaarsmand, oc andre æmbitzmend, haffwe oc lyst till dheris handewærk, hwad schal dha een konge være lysteghere, æn at beskoode oc betæncke sijn meenighed, som ær bleffwen god oc mærkelig aff hans forsyn,

Dog dhet er swoert, at være een god konge, dha hørir dher møghet meer arbeijde til at være een ond konge, dhet som schal gøris effther hōwiskheedz regell, oc effther natwrrins eenfollighed, haffwer altid myndre wmaghe æn dhet som skal gøris met konst oc omslag,

Naar som dhw saa tæncker Dhet orlog lade jeg klogelige ned. dhen splidactighed [47b] stillede jeg wæl for wdhen blodstyrting, dhen tid jeg gjorde dhen till høffwitzmand dha ramede jeg 72 meenigheeds bæste, oc gjorde mith naffen fwll, om dw æst een god konge, dha fornymmer dw aff saadan tancke, stoor giede oc lyst wdi dhit hierte, Oc saadan lyst ær een cristen herre wærd, oc till dhen lyst schalt tw met gode gerninger giffwe deg daglige orsage, oc andhen fatige almwes glæde oc lyst, schal tw ladhe dhem beholde dher dhem bekommer

Salomon han priises aff hwermand, thi at then tid han haffde friith wilkor, at ynske hwad han wille, oc dher till skwllle han faa hwad han ynsthe, dha ynsthe han icke riigdom, icke all wærdens regementhe, icke sijn w wænnirs needfald, icke stoort naffen oc ære, jcke heller wærdens lyst, mæn wiisdom met hwilken han kwnne ærlige reghere land, oc riige, som hanwm wor befalet,

Twært i mod dha spottis Midas aff hwer mand fordi han wisthe intheit [48a] bædre at ynske een gwld, Hwi bør dher icke at være een dom wdi bøgher, oc i leffnet, wii ønske wor herre oc konge. karskhed. seyer. loff. priiss. oc lang alder, dher til oc saa riigdom, Mæn ær dhet saa ath wi rættelige ælsker wor konge. dha skulle wii dhet alsom ænnisthe ynske hanwm, som Salomon ynsthe seg, oc til eeth teghen. at han icke haffde daarlige begærid, dha wor han loffwed aff gwld, Hwi dømme wii nw dhet at gøris mijnst behoff til meenigheds regementhe, dher alsomeniste ær nytteligt oc hørir dher till,

Dher ær mange som meene ath dhet ær skadeligt til meenigheds regementhe, om een første ær wijs saa siendis ath hans sind oc hwg bliffwer aff wisdom wanstærk oc ræd, Men dhe skwllle wijdhe at thet ær icke dristighed heller hiertens størke at 73 rædis intheit aff wanwittigheed, mæn meer fordristelse oc w rædelighed oc eet forswffid oc forkrænkt hierte, i andre kællir schall mand fordi søge effther een kongis størke, fordi at i

saa maadhe dha ære [48b] wnge oc w forsøgte folk, stærcke, oc galne folk møghet stærkere, Dhet ær een salig rædsle. met hwilken een kændher tilkommendis fare, oc kan fordi fly hæenne, hwilken oc fortagher een mand de tingesth som slæmme oc skadelige ære,

Dhen schal møghet wære forsynlig som eene skall alle mand forsee, oc møghet wiis som schal rame hwer mandz bæsthe, Dhet som gwd ær offwer hemell oc jord. solen i dhenne synlige wærdhen, oc øije wdi een leffwendis krop, dhet bør een konge at wære wdi sijn meenighed,

I fordwm tid haffde wiise mend saadan seed, at nar dhe wille bescriffwe oc betegne noghet skæligt fwnd, til at leffwe effther, da giorde dhe dhet met dybe omslag, oc wdgroffwe paa hellige stædher, oc beelede, fwgle, oc andre dyr, oc teghen, met hwilket dhe gaffwe til kænne, hworlwnde at hwer i sith skickelse wære skwlle, oc saa betegnede de konge belede Dhe maledhe eeth øge oc een [49a] konge spiir dher hoos, at the twænne tingest skwlle wære liffsins reegill, mærkendis dher met, at een konge skwlle haffwe eeth sijnd saa fast, at han icke skwlle træde aff dhet som ræt waare, oc dher till stoor fornwmstighed oc atwokt,

Andre dhe maledde konge spijr. i saa maade, offwen paa spijrin maledde dhe een stork, at han skwlle wære mildhedz teghen, oc wndher eeth grwmpst dyr, merkendis dher met, at war dhet saa at grwmmme 74 oc wndhe begæring begynthe at regneere i kongens sijnd, som ær wredhe. hæffen. wold. oc makt. dha skwlle mildhed offwer sith fædherne land. twinge. oc tæmme desse dyr

Som Plutharcus sier ath dhe folk som kalledis Thebani, haffde blant dheris hellige beelede, nogre som waare sidendis, oc handeløsse, oc dhet ypperste blant dhem war oc øyeløsth, ath the ware sidendis, dher mærkir met at de som regeere andre, skwlle haffwe dheris løse begæring, soo twingde oc tæmbde, at dhe skwlle wære som dhe [49b] waare sidendis oc inthet bwldher gøre, at the waare handeløse, dhet mærkir at de skwlle wære wkrænckte met gaffwer oc smwgensætth, Mæn at konghen oc dhe ypperste waar baade haandeløss, oc blind, dhet merker at een konge icke alsom eenisthe skall trædhe aff dhet som ræt ær, for gaffwer skyll, mæn icke hæller dømme æffther noghen mandz ansicth, thi at hanwm bør at anname alle sagher. met ørhin, oc icke øyen. hæller hændher, [50a]

Schal oc saa en konge aff syne konge teghen, lære wiisdom, hwad betegnær kongelig smørie, andhet æn stoor miskwndhet. hwad konge krone, andhet æn een fwlkommelig wiisdom, hwad halsbaand oc kæde, wdhen alle dygdhers ændrægtighed, hwad dyre stheenis atskillige skeen, andhet æn alle dhe dygder som ære ypperlige, dhem bør een konge at haffwe, Hwad merker brænnendis purpur klede wdhen een brændendis kerlighed, som hanwm bør at haffwe till sijn wndersotte, hwad hans waben andhet een han skal anthen lignes sijne for fædre, om dhe haffwe wærid gode, hæller oc dhem offwer gaa i 75 dygd oc godhed, hwad mærkir dhet swærd som bærs faare hanwm, andhet en at aff swerds beskermelse schal meenighed wære tryg, indwortis ffra forgifftige skalke, oc wdworttis fra righens fiendhe,

Æn god kongis første æmbede, ær at han schal wele altid dhet som got ær, dher næst offwer see i hwad maade onth [50b] kan fordriffwis oc got kan optagis øgis oc stadfæstis

Maa wel ske dhet ær een andhen mand nok dhet, at han haffwer eeth got hiærte, thi at laaghen paa mynder hanwm, oc forstandere bescriffwe hanwm hwad han gøre skal, Mæn wdi een første ær icke dhetnock at han ær gwod, om han schal wele dhet som ær alsombest. wdhen han ær dher till wiis, thi at wiisdom schal wiise hanwm dhet som han ær begærendis,

Een konge som ingen wiisdom haffwer, oc dhen stytte som Cresi titell staar paa, prydhed met spijr oc krone, dhem skill inthet at wdhen at hwn fornymmer jnghen mandz skadhe. Oc een ondh konge aber seg meenigheden till stor fordærffwe,

Dw schalt icke acthe deg effther rigdom oc legoms styrke. oc deylighed, mæn effther sind oc hiærte. Icke schalt tw hæller holle deg for dhet. som mennisken giffwer deg. met loff oc priiss. [51a] Mæn effther dyne gerningher schaltw selff dømme deg,

Mæn dhw æst een konge dha regne deg inghen priis oc loff till, wdhen dhen een konge ær wærd, Ær dhet saa at noken priiser dhin deylighed. tænk at i saa maade dha priises qwinner, Wndrer noghen at tw æst wæltalinde, kom i hwg at then ære hørir sophister till, oc dhem som mand kaller oratores, 76 Lloffwer noghen dhin styrke, dha tænk at dhen [ære] hørir kæmper till, oc icke kongher Dhin høyheed, priisir noghen da tænk saa dhenne loffwer met ræth om aff hoyhed kan draghis noghet got Noghen priiser dhin rigdom, tænk at saadan ære hørir købmend till, oc for di nar dw haffwer dhenne priiss hørt, tha schaltw widhe oc tænce at thw haffwer en dha inthet hørt, dher een konge bør at priises aff, Hwad priiss bør dha æn herre oc konge at haffwe, sannelige om han haffwer øghen baade faare [51b] oc bag, oc som Homerus sier, om han ær møghet wiiss, oc kan acthe dhet som framfarid ær, oc wel offwer see dhet som komme skall, Dher næst om han haffwer wiisdom till meenighedz gaffen, oc icke sith, dog han ær seg selff wiis nok, naar han ramer meenighedz bæsthe,

Om noghen wille saa priise æn læghe, han er deylig. stærk. feed. riig. han ær een megtig daablere. springere. oc sanghere, heller oc om han kan wæl læghe kase baald, tæncekter dw icke strax hwad hørir

dhette een læghe till, Saa skalt dhw oc tænce naar gæcke oc smighere priise deg. i saa maade. hwad hørir dhette een konge till,

Een læghe bør træne tingest at widhe, Fførst schall han kwnne lægdoms kwnsth, oc widhe siwghens. oc legommens makt. som siwghen ær wdij, oc widhe hwad lægedom han schall haffwe till hwer siwgdome, besynderlige, Dher næst bør hannwm at wære een troo mand, oc icke andhet [52a] acthe æn dhen siwgis karskheed. thi at hoomod oc gerighed. haffwe draghet mange till at giffwe eedher. ffor salig lægedom, Dher næst skall han gøre alle sijn 77 flijd dher till, at then siwge kan bliffwe karsk. Desse tingest bør een konge møghet meer at gøre mod sijn meenighed,

Hwor dan wil Aristotiles i sijn regementhis bøggher at een herre skall wære oc een konge, Jcke will han at han skall haffwe Nerei deylighed. icke Milonis styrke. icke Maximini høyhed. icke Tantali rigdom. inghen aff desse tingest begærede han een konge. Mæn hwad tha sannelige een fwlkommelig dygd, I andre tingest wor han till freds om maadelighed, Mæn dygd wille han haffwe i hanwm til fwlde,

Kant tw baade wære een god konge oc een god mand da haffwer dw eeth merkeligt æmbede, Mæn kan tw icke wære baade. dha ær dhet bædre at tw skil deg wid konge dømmet. æn thw schalt wære een ond mand, Offthe findhis een god [52b] mand som waare icke dog een god konge, mæn inghen kan wære een god konge, met mynne han ær oc een god mand, Dog at konge seeder ær nw kommen dher till, at desse twenne tingest kwnne icke staa till hobe, saa at thet holles for gæckerii om een dher bescriffwer een konge, sier at hanwm bør at wære een god mand

Dhw kant icke wære een konge wdhen reedeligt skæll regherir deg Dhet ær wdhen dhw effther følger raad oc ræth mod dhin sinds begæring Icke kant tw hæller biwde offwer andre, wdhen dhw wilt selff lyde dygd oc høffwiskheed,

Dhenne tyranne røst (saa wil jeg oc saa biwder jeg, mijn willie ær skeell oc sag nok) skall langt wære ffra een konge, oc møghet meer dhen røst som hwer mand sier nw till spot oc spee, Ffolk 78 hader dhen dhe rædhis, dhet hørir tijranner till oc qwinner at effther føllie syn løse begæring, oc rædsle ær een ond, [53a] fframtwrindis gæmmere til dhet som skall wære langwarigt,

Dhet schal wære een kongis ewige ackt, at han schall inghen wele ont, mæn alle got, oc serdelis sijne wndersotte, Dhet som onth ær dhet skal han anthen fordraghe, heller oc læghe effther som han kan tænke at meenigheden beehoff gøris, Dhen konge som dhette sind haffwer icke offwer sijn mee nigheed, han ær een tyrann,

Om een kaller deg een røffwere. oc een tijrann. i dhet stæd han schal kalle deg een konge, mwnne dw icke dhet tage til mystycke, oc pijnne hanwm dher faare, som forskyllet waare thi at thet waare een stoor forhoynilse oc dhen dher bwrde icke at fordragis. Mæn nw schal tw saa tænce at then møghet meer forhoynes seg selff, dher wil dhet wære een andhen kaller hanwm, Dhet ær meer at wære een tiwff æn kallis æen tiwff, oc større synd at skænde een jomfrv, æn at bræyde dhen dhet giordt haffwer,

Wilt thw høre got om deg, dha skall deg [53b] dhet hænde, om dw gør dhin flijd dher till, at wære dhen dw kallis. Dhet loff ær icke santh. som sijes aff rædsle. heller giffwes aff them ther smigre kwnne, Oc dha gaar dhet ildhe till, naar som folket aff rædsle oc trwff, tøre icke taale om een kongis leffnid oc gerninger. Thi at saa møghet som nw thies dha skwle wore effther kommere tale, dog at dher wor aldrig inghen tyrann saa forfærlig till, dher alle twngher kwnde stille,

Dhet skal een christen herre vogte, som Seneca 79 mærkelige scriffwer at blant dhem dher haffwer konge naffen, fijnes somme at wille dw ligne dhem met Phalaride. Dionijsio. Policrate. hwes naffen all wærden bespotther, dha schulle dhe icke synes at wære tyranner mod them. Icke ligghe dher hæller magt oppo, hwad wey dw gaar, mæn hwart dw haffwer acthet deg, Dhen som seer till meenigheds gagen han ær konge, mæn dhen som seer til sith eghet gagen han ær een tijran Hwad [54a] naffen skwle wi fordi giffwe dhem som opholle dheris salighed met meenigheedz fordærfwe, oc ære tyranner i gerning, dog de ære falskelige konger till naffen,

Plato han forbød wdi syn log at naaghen skwle sije gwd. at wære sag till dhet som onth ær, thi at gwd han ær god aff natwr, Mæn een konge han ær gwdz beelede, om han ær een rætth konge, hwore langt ære dhe dha fraa dhette beelede, oc effther ligning, aff hwilke. alt onth som finnes i noghen meenighed kommer

Jcke schal heller inghen hørir som saa wille sie dhette ær at sætthe een konge till rætte oc skickelsse [Fordi att then setter hanwm meer till rette], ther lader hanwm wære sømmeligt. alt thet som ær i modh høwiskheed, oc dygd. Hwad ær andhet ath sætthe een herre till rætthe, æn gøre hanwm saadan som meenige folk ære, som ær ath tiæne wredhe. wkyskheed. høyfærdighed. oc gærickhed. heller oc leffwe i gæckerij. oc daarskab. Dhet ær een arm ting. at dhet skwle icke sømme een konge. som sømmer gwd. Gwd ladher [54b] seg icke andhet sømme, æn dhet som dygdeligt ær, oc got skæl giffwer seg, oc wore dhet saa at han andhet giorde, da waare han icke gwd, oc fordi hwilken dher 80 wil, dhet at wære een herre sømmeligt, som ær mod natwrhin. oc got rædeligt skell, hwad gør han andhet æn tagher hanwm kongelig

ære fraa, oc gør hanwm een af dhe slemmisthe som finnes i noghen meeninghed

Een første schal icke blwes wed at lyde hōwiskhed, effther dhi at gwd thet gør, Jcke schal han hæller troo, at han ær dess myndre konge, om han aff sijn makt effther føyll himmerigis kongis beelede,

Dhenne oc andhen god sed. skal strax soes i dhet wnghe bryst. wd aff forældre. aff fosthermoder. oc læremæsthere, Dhette skall han lære met god willie, oc icke nød heller trængd, Dhet ær beqwemt at een herre schall saa læris, som schall i framtidhen regere offwer frij oc willighe folk, han skall lære at ælske dijgd [55a] oc haffwe wederstijggilse till fwlhed, oc han schal holles fraa vnth met blygsell, oc icke rædsle. Oc æn dog at een god førstis hob ær dher wdi, at hans seedher ære forbædrede, oc løse begæringh ære stilledhe, dha ær dhet ypperste oc bæsthe, wdi rætte meeningher. fordi blwgsill forbædir offthe onde seedher, løse begæring fortagis, oc met alderin. oc god lærdom, Mæn hwor som wdygd ær lærd. oc indrwckin. oc meenis ath wære dygdher, oc dhet holles faare at wære een konge, som ær wærrer en at wære een tijran, dhet ær at nar som dhe kæller ær forgiffne, aff hwilke liffagtigheed skwlle komme, dha ær dhet ont at læge noghen kranckhed, oc fordi schal læremestherin met thet aller første som sagt ær, wdælthe ondhe meeningher, aff een kongis bryst, oc planthe saa gode meeningher i samme stæd,

81

Ath een konge skall fly smigher

Dhenne regementhe som nw scriffwen ær hwn kan icke wel hollis wdhen dhe [55b] dher smigre kwnne, trængis langt ffraa een herre oc een konge. Stoore herris salighed ær altid bespenth met saadan pestilentze, thi at aff natwrins skrøbelighed, dha høre wii hæller smigher oc behageligt, æn dhet som sant ær, oc saa at the ære icke nok forfarne i alle tingest, oc fordi ligerwiis som dhe wenthe dhem inghen falskhed, soa kwnne dhe icke heller wogte seg for falskhed,

Oc paa dhet at inghen skall dhette forglæmme, oc meene at ther kommer een foije skadhe aff smigher, dha schal han widhe, at heele keyseredom oc rige ære aff smigher fordærffwede, oc altid nar wij læse noghen meeninghed fordærffwet, dha finne wii at smighere haffwer brwghet speleid,

Dhet wissthe oc wel Diogenes, dhen tid han war at spwrd, hwilket dyr som skadeligst waar, oc swared saa, blant wille dyr, da ær een tijran skadeligst, oc blant spage dyr, een smigher, [56a]

Dhenne pestelentze som ær smigher haffwer eeth søøt eedher met seg, men dog saa forgifftigt, at mange kongher i gammil tid haffwe ladhet gæcke seg aff them ther smigre kwnne,

Thi schal først dhen fosthermodher wdkaaris som ær langt ffraa dhenne ondschap, heller oc ganske lidhet besmitthet aff hanwm, fordi at qwinne køn pleyer altid at smigre, oc dher til gaa the gærne i theris modhers seedher oc fodspor, oc saadan blød 82 snack oc opfødisse pleyer gærne at fordærffwe børns gode natwr, oc fordi skal qwinne folk trængis langt fraa een konge, Thi at the ære bespenth met twenne wting som ære gæckerij oc smigher,

Dher næst schal hanwm skickes stalbrødher som ær ærlighe i dheris seedher, heller dhe skwle oc læris dher till aff hans mesthere, at the ære lysteghe i dheris snak, for wdhen smigher, oc tale saa beqwemmelig at the inthet for noghen wild anthen digthe eller lywge, hwore dan lære mestherin schall [56b] wære dhet ær nw nockt sagt

Ligger dher oc stoor makt oppaa hwad tiæner han haffwer, thi at mange findhis som snarlige lyde børns løse begæring, anthen aff dorschap, heller oc fordi at the wænthe dhem dher ffaare gynst oc gaffwe, Ffordi schal mand dher till wdwællie dhe tiænere, som ær hiærtege oc wforkræncte, oc forfære dhem ffraa smigher, met lærdom oc trwffsill, oc stwndwm locke dhem till met gaffwer, at the wæll oc som tilbørligt ær, staa dheris æmbede faare, Oc dhet kwnne mōghet hiælpe dher till, om dhen openbare pijnthis, som paa fwnnis met tale heller tiænisthe, dher een konge komme i dhe tingest oc handell, som hanwm stood icke well, oc at then tiænere oc pijnthis till døde, om brødhen waare saa stoor,

Icke schal heller dhet synis at wære grwmppt heller wmilt, effther dhi at wij offthe taghe liifwid aff dhen, som faa penninghe haffwer staalid, oc dhet for wdhen naaghen gammill oc mærkelig log, [57a] at liifwid tagis aff dhen, som besmitthet oc forkrænckir dhet aller bæsthe tingest, som land oc riige haffwer, Mæn ær dhet saa at thet kan icke 83

tagis wed, fordi dhet ær nyth fwnd (dog at Allexander romerske keysere lod bindhe Thurinum till een pæll, oc

røghe hanwm i hiæll, ffordi at han saalde røg) dha kan dher tæcnkis eeth konsteligt fwnd op, om han ær fwndhen i noghen andhen halssløss gærning, dog saa at han fordi pijnes, dhet han een till kommendis konges sind oc natwr fordærffwede met forgiftig smigher, Ær dhet saa at man schal pijne dhem, som icke kommer till reedeligt ræghenskab met sijn wdgiff, mōghet meer syndher mod meeningheeden een forgiftig smigrere, som forgiffwer een kongis wngdom met tyranniske meeningen, æn dhen som stiæll noghen [føge ting] affhans fadebwr, Dhen som falskir kongins mynth, han straf fis met atskillige pijn, oc dhe som forderffwe konghens sind oc natwr. skwllle haffwe løn oc læn, [57b] Oc gud giffuid at Carneadis ord wor icke santh blanth cristhen folk, hwilken som sagde at inthet læris rættelige aff konge børn wdhen at ridhe, thi at i alle andhre tingest dha smigres dher for dhem, oc skoonis dhem, mæn een hæst som icke forstaar hwad hæller een ædele mand, heller w ædele. rig. heller fatige. konge. heller fatig swen. sidher paa hanwm, oc fordi kasther han aff om han icke rættelige sidhis, Mæn nw see wii dhet ofte skee. at icke alsom ennisthe forsther qwinnaer. dalighe stalbrødher. oc tiænere. smigre ffor konge børn, mæn oc saa dheris læremestere. som acther sin fordell, icke dher till seendis hwore god han ladher konghen, mæn hwore riig han kan fare aff tiænisthen, Paa wiild oc wenskab tale oc dhe som predicke fædre ære, oc lære gwdz ord, paa dhet at the kwnne faa 84 kongers oc dheris tiæneris hyllist oc wenskab, heller synes dhe noghet at straffe. da smigre dhe alsom mest, Dog [58a] giffwer jeg dhet icke makt, at somme met stoor rob oc bwlder i predicken. for hoyne oc tale forsmædelige om konge leffnid, oc seedher, Mæn at the kwnne fram sætthe een god førstis beleede wdhen forsmæilse, oc icke loffwe dhet i een cristhen konge, som hedninge haffwe straffid i hedingske konger,

Icke paa mynnis kongher hæller aff sijne æmbitzmend, hans raadgiffwere raade hanwm jcke heller wænlighe. Konghens friimend fordi at dhe haffwe atskillige seedher oc meeningher, dha arbeyde dhe alle paa kongens hyllist, anthen fordi at the kwnne dher met twinghe dheris w wænnir, heller oc formæne dheris skade, Presther dhe smigre oc saa oc lægher gøre oc desligest, Oratores oc sendebwd dhe ophoye kongher met stoor priiss oc loff, oc at høre dhem hollis nw for stoor hoytid,

Eet saligheeds ackere wor dher till som oc ofte swigher oc feijl, oc dhet war dhe sennelige som wi kalle konghens scrifftefædre, dhe motthe kerlighe oc runne[58b]lige paa mynne kongher i dhet hellige sacrament scrifftemaall. om dhe waare gode oc wforkrænckte Mæn dhet hender seg tith. at nar som hwer acther sith eghet gagen oc profiit. dha glæmmer han meenighedsens bæste. Mōghet myndre schade gøre poether oc rethores. ffordi at hwer mand wed at dhe priise konger effther dheris konst, oc icke aff kongens werdskiill. Mōghet forgiftighere ære spaamænd som loffwer kongher langt liiff. seyer. ocoffwerhand. riighe. oc andher legoms begæringh, 85 Andre loffwe dhe brad død. skaade. oc modgang. oc dher till brwge dhe twenne natwrins fiendher som ære hob oc rædsle, Till dhenne hob høre oc dhe som kallis stiærne kickere, hwilke som schwllle sije till kommendis tingest aff hæmels teghen, Mæn hwad heller dhet ær wiisdom. kwnst. heller ey. dhet hørir icke till dhenne sted at bewiise. Mæn sænnelige som hwn nw brwgis dha ær hwn een stoor pestilentze [59a] blanth wærdsins tingest

Mæn dhe ære mōghet forgiftige ther kwnne smigre aff konst og friiheed, Naar dhe staa i mod dha skynne de mæst till oc naar som dhe straffe. dha priise dhe mæst. Saadant folk bescreff Plutharcus merkelig i dhen bog som han kaller skilsmesse, i mellom een wæn oc dhen dher smigre kan,

Dher ær twænne tidher till hwilke som snarlige taghe wed smigher, barndom aff wanwittighed, oc alderdom aff skrøbelighed. mæn i all menniskens alder. dha finnis dorskap, som altid haffwer met seg, sijn eghen kærlighed, oc fordi dha paa mynthe rættelig Plato dhet smigre at wære farligst, naar som een gærne offwer dragher oc smighrir met seg selff, thi at mand stædher snarlige andre till at gøre seg dhet, som han gør selff gærne

Ffinnes dher oc eeth tiendis smigher som ær i malning. støtther. oc titeli, Saa smigrede Appelles for Alexandro Magno, dhen tid han malede hans beelede oc [59b] i beeledens hand lywngne ild, ligerwiiss som hans makt haffde wærid saa staa, at hwn haffde wærid offwer ild oc elementher, Oc Octavius keysere glæddis at han kwnne malis effther Appolinis beelede, som wor een affgwd, Stoore beelede 86 som offwer gaar menniskens hoyheed, høre oc till dhet smigher, Dog at desse ting sijnis at wære føye, dhe haffwe dog noghet hiem at bære, paa dhet at malere kwnne male een konge. i dhen skickelse oc kledeboon som hanwm beqwem ær, som kan betegne een god oc een wiiss konge, oc dhet ær oc got, at dheris belede males met noghen gerning oc icke orkeløst,

Allexander han wor malede ligerwis som han haffde sidhet oc hørt sagher, oc dhet eene øre war till lwgt, paa dhet at the skwllle wære wkrænkt till at høre dhen dher till saghen skwllle sware, Saa schal oc een god konge malis, heller oc Darii kongis beelede. met eeth æble i sijn [60a] hand, heller oc Scipionis beelede. som een fonghen jomfrw gaff sijn fæstemand wkrænkt i gen. oc dher til met dhet guld som hænnis forældre gaffwe ffor hennis fængsill, Saadan malning schal konge sall oc hws prydis met, oc icke met dhe tingest som lærir løsagtighed. høyferdighed. heller w mildhed,

Dog wil jeg icke i sandhed at herrer oc førsther skal nægtis oc synies heeder i dheris titeli, som kwnne paa mynne dhem hwad dheris æmbede tillhørde, dhet ær oc jeg meer wille, at the schwllle kallis gode. wkræncte. milde. oc barmhertige. wiise. welgerningz mend. hiærtege. woghen. sagtmodig. oc dhen som

forarbeyder meenigheedz bæste, Desse titell schulle hanwm giffwis heller æn dhe kaller hanwm ærefwld. w offwerwinnelig. seyerfwld. oc andre smigrindis titell. som ær høyborenn. førstelig. oc nadelig. oc andre gwdoms naffen. som jeg nw icke will fortællie, Dog giffwer jeg dhet magt [60b] 87 at wi kalle paffwen aff almænnelig seed allsommelligst, thi at han aff saadan titeli paa myndes. hworlwnde hanwm bør at bewise seg. meer æn han kalledis allerigist heller mægtist,

Ær dhet oc saa at thet kan icke anderledis skee, æn een konge schall høre saadane titell, dha schall han jcke fforlade andre tingest, the han bør meer at forlyste seg wdi Allexander Seuerus. han forfwlde met pijn oc had. alle dhem dher smigre kwnne, at wor dher noghen som føydhe syn tall effther smigher dha lod han strax met forhøynilse wiise hanwm fra seg, Mæn war han dhen mand som ey beqwemt war at han schulle forhoynt, dhen straffede han met eeth skarpt oc hart ansigt,

Thi schal eeth konge barn paa mynnes, at schall han en nødis till at høre saadan titell, dha schall dhet wænde seg till gode oc gagen, Maa well skee. [61a] dhet hørir at thet kallis sith fædherne lands fadher, Dha schall dhet tænce at ther ladis aldrig inghen konge noghen titell till. dher hanwm saa well stod, som dhen titell, serdelis een god konge, Thi skal han gøre sijn fljyd dher till at han ær dhen titell wærd, oc tænce han dhet dha ær samme titell hanwm een paamynnise, mæn tænce han andhet dha ær han hanwm eeth smigher,

Han kallis w offwerwinnelig, tænce seg hwad thet ær wbeqwemt, at then kallis w offwerwinnelig som ladher wrede offwerwinne seg, heller oc som daglighe offwerwinnes aff wkyskhed, heller nar hoornod dragher een hwort hwn will, Dhen ær alsomeniste w offwerwinnelig, dher firir inghen løss begæring, oc aff inghen tingest ladher drage seg. aff dhet som ræth ær oc dygdeligt 88 Nar som han kallis alsomypirsthe, dha schall han komme i hwg, at ther faare bør een god konge all ting at komme i fred, [61b] roolighed. oc gode pynthe, Mæn ær dhet saa at han aff hoomod oc wredhe førir bwlder, oc orlog i blant alle tingest, dha prydher oc ærir dhen titell hanwm inthet, mæn rneer bræyder hanwm sijn skam oc lasth,

Naar han kallis hederlig oc ærlig, dha tænce seg at ther ær inghen sand heder oc ære, wdhen dhen som kommer aff dygd oc dygdelige gerninger, Oc fordi ær dher noghen som wkyskhed forfwler, gerighed bekrænker, oc hoomod besmitther, hwad ær dha ærligheds titell, wdhen een paa mynnise. om han farwiil aff wanwittighed, heller oc eeth spoth oc straff. om han witterlig synder,

Naar som han hørir at hans land oc riighe opnæffnis, da skall han icke fforhæffwe seg. ligerwiis som han war een herre dher offwer, Mæn saa skall han tænce, hwore manghen mand ær jeg pligtig [62a] till at bewise meg een god konge i mod,

Ær dhet saa at noghen bær hanwm faare høybaarindheds. fførstelighedz. oc naadeligheds naffen, komme seg i hwg at desse naffen bekomme inghen. wdhen dhen som regherir land oc riighe effther gwdz exempill,

Oc naar som han hørir mærkelig dikt seg till loff oc ære, dha schall han icke strax giffwe dhet magt, Mæn ær han icke saadan som han dher sijes wdi, dha tænce seg at han paa mynnis oc gøre sijn fljyd der till, at han kan wære dhet wærd, mæn ær han nw saadan som han sijes i saadan digt, lægge seg wind dher oppaa at han kan bliffwe bædhre, 89 Schall han oc saa haffwe screffwen log mistro, fordi hwn smighrir oc tith ffor een konge, thi at hwn ær till hobe sæth oc dictid, aff dhem som ware bebwnne met keysere oc kongher,

Naar som laaghen syer at een [konge] ær icke [62b] pligtig till at lyde laaghen, effther dhi at hwn ær hanwm wndher giffwen, dha wogte seg at han icke strax myn dhet at wære hanwm sømeligt som hanwm lysther, i een god førstes hænder maa mand alting sætthe, i een maadelig førstis. icke alting, oc i een ond førstis hænder. inghen ting,

Ganske klogelige da raadher kongher oc herrer Demetrius Phalereus til at læse i bøgher, thi at the finne dhet offte screffwet i bøgher. som dheris wænnir taare dhem icke till sie, Mæn for han dhet gør. dha schal han beskerme seg met noghen lægedom i saa maade, Maa wel skee, dhen bog dw læss ær dictid affeen heninghe, oc dw æst cristhen som læss i samme bog, dog han scriffwer møghet got, dha bescriffwer han icke rættelig een god konges beelede, thi wogte deg at tw icke altid effther følg dhet som dw der screffwet finner, Mæn begær alting ath [63a] lignæ oc maade effther gwdz regill,

Schall der oc skødis besynderlige hwad bøgher som læsis skwlle, thi at ther ær stoor skilsmisse paa hwad bøgher eet konge barn schall først wænnies till oc indricke, Ond oc wbeqwem snak besmitther een god natwr, Mæn een [ond] læyse møghet meer, Dhe dwmme bogstaffwe wændis om kring i menniskens seedher oc begæring, serdelis om de finne dhen natwr, som ær, bøielig till noghen ondskab oc skrøbelig hed, ligherwis som eeth barn som ær hastigt. 90 glwbinde. oc framfwst. snarlighe dragis till w milhed. oc tyranne stycke, om han læs wdhen beskermilse Achilem Alexandrum Magnum, Xersem, heller oc Julium Cesarem,

Oc wille noghen lyde mith raad, dha skwlle eeth konge barn strax dhet kwnne tale latine, læris wdi Salomonis bøgher, jn prouerbiis eius, jn ecclesiastico, et libro sapientie, Icke saa at noghen schulle dhet dybbelig giffwe hanwm faare. effther dhe fijre wd tydninger. som dhen hellige scrifft haffwer [63b] mæn met

faa ord oc beqwemmelige giffwe ffaare, at samme bøggher hwad som een god konge well staar, oc først skall han dragis till at ælske, baade læremestherin som bøggherne screffwet haffwer, oc desligest lærdommen,

Dhw æst skickid till riighens regementhe oc Salomon han lærir deg kwnsthen dher till, dhw æst nw een konge søn oc i fframtidhen een konge, hør fordi dhen alsom wisisthe konge som lærir, oc bereeder sin søn till at reghere land oc riighe, Dher næst skall eeth konge barn lære dhen hellige læst Mæn her liggher stoor magt oppo, hwor lwnde barnet schall dragis her till at ælske Iesum Christum, som læsthen haffwer først lærdt ooss, Dhet staar møgghet till hans beqwemhed som barnet lære schall, om han dhet gør kortelige. klarlege. lystelige. oc lijffagtelige, Dog icke alt dhet som i læsthen staae, mæn dhet som een første ær anrørindis, [64a] oc dhe tingest som kwnne fordriffwe aff kwngge bryst. forgifftige oc ondhe meningher, som nw ære almænnelige wedtaghe Dher næst Plutarchi wiisdoms tale oc desligest seeder oc leffnid, 91 Inghen tingest kan finnes merkeligere æn Plutarchi wiise snak oc tale, oc forthi wille jeg at dhe skwlle giffwis hanwm faare, meer æn noghen andhen lærdom, Næst Plutarchum setther jeg Senecam, hwilken som met sijn scriff oc lærdom vnderlighe trængher oc optænder till hówiskhed, oc dragher dhen som hanwm læss, langt ffraa dhe tingest som wbeqweme ære, oc altid aff tagher tijranne regemente, wd aff Aristotilis stadz regementhe som kallis politica oc aff Ciceronis hówiske gerningers bøggher som kallis officia Ciceronis, skall oc møgghet wd dragis som icke ær wræth at widhe, Mæn om desse tingest dha haffwer Plato aller bæst screffwet, oc Cicero effther hanwm wdi sijn log bøggher, dhe bøggher som Cicero screff om meenig[64b]hedz regementhe ær forgangne,

Oc æn dog at mand forstaar fornwmstighed aff historier, dha for mand oc aff dhem stoor forgifftigheed, wdhen han læss dhem met stoor granske, See till forthi at herre oc scriffwere naffen, som aff aldhere till haffwe wærid i ackt oc aamynnise drage deg icke, Herodotus oc Xenophon de ware baade hedningher. oc mæst da setthe de een ond kongis beelede fram, dog at de alsom ænisthe dher faare screffwe historier oc the anthen wille wællyste folk, heller oc bescriffwe een god førstis beelede. Salustius oc Liuius dog at dhe screffwe møgghet mærkelige, oc alt aff dyb konst oc lærdom, dog giffwe dhe icke alt dhet makt som dhe fortællie oc scriffwe, mæn sompt prise dhe oc loffwe som icke well staar een cristhen konge, Nar som dw hørir Achillem, Xersem, Cyrum, Darium, Julium, dha schalt tw icke 92 lade stoore naffen [65a] oc forgengelige draghe deg, ffordi dhw hørir icke andhet æn stoore oc wbarmhærtige røffwere, Saa kalier oc Seneca dhem wndher tidhen

Mæn kommer dher noghet ffaare i blanth dheris gerningher, som een god konge staar well, dhet schalt thw till hobe sancke. ligherwiis som dw leethe margarither aff skaren oc dræck, Dher wor aldrig inghen tijran saa sleem at han blænnede noghet i blant syne gerningher, saa at war dhet icke aff dygd kommen, dha kwnne dhet dog føyese effther dygds exempill, Møgghet ær dher i Phalaridis breff som well bekommer een hellig konge, oc kongelige nok wændhe han dhet wmidhe fwnd till Perillum, som han haffde paa fwndhet till at pijn met, dhen tid han lod hanwm self først forsøge samme pijn, Møgghet giordhe Allexander aff gæckerij oc daarskab, mæn rættelige oc wiiselige war han wbewarid met Darij kongis qwinner, dhen tidh [65 b] dhe waare førde hanwm grebne i hænder oc rættelig lod han følie eeth qwinfolk ffraa seg. dhen tid han fornãm at thet war een mantz ægte hwstrv, Desse exempil aff mange skwlle wd dragis, fordi at hedenske exempil som gwode ære meer optænde till dygd, naar wij soa tæncke effther dhi ath een hedning oc een tijran. war saa dygdig mod sijn fiendher oc barmhærtig offwer dhem, møgghet meer bør meg een christen konge dhet at bewise, effther dhi at qwinner saa giorde, møgghet meer sømmer mend dhet som ærligt ær, Item ær dhet saa at noghet staar een hedning ilde. møgghet wer dha staar dhet een cristhen konge oc herre, 93 Ondhe exempil de kwnne oc wændis till gode. som naar dw læss at Julius keysere han brwgede syn fornwfftighed, oc stoore forstand till høyfærdighed, oc hoomod, saa brwge dw dhet samme till land oc riigis bæsthe, [66a] oc naar dw acther hans mildhed met hwilken han skiwlde sijne tyrane støckir, dha brwge dw samme milhed mod dhin borgher oc wndersotthe, paa dhet at dhe kwnne dher ffaare ælske deg,

Dhe wærste konghers exempil meer optænde stwnnm till dygd æn dhe bæsthis, Hwem ær dhen som icke draghis ffraa gerighed, naar som han læss at Tijtus Vespasianus lade exsiis oc skat paa all twæth, oc saa dhem som w reen war, oc sagde at thet war een god lucth som baade falth aff Oc den forbannedhe røst som Nero bød syn embitzmen, oc saa sagde dw weest hwad jeg haffwer behoff see til ath inghen beholler noghet i gen, Hwilken som saa will læse hijstorier, i hwad som hanwm kommer ffaare, dha kan dhet wænne seg till gode regementhe oc gagen,

Mæn i blant saa mange herrir oc førsther, dha wdkaar deg alle dhe bæste [66b] som Aristidem. Epaminondam. Octauium. Anthonium pium. Allexandrum. Mameam, Dog skall tw icke efftherfølie dhem i alle tingest, mæn dhet bæste schalt tw wdwælie aff dhe aller bæste, Effther at tw findher dhet i Dauid oc Salomone som deg bør at fly, dog at dhe ware loffwede oc priisede konger, oc aff dhen hemmilske gw, Thi at skwlle dhet icke saa wære. hwad kwnne dher optænckis eeth galnere creatwr, æn dhen cristhen mand som sætte seg till exempil Allexandrum. Julium Xersem, hwes leffne oc hedenske 94 scriffwere straffe, oc forsmã, Oc som dhet ær alsom slemmish at offwer winnis aff dhem om dhe haffwe giort noghet got, saa er dhet oc een cristhen mand alle størst daarskab, ath effther følie dhem i alle dheris gerningher

Schall oc een konge paa mynnis at thet schall icke æn alth effther følies som dher staar i dhen hellige scriff Han schall lære oc wiidhe, at dhe strii[67a]dher, mandrab, oc stoor hordhed, som dhet hebraiske folk

brwgede mod dheris fiendher, skwlle dragis till ondelige wnderstandilse. oc wdtydning, thi at gørs icke dheth. tha er dheth forgifftigt at læse dhe bøgher som staa i dheth gammill testament, møghet war dheth folk tilstæd effther dhen tids beyleghed, som icke sømmer cristhen folk dher aff hemmelin ær kaliet,

Saa tyth som een første tagher bog i sijn hand dha skall han sætthe i sijnth sind. at han icke will læse for lyst skyld. mæn meer at han kan bliffwe bædre aff læsning. Dhen som haffwer inderlige i sind at han will bliffwe bædhre, han finder snart dheth som kan hanwm forbædre,

Dhen haffwer een stoor part aff godhed som will bliffwe god. ligerwiiss som dhen dher kænner sijn høvfærdighed. wrede. oc wkyskhed, oc hader dheth oc i saadan tancke opladher [67b] boghen. han finner snarth dheth han kan læge sin siwge met, oc dheth han kan anthen fordriffwe syn frestilse met, heller oc mynske hæne,

Aff inghen hørir mand saa klarlige, saa nyttelige, heller met myndre blygsill sanninghen, som aff bøgher, Men dog skal een konge saa haffwe seg met 95 sijn wænnir, ath dhe som rwnnelige lære hanwm oc paa mynne, tiæne seg dher tak faare, Dhe som daglige om gaa konger oc herrir, dhe kwnne bæst lære oc paa mynne konger baade i thimelig tid nyttelige oc wænlige, Oc fordi bør een konge at fordraghe dheth som dheth icke rættelig gøre, paa dheth at dhe som dheth rættelige kwnne. skwlle icke aff æn andhens wgunst llade. oc gøre dheth som dhe baade wel gøre kwnne. oc dheth bwrde at gøre,

J een stoor storem da lade skibmend sig sije aff hwer mand, i hwor kloge [68a] dhe ære, Men eeth riighe haffwer altid storm, Hwem kan nok priise Philippi (som war konge i Macedonia) fforwnmstige rwnhed, dhen tid han gaff een swend friihed ffordi han paa mynthe hanwm hemmelig, at han saad icke hōwiskelige. æn tid som hans kleder waare dragne offwer hans knæ,

Dheth som han giorde i een lidhen ting, dheth bōør een konge møghet meer at gøre. mod dheth som hanwm paa mynner i dhe tingest. dher eeth heelt riige kan komme till skade. som ær om wanddring. i fræmmede land, Om ny log at skicke. dage oc fred, heller oc føre orlog,

Om konst der freed gør

Endog at alle scriffwere oc læremestere i fordom tid skiffte alle konst till at reghere riige oc land met i twenne konsther, kalledis konst oc till ffreed oc orlog, dha skall oc een konge saa [68b] wiiselige reghere, at han haffwendis freed, trængher icke aldrig till at fføre orlog, 96 Ffordi schall dheth een konge fførst lærer at han kænner sijn land oc riige oc dheth kan skee i træne maade, aff landsins bescriffwilse, aff historier, oc aff daglige forffarilse met wandring. wdii sijn egne land oc stædher, Oc fordi schall han først widhe sijn lands oc stædhers beyleghed. begynnelse. klogskab. oc lærdom. seedher. log. oc priuilegier, Inghen kan læge noghen legomme, wdhen han kænner dheth, Inghen kan well dyrke dhen agher, han icke ær forfarin met Oc endog at een tyran han gør dheth met stoor flijd, dha ær han jcke fordi god konge, thi at gærning gør icke god konge, mæn meening, En god læge ransagher legommens natwr, paa dheth han kan dess bedher læge oc raade bood, Mæn een dher will forgiffwe. han ransagher oc le[69a]gommens complexs, paa dheth han kan dess wiisere slaa i hiæll,

Dher næst paa dheth han skall ælske dheth land. som han ær offwer regerendis, dha skall han saadan willie oc begæring haffwe till dheth. som een god boende haffwer till syn fforældris jord oc grwnd, heller oc een god mand haffwer till sijn slecth, Oc dheth skall han først akte at han kan gøre dhen rneenighed bædre. som han haffwer annamet at reghere, j hwem han skall lade hæne effther seg, Ær dheth saa at hans wndersotte ære frij dha schall milhed giffwe hanwm eeth fæderligt sijnd, offwer sijn søner, Mæn ære dhe icke ffrij dha schall milhed raade hanwm at wære fædherlig mod sgn fæderne land, Oc dhette skall han lade seg opwæcke oc optænde. ligerwiiss som blws, til kerlighed mod sijn wndersotte, Han schall tænce at eeth riighe [69b] ær icke andhet æn eeth stort legomme, wdi hwilcked 97 legomme konghen ær een mærkelig leem, Dher næst skall han tænce hwad ynnist dhe ære wærde, som all dheris lycke oc all deris salighed haffwer befalet een mantzs troo, Thit skall een god konge settis dheris exempill ffor syn øghen, dher meer ælsth dheris borghers gagen. æn dheris eghet liiff, paa dheth siste skall han tænce at thet kan icke skee at han kan sijn wndersotte gøre skade, met mynne een han gør seg selff skade met,

Dher næst skal han gøre all sijn flijd dher till, at han kan elskis aff sijn wndersotte, dog saa at han bliffwer wed mækt, effther kongelige stath blanth sijn wndersotte, Men somme skicke seg dog ynnist. oc wælwilie till, daarlige met troldom. oc troldoms ringhe, dog dher ær inghen troldom dher mæg[70a]tigere till æn dygd, effther dhi ath inthet ær meer ælskeligt Oc ligher wiiss som dygd ær sannelige godh oc wdødelig, ssaa forhwerffwer hwn oc mennisken eeth ewigt ynnist, oc wenskab, Dher næst skall han ælske om han will

ælskis i gen, paa dhet at han kan i saa maade drage syn wndersotte till, som gwd dragher all werdhen till seg, hwilket han gør met god forskylling

Schal oc saa een konge af sijne konge teghen lære visdom

De swigis oc daaris som met gaffwer. gæstebwd. oc selswold. draage seg almwen till, thi at aff saadan tingest forhwerffwe dhe seg folkens priiss oc loff, meer en welwillighed, dog at dhen priis ær hwerken sand heller waragtig, Thi at des i mellom da øgis folkens gerikhed, oc naar hwn ær øgt ffor wdhen ændhe, dha tycker [70b] folket at dhem ær inghen 98 tingest nok, oc dha bwldre dhe strax wdhen dheris willie gørs i alle maade, Mæn dhet ær meer at fordærffwe syne wndersotte, æn at draghe seg dhem till, Oc met desse wilkaar pleyer dhet at hende een konge aff sijt folk, dher hændher daarlige giffte mænd hwilken som met smigher. oc gaffwer. oc tiæniste. dragher dheris qwinners kærlighed till seg, dhet som dhe skwlle haffwe giordt met dygd. oc fromme gerninger. Oc ffordi dha skeer dhet saa at the hwerken ælskis. Oc for gode oc seedefwlle qwinner. dha haffwe dhe horde oc onde. oc for lydige hwstrwer gænstrideghe. oc fwlle met wædherknwr. Heller oc dhet hænder dhem dher dhe qwinner hænde som met trolldom komme dheris mend till at haffwe seg kære, oc saa faa dhe for wiise mend galne aber oc gæcke,

[71a] Een hwstrw schall først, lære i hwes maade hæne bør at ælske sijn hwssbonde, dher næst schal bonden bewise seg i dhe maade at han ær wærd at ælskis, Saa schall oc folk i eeth riige wænne seg till dhet bæste, oc saa skall een konge bewise seg i alle bæsthe maade mod folket, Dhe ælske længe som aff betænkt. oc beraad hw, begynne ath ælske,

Ffor di som sagt ær dhen som will ælskis aff sijne, dha skall han bewise seg i dhe maade, at han kan ælskis, Dher næst kan dhet icke skade. at han ramer hworlwnde han kan beqwemmeligst foye seg. effther alle mantz willie. Mæn dhet schall han først gøre at the haffwe god meening om hanwm. som gode ære, oc han kan loffwis aff dhem dher hwer mand loffwer. Dhem schall han haffwe omgængilsse met oc tage i sith raad Dhem schall han gøre hedher oc ære oc ladhe dhem [71b] haffwe magt hoss 99 seg, I saa maade dha kan dhet snarlige skee, at hwær mand faar god meening om konghen, som ær een kelle till all welwillighed, Jeg kænner dhe fyrsther dher aff sijn eghen natwr waare gode nok, oc dhe komme dog i hwer mantz screff oc had, ffordi at dhe till stædde oc fordroghe dhet folk. dher all meeningheden haffde ond meening om, ffordi effther dheris seedher. dømmer folket at herrer ære dhet folk lige, dher dhe gerne fordraghe oc omgaas met, I sanhed da waare dhet ønskeligt, at een først ware fød oc oplærd blant thet folk, som han skwlle wære regerendis offwer, fordi at thet wænskap haffwer saa god framgang, dher haffwer sijn begynnelse, aff natwrlig omgængelse, Meenige folk hader tith dhet som goth ær, naar dhet ær wkænt oc wnder [72a] stwndwm ælske dhe dhet som kænt ær, dog at thet ær onth, Ath thet kwnne skee da ware dhet i twenne maade profiteligt, Fførst da waare konghen folket meer til willie, oc hølge dhem meer ffor sith eghet folk, Oc dher næst da skwlle oc folket meer wndhe hanwm aff hiærtens grwnd, oc saa holle hanwm meer for dheris eghen herre, Oc ffor dhenne sag skyld, da giffwer jeg icke dhet stoor magt, at konger oc førsther haffwe almennelige taghet dher wed, at dhe schulle haffwe dheris giffthermaall wdhen lands. Ffæderne land haffwer stoor magt til at gøre eeth stadigt wenskab, ffordi at indfødilse ær saa got som een natwr, oc complex, paa baade sier, Oc fordi naar som ægteskab blænnis saa widhe, dha spillis dher gerne een stoor parth aff dhen indfødde begæring oc natwr, thi ær dhet got at natwren dher for øgis oc stadfæstis som hwn haffwer sijn begyn[72b]nelse 100 Mæn hwar som icke saa kan skee, dha schal dher gøris stoor flyd till. at thi kwnne forhwerffwe seg willie oc wænskab met dygd. høffwiskhed. oc gode seedher, som ær ynniste wærd, Mæn dhet som wi seer dher skeer i giffthermaall. oc hwstrwen met thet første ær mannen tienstagtig, oc mannen stæder hæne icke formøghet sijn willie, før en dhe wel kænne, hwer andhen, oc saa met tidhen fødis dher eeth fast wenskab aff. Saa gørs dhet oc behoff at haffwe seg met then første som tagis aff fræmmede land till herre,

Mithridates han kwnne alle dhe lands twngemaall som han regerede offwer som waare xxij

Alexander magnus i hwore grofft folk han offwerwand, oc fik regementhe offwer. dha foyde han seg strax effther dheris seeder oc omgængelse, oc [73a] i saa maade kom han i dheris wenskab, Dhet samme ær oc priist oc loffwede in Alcibiade,

Inghen tingest dragher folket saa møghet ffra een konge, som naar han gledis aff noghen wdworthis tingest, oc der met forsømmer dhe tingest dher dhe wille wæll, oc dher ffaare meene dhe at then skat ær tapt oc spilt, dher een konge thærir i fræmmede land oc ærinde, Oc fordi rægne dhe dhet jcke at wære skat dhe giffwe dheris konge, mæn meer at fremmede folk oc land røffwe dhem dhet aff. Ydermere inthet ær land oc riige skadeligere heller oc een først farlighere æn lange reyser. oc daglighe wandringh, ffordi at dhen tingest som alle mand meen. tog oss Philippum aff dage oc icke myndre skade giorde hans land æn dhet orlog som i mange aar haffwer wærid met the gællerske, [73b] 101 Lligerwiis som een wiise ær altid mith i blanth biier, oc inghen tid flygher langt, oc som eeth hierte ær myt i een krop, saa bør oc een konge altid at wære blant sijne folk oc wndersotte,

Twænne tingest som Arisstotiles scriffwer fordærffwe konge dømmen, som ære had oc forsmæilse, mod had ær welwilighed, oc mod forsmæilse wrdning, Ffordi da hørir dhet een første till. at acthe grangiffwelige

hworlwnde han kan dhet eene faa, oc dhet andhet fly, Had forhwærffwir mand met horheed. wold. forhoynilse. stwmhed. oc roff. oc mōghet kan had snarere begynniss æn dhet kan stillis. naar dhet ær begynth, Thi schall een konge i alle maade gøre sith flijd dher till, at han icke falder aff sijne wndersottis kær[74a] lighed, Oc troo meg i sandhed at then haffwer faa swenne som icke haffwer sith folkis ynnisth, Twært i mod meenighe mentz gode wilie, oc kerlighed, flyr man seg met the seeder som ær langt fraa tijranne stycker, som ær barmhertighed. lystig tale, rætfærdighed. beqwem omgængilse. oc god wilie, Gode wilie dragher folket til tjenste oc hōwiske gerninger, oc besynnerlige naar folket seer at the ffaa god løn aff konghen, som got forskyller aff meenigheedhen, Barmhærtighed dragher dhem till goth leffnet. som haffwe wærid onde, naar som han betheer hoob till naade, dhem dher wilie gamble synder aff lægge met ny gode gerninger, Beqwem omgængilse hwn føder anthen kerlighed. heller oc hwn minsker had. Oc dhen dydg i een [74b] stoor herre ær mōghet meenigheden taknemmelig,

Fforsmæilse fōdis aff legoms lyst som ære wkyskhed. offwerflodig dryk. oc mad. aff daabill. oc naar 102 een konge holler mōghet aff daarir oc gæcke. oc ær selff gæckelig oc forsømmelig, da forsmaas han oc, Men will han wære actid aff sijth folk, da schall han dhet forhwerffwe met klogskab. wkrænkt leffnid. affhold. ædrwghed. oc wægt, i desse tingest skall een konge bewise seg. om han will acthis aff sith folk,

Mæn mange meene dog daarlige at the skwlle da mæst aff hollis, om dhe met mange swænis bwdher. smykkerij. oc offwerflodighed. betee seg for sijne wndersotte. Hwem holler een konge god aff smykkerij. oc dyre sthene. effther di at hwer mand weed. at han dherhaffwersaa mōghet aff[75a] somhanwmlysther, oc dher offwer hwad ladher han andhet till syne, wdhen sijne borghers oc wndersottis fordærffwe, hwilke dher skwlle met sijn stoor skade. oppe holle saadan bram oc hoomod, Dher næst dha lære han dhem dher met, som ær begynnisse till alt onth,

Saa schal een konge dyrkis oc leffwe, at ædle oc wædle aff hans gerning oc leffnid. kwnne tage exempill till sparsomhed oc ædrwghed,

Een konge hw kendis meer aff hans tall. æn aff hans smigkerij Hwad som konger tale dhet fōris strax blant meenighe almwe, oc fordi da schall een konge met stoor flijd tale dhe ord. som ær dygdelige. oc bewiise eeth konge sijnd,

Icke schal heller forsømmis. Arisstotilis raad, som ær. at wil een konge fly sijne wndersottis had, oc bliffwe i dheris hyllist. dha skall han om no[75b]ghet ær hadeligt mod allmwen dhet befale andre, oc icke schal han dhet selff gøre, Mæn dhet som ær dhem behageligt, oc gangeligt, dhet schal han selff hande, ffordi at i saa maade, dha falder een stoor part aff 103 had oc affwnd paa hans embitzmend. oc besynnerlige om de ære icke nok taknemmelige. ffor almwen, oc dher næst for welgerning dha kommer all tackin till kongen all eene,

Dher næst for han dwbill tak, om han giffwer syne wndersotte noket snarlige, met lyst, selff bedhen, oc met gode ord. oc skall han noghet negthe dhem, dha skal dhet oc gōris blødelige, Schall noghet pijnes. dha skall oc noghet fformynskis affdhen pijn. som i laaghen bescreffwen staar, oc saa schall een konge synis at pyne noghet ont, ligerwiis som han [76a] waare dher trængd oc nød till.

Icke schal dhet heller wære een konge nok at han ær selff god mod meenigheden. Mæn skall han oc saa gøre all sijn flijd dher till. at alt hans folk ær got oc seg ligt. som ære hoff sijnder. wænnir. tiænire. oc mæsthere, thi at dhe ære konghens leemmer, oc dhet had som kommer aff dheris ondskab. faller tith paa konghen. Mæn motthe noghen sije dhet ær swoert. oc kan neppelige skee, thi ær dhet bædre at han tagher inghen i tiænste. wdhen dhe som gwode ære. oc dhem schal han giffwe at kenne. at alt thet ær hanwm taknæmmeligt. som hans wndersotte ær profiteligt, Oc skeer icke dhet da hænder dhet seg tith. naar een konge ær forsømmelig. oc seer i gænwm fingre. at wdedis mænd brwge store tijranne stycker mod konghens folk, ligerwiiss som dhet wore aff konghens [76b] befalning, Oc dher som de synis at gøre konghens gagen, dher skicke dhe hanwm meer eeth onth naffen oc rycthe,

Schwlle dhet saa gaa till. dha staar dhen meenighed bædre wdhi hwilken konghen ær ond, æn naar 104 konghens wænir ær onde, Man kan æn noghet fordrage æn tijran. thi at een mantz gerighed. kan æn folket mætthe, een mandz wkyskhed. kan æn stillis, een mantz grwmhed. kan man æn sagte, mæn at fylle saa mange tyranner, dhet ær ganske sworth

Een forste skall forware seg for alle ny fwnd. og han inghen tagher op, thi at endog een tingest kan dher aff offte forbædris, da kan dhet icke fordragis. ffordi dhet ær nyt, Icke haffwer heller noghen meenighedz regementh wærid om kring wænd. heller seedher aff lagde, heller ny log wedtaghen wdhen [77a] bwlder oc opstød. Oc fordi ær dher noghet som nogherlwnde kan fordragis, dha schall dher inthet fornyes paa, mæn anthen fordrage dhet. heller oc bædher nytte dhet. æn dhet till forn war brwghet. Ydermere ær dher oc noghet som icke bør at ffordragis. dhet skall han forbædre icke met een hast, mæn wiiselige oc met tidhen,

Ligger dher oc stoor magt oppaa hwad meening een første regherir met, thi at fattis hanwm dhen rætthe meening, dha far han mōghet wiill, Hans agt oc meening bør fordi ath wære saadan, at han icke skall

allsom ænisthe beskerme dhen meenighed. han haffwer taghet seg at reghere, mæn oc saa ladhe hænne bædre æn han haffwer hænne fanghet,

Effther dhi at ther ær trænne gode tingest som Arisstotiles syer, som ære siælsins. kroppins. oc de wd worttis tingest deylighed. oc karskhed. [Sielsins godhed er dygd, Kroppins, deylighed oc swndhed,] wdworttis som [77b] met lycken kommer rigdom, dha skall her wel wogtis paa, at wij wenne icke bag frem paa disse tingest, oc saa akte een stads salighed 105 aff rigdom. oc andre wdwortis gaffwer. Disse tingest skwle icke acthis wdhen i saa maade, at the kwnne tiæne till siæls oc kroppins godhed, thi schall [han] regne syn meenighed oc sijn wndersotte salige at wære, icke [om hand haffuer thenom megett riige eller karske, men] om han haffwer dhem gode i rætfærdighed oc affhold, inthet gerighe, icke fwlle met wredhe, icke redeboen till opstød mæn møghet samdrægtige,

Schall der og wogtis at een konge icke beswigis, aff koslige tingestis falske naffen, thi at aff dhen killæ kommer dhet mæsthe ondhe som ær i een heell meenighed, At leffwe i orkeløshed.offwerflødige kledher. oc riigdom, dhet ær icke een sand salighed. Icke ær dhet heller ræt friihed naar [78a] folket gør alt thet them lysther. Icke ær dhet heller trældom at leffwe effther god oc skellig log, Icke ær dhen meenighed fredsommelig wdi hwilken [folket] ær konghen lydighe i alle ting, mæn naar som dhe lyde god low, oc konghen icke andhet begær æn dhet som god low inne holler, Icke gor dhet heller lige till hwaar alle faa eens løn, eens heeder heller ære, thi at saadan ting ær stoor wrætfærdighed,

Ffordi schall dhen som riigis regementhe anamrnir først paa mynnis. hworlwnde at børn skall opfødis rættelige, thi at meenigheds salighed hænger een stoor parth dher paa. Som Zenophon sije wdi Cijri kongis opfødilse. then w lærde barndom ær beqwem till alle hande konst. oc fordi skall een konge betæncke meenigheds gagen met scholir staore oc smaa, Dess ligest met jomfrvers [78b] opfødilse, at the strax wndher gode oc wkræncte mesthere indricke Christum, oc dhen lærdom som kan wære 106 meenigheden profitelig. I saa maade kan dhet skee. at ther ær hwerken møghet at pyne, oc icke heller møghen low behoff, naar som folket aff sijn frij willie wel oplærth, effther følgher dhet som ær got oc høwist,

Saa stoor makt haffwer opfødilse som Plato sier, at ær hwn god dha gør hwn menniskin till eeth gwdommeligt dyr, ær hwn oc ond. dha wanægther menniskan seg till eeth ræt beesthis natwr. Inghen tingest ligger een konge saa stoor makt oppo. som han saa skicker sijne regementhe. at hans borgher ære gode. Thi schall. dher læggis win oppa. at the strax wænies till allerbæste tingest. wij see at sang ær dhem sød som ær dher till wande. oc inghen tingest ær saa swor. som at wænie noghen aff [79a] dhet som han længe haffwer øffd seg wdij. Oc disse tingest kwnne skee wæl i alle maade. om een konge will efftherfølie dhe ting dher ære alsom bæst,

Dhet ær tyranne stycker oc w redeligt at tratthere saa sijth folk, som kødmaangere traktere øxn oc kør, hwilke dher icke annet gøre æn først offwer see hwore dhe kwnne lockis. heller oc rædhis. oc sidhen effther som dhem tyckir got at wære. dha smigre dhe oc liske met them. heller oc ærre dhem. som merkelige ær sagt. aff Piatone, ffordi dhet ær at w redelige, brwge folkis begæring. oc icke at ramme theris bæsthe,

Mæn ær dhet saa at folket ær haart oc staar i mod sith eghet gagen, da skallt thw lade deg swickte. oc met tidhen drage dhem till dhin begæring, oc willie. anthen met konst heller eeth saligt omslag, ligherwiis som naar wijn drickis. da føyer dhet seg effther een mantz willie. Men naar [79b] dhet kommer i aarhir oc leernmir, dha leedher dhet æen mand hwart thet wil, 107 Oc endog at meenige mandz willie, oc land oc riigis stoore ærende dragher offthe een konge aff rnerkelig oc god acth, oc nøde hanwm til at fijre tidhen, dog skall han altid staa i mod, oc betæncke andre fwnd met hwilke han bescriffwe kan mærkelige ting, som icke kwnne i andre maade fræmmis,

Om skat oc exsiss

Hwilken som ransagher och offwer seer gammill tiids bøgher, oc krønicker. tha skall han finne møghet splidactighed. at wære opkommen aff stoor beskatnin. oc fordi skall een god første gøre sijn flijd dher till. at han icke opwæckir sijne folk met saadan tingest, kan han forgæffwis regere, dha gøre dhet. Een kongis æmbede ær møghet yppere en han skall wære en plagere. oc een god først haffwer [80a] alt dhet som hans borgere æye, dher hanwm ælske

Maanghe heedninge haffwe saa regherid, at the inthet andhet førde i dheris hws, oc hiæm. aff meenigheden. wdhen heeder oc ære. Dog at Fabius Maximus oc Anthonius Plus the oc forsmade heder oc ære. Hwore møghet meer da bør een christen konge at wære till freds aff een ræt conscientze. effther dhi at han dhen herre tiæn. dher met alsom største løn betaal alt thet som rættelige gørs,

Somme icke andhet gøre hoss kongher, æn betæncke oc finne ny fwnd till at beskatte folk, met ny naffen oc titeli. oc dhe meene at the dher met bewise een konge stoor trooskab, ligherwiss som dhe wore dheris borghers fiendher. Mæn dhen konge dher saadant folk hørir gerne, han skal widhe seg at wære langt fra eeth konge naffen, 108 Dher schal heller arbeydis paa oc [80b] tænkis fwnd till at ther gantske lidhet taghis. oc begæris aff folket, oc da øgis hans skat nyttelige, om konghen needher læggher wnyttig oc offwerflodig tæring. oc aff lægge mange orkeløsse embede. som ær paa konge sloth, oc gaarde. Item om han icke optagher orlog. oc lang wandring. om han sagther hans embitzmentz gerighed. om han meer læggher arbeyd paa at styre dhet land wel han haffwer. æn han dhet met andre forøge will,

Thi at schal skat agtis effther wor gerighed. oc hoomodige begæring, tha bliffwer ther aldrig ændhe heller maade paa beskatning, gerighed ær i sandhed w ændelig. oc altid øgis til at forfølje dhet som begynt ær Oc som dher sies i gammil tale Naar strænghen ær for møghet ragt. dha brysther han snarlige. Saa skeer dhet oc naar folkins taalmodighed ær offwer wunnen, dha wendis hwn om kring til bwlder, oc [81a] opstød hwilket som i fordom tid haffwer fordærfwet oc till inthet giort mærkelig konge riige

Ær dhet saa at nød trængher hanwm til at taghe noghet aff sith folk, da skall han dhet wdi saa maade gøre at ganske lidhen tyngte kommer dhi fattige till Moo well skee dhet ær æn nytteligt at komme dhe riighe till noghen sparsomhed. mæn then fattige trængis till hwngher oc reeb. dhet ær baade wcristeligt oc wtrygdt

Dhet schal oc een barmhertig konghe tæncke, naar som han wil øghe sijn makt met møghet folk, heller oc han wil wdgiffwe sijn systher heller fæncke wdi eeth megtigt giffther maall, oc naar han will gøre alle sijne børn lige mægtige met seg, heller oc gøre 109 sijn gode mend riige, heller oc met wandring betee fræmmede folk oc land syn riigdom, hwore wbarmhærtigt oc wcristeligt thet ær at ffor desse sagher skall manghe tw[81b]sindhe mend met hwstrw oc børn haffwe hwngher. oc komme i stoor gæld. oc sidhen trængis till all wgering oc mishob,

Jeg regnir icke saadan førsther blant mennisker. æn sidhen blant kongher dher trænge dhet fattige folk aff. som dhe spilde i wkyskhed. oc daabill, En dog des wær jeg haffwer hørt, ath mange kongher meene dhet. at wære dheris ræth. oc sie at hwes dheris wndersotte haffwe høre seg till,

Thi schal han meer offwer tæncke. at thet som een tid aff noghen orsage ær optaghet. anthen kongher heller friiborne mend till fordell oc profith. thet kan aldrig læggis i gen,

Dog at een konge ey bwrde alsom enisthe at afflægge noghen paa lagd tynghe, naar som dhen nød forgangen waare dher kongher trængde, mæn oc saa at oprætte dhem dheris skade de haffwe hafft. aff samme tynghe, [82a] dhet yderste hanwm møyligt ær,

Oc fordi skall een konge wogte seg for eeth forgifftigt exempill, om han will sith folk well. Oc ær dhet saa at han gledis aff sijne wndersottis fordærfwe, heller oc forsømmer dheris gagen, i hwad naffen han haffwer dha ær han inthet myndre æn een konge

Schal der og sees till at riigdom ær icke ffor møghet wlighe skifft, Icke dog saa at noghen skwlle mysthe sith. Mæn dhe fwnd oc læmpe skwlle brwgis, at riigdom kommer icke alt sammen til faa mend, Plato han wille. hans borghere skwlle hwerkin wære for fatige, heller for møghet riighe, thi at 110 then fatighe kan inghen hiælpe, oc dhen righe will inghen hiælpe,

Oc hwad maade haffwer dhet at dhe kongher bliffwer siældhen righe dher møghet beskatte, syn wndersotte, oc hwem som dhet lysther at wide [82b] dha lægge seg offwer, hwore møghet mijndre deris forfædre tog aff dheris folk, oc dhe wore dog møghet rwnnere æn kongher nw ære, oc haffde dher till riigdom nok, Mæn saghen ær icke andhen. æn at største parth hængher wed dheris hænder, som saadan skat skwlle indkræffwe oc opbære, oc saa kommer dhen mynste parth till konghens hænder,

Paa dhe tingest fordi dher meenige mand haffwer behoff, schal een konge inghen tynghe lægge, som ær korn. brød. oc øll. kleder. oc wijn. oc andre saadan tingest, ffor wdhen hwilke meenige mand kan icke leffwe. Mæn wij see dog at desse tingest tynghis alsom mæst, oc icke alsom eniste i een maade, mæn først met sisingh, paa hwilken dhe stwndwm laane penninge, oc giffwe dheris breff at dheris gældere skwlle sijdhen kræffwe dheris betalning [83a] aff stædher oc fattige folk i gæn, oc dher næst met told. oc scriffwere penninge, oc paa dhet sijste met the køb som somme købmend ffaa loff at the eene moo wdføre heller oc sælie noghen ware. oc for een føye baade een konge haffwer ther aff. dha skall dher saa manghen stackarll tage dher skade wdi,

Oc fordi dha øgher een konge, bæst sijn skat som sagt ær, naar som han aff læggher wnyttig kostning, oc offwerflødig forthæring paa alle ting, thi at som gammil tall lyder, at sparsomhed ær een stoor rænthe, 111 Mæn kan dhet icke anderleedis wære for meenigheds bæste, æn han skal noghet tage aff sith folk som kallis sising, dha schall han lægge tyngte paa dhen ware som aff ffræmmede land føris, oc som rneer ær till hoy færdighed. oc offwerflodighed æn till natwrins behoff, oc dher [83b] dhe riige mæst brwge oc nytte, som ær ypperligt klæde, silke stycke. purpur klædher. peber. kostelige krwd. oc smørie. dyre stheene. oc andre

saadan ware. fordi at tyngis dher noghen aff. dha ære dhe oc riige. oc dhe riige tolet wel. oc bliffwe icke dher aff fatige. æn dog dhe bliffwe noghet meer sparsomme. oc saa forbædris dheris seedher aff føye penninge skade,

Wdi mynt at slaa skall een konge bewise dhen troo. som han er baade mennisken oc gwd pligtig. oc icke skal han dhet stæde seg selff. som han grwmmelige paa andre pyner, thi at met mynt, pleyer folket at røffwis i fire maadhe, hwilket wij haffwe seet sidhen hertig Karll war død, oc landhet haffde icke herre, hwilket som ær wærre en tyranne dømme, oc møgghet twinge dhine land, Fførst met onth paffwiment. dher næst naar mynthen haff[84a]wer icke syne rætthe wægt, item naar hwn ær møgghet skaarin, oc sist naar som mynthen sættis op. oc aff som konghen lysther. oc han kan tæncke sith fadebwr gagen oc profiith dher met,

Om een kongis Rwndhed oc welgærning.

Efther dhi at rwndhed oc well willighed. ære konghers besynderlig dygd oc ære, met hwad dristighed tage. oc wæle dhe seg konge naffen till. dher 112 icke andhet gøre æn arbeyd dher paa. at the kwnne lidhe well aff hwer mantz skade, oc fordi dha bør een konge der at wære klog till wiished. oc waghen at han kan forskylle goth aff hwer mand, hwilket ær icke alsom ænisthe wdi gaffwer, Somme skall han helpe met gaffwer, Somme styrcke met ynnist oc hyllyste, Somme skall han frælse met syn magt aff twang oc modgang, Sommis bæste skall han ramme met gode raad. oc klogt skeell, oc saadan [84b] acth oc meening skall han haffwe, at han skall meene dhen dag at wære tapt, paa hwilken han haffwer icke ffor skyllet got aff noghen, Dog skall han icke w redelige sætthe konghers rwndhed. Mange kongher dhet wbarmhertige beskatte aff sijne borgere, dher de spille paa gæcke oc øre twdhere, oc paa dhem dher dhe brvghe i legoms lyst, oc offwer flødighed, Ffordi skall meenigheden rættelige wide. at dhem bør at ffornymme kongers welgærning. ther meenigheden wnde well. oc gøre got. Løn skall giffwis effther dygdsins gerning. oc icke effther løße oc w redelige begæringh,

De welgerninger schall altid een konge gøre. dher inghen tagher skade wdi, thi at røffwe ffraa een. oc gøre een andhen riig. oc at nedhertrycke een oc ophøye een andhen, dhet ær dwbil ondschap. oc icke welgærning, oc besynderlige nar dher [85a] noghet tagis met synd. ffra dhem dher ære wskyllige. oc spildis paa onde menniskir,

Dhet ær icke wdhen sag dictid aff poether, at gwder wandrede aldrig, noghen stæd, wdhen dhem till stoor lyke dher de gæste hoss,

Mæn nar een konge oc een herre ær wæntendis, 113 oc hans wndersotte lægge da offwer een sijde dheris bæsthe clenodia, jnne lycke dheris deylige dötther. borth sende deris børn oc swenne, dølie oc skiwle dheris riigdom, oc alle maade holle dhem sparlige, giffwe de icke till kænde hwad meeningher dhe haffwe om konger, effther dhi at the dhet [gøre] mod dheris till komme dher dhe giorde om dhe waare wæntendhis røffwere. heller oc dheris obenbaare fiende. oc bære fare for dhe tingest, dher kongher bwrde at beskerme, om noghen wille dhem wforretthe, Aff andre rædhis dhe snedighed oc forrædherj Mæn aff kongher rædhis dhe [85b] wold oc makt, Oc nar som een beklagher seg ffor hwg oc slag, en andhen at hans dotther heller pige ær bortaghen, heller dhen tredie at hans hwstrw ær wold giord, dhen fiærde at hanwm er icke betald for arbeyd. kost oc thæring, O hwore langt haffwer dhenne gæstning wærid ffra thet wilkaar. som gwder sies at gæste hwer mand till lycke, Oc nar som noghen merkelig stad haffwer konger mistancke. oc wdi een kongis till kommilse dha gaa de onde dristelige fram, oc de gode skiwle oc holle seg offwer een side, een dog de inthet tale. dha bewiss dog dheris gerning. hwad meening dhe haffwe om kongher. Mæn maa wæl skee her swarir konghen till saa siendis, Jeg kan icke holde alle hændher. Dhet meg bør at gøre dhet gør jeg, Dhw som konge æsth flyd [86a] saa i sandhed, at the widhe dhin willie Dha skalt tw well see at the holde dheris hænder, oc dha troo folket at thet ær icke dhin willie, nar dhe see at thet bliffwer inghen wpynth aff dhem dher herensked gøre oc brwge, 114 Maa well skee thet ær een hedhen konge nok, at han ær wel willig mod stjine egne borgere, oc god, oc mod fræmmede oc wdlænninge rætfærdig, mæn een cristhen konge han skal jnghen holle for fræmmede, wdhen dhen som ær wcristhen. dog at han skall icke hæller hanwm i noghen maade wforrætte, fførst schal han kende sijn egne borghere, oc sidhen forskylle goth aff hwer mand om han kan,

Oc æn dog at een konge skall der altid arbeyde paa at inghen wforrættis, dha skall dhet meer gøris met fræmmede, æn met indbyggere som Plato sijen, ffordi at ffræmmede ære baade wæneløße oc wdhen slægt, i [86b] dhe stædher som ær fræmmede paa, thi wforrettis dhe snarere æn yndbyggere, oc fordi meenthes dher i gammil tid, at Jwpither skulle selff hæffne de fræmmede folkis offwerlast,

Om low at skicke oc forbædre

Een møyghet god low oc een møyghet god konge, dhe gøre stæder oc riige hellige, oc dha ær dheris stat oc skickilse møyghet lyksalig, naar dhe lyde konghen. oc konghen ær laaghen wndher giffwen, oc lyder hæne, oc laaghen ær rættelige sath effter hówiskhedz regell. oc icke met ander meening, æn meenigheds seeder kwnne dher aff fforbædris,

Een god wiiß oc wkrænckt konge han ær icke andhet en een leffwindis loff thi skall han icke sætthe møyghet mænd dhen som god ær oc meenighedhen salig, ffordi dhen stad som ær aff een god konge well skic[87a]kedt, oc haffwer gode oc wkrænckte hówitzmend han haffwer icke low behoff, oc ær noghen 115 stad anderledis skicket, da er inghen low saa møyghen, at hwn ær hanwm nok, Dhen krancke lidher icke dess bædre. at een wanwittigh læge bær een ny lægedom paa een andhen

I low at skicke skall wogtis at hwn icke acther konghens fadebwrs baade, icke heller friiborne mentzs besynderlige gagen, mæn effther hówiskhedz exempil, oc meenigheds profiith skal hwn skickis, dog at dhen profiith skall icke dømmis effther hwer mantz meening oc stjelse, mæn effther wisdoms regill, hwilken regill konghen skall haffwe aff merkelig raad Thi at wdhen saa skeer dha er hwn icke low, som oc hedninge bekenne wdhen hwn ær god oc ræt, oc ramer meenigheds besthe. dhet ær icke [87b] strax low dher tæckis een konge men dhet som tæckis een god oc een wiiss konge, hwilken icke andhet tæckis æn dhet som ær hówisth oc got i noghen meenighed, Ær dhet saa at dhen regill ær kroghet, dher andre ting skwlle rætte, hwad wænthis ther andhet aff, æn at rætte ting skwlle oc krøgis, effther samme regill, Ffordi will Plato at llaagher schulle icke wære mange, oc serdelis om dagtinghen. købmenskab. skat. rænthe. oc saadanne andre tingh. dher foye merkelig ære, Meenighedz besthe kommer icke meer aff møyghen low, æn een siwg mand bliffwer karsk aff mange honde lægedom,

Hwar som konghen ær wkrænckt. oc høffwitzmend gøre theris æmbede fwlt. gørs icke møyghen low behoff, Mæn hwor som thet icke finnes. da brwgis dog god low ildhe, oc [88a] dragis meenigheden till for dærffwe aff onde hówitzmend,

Thi foragtis rættelige Dyonisius sijracusanus, som 116 aff tyranne raad sætte møyghen low. een oppaa een andhen. oc lod them forsømmis oc forkrænkis aff folket, paa dhet at han skwlle haffwe sag met sith folk, Mæn thette ær icke at skicke salig low. mæn meer at sætte garn oc snarir for folket,

Oc som til bølrigt ær dha straffis Epitades, som skickedede sith folk saadan low. at the maathe tage seg arffwinge hwem dhem lyste, oc thet giorde han fordi at hans eghen søn war hanwm wkær, paa thet at han kwnne skiwde hanwm wd aff sith arff, Mæn met thet første dha forstoode dhe icke hans skalkhed, dog at dhen low paa dhet sisthe giorde meenigheden stoor skade,

Saadan low skall een konge sætthe [88b] at hwn icke alsom enisthe pijner synd, men oc saa lærir hwore syndhen skal flys, oc fordi fare the will, ther sie at lowghen schall wære met faa oc stackede ord screffwen, oc skall biwde oc icke lære, ffordi een low bør saa at wære dictid, at hwn meer dragher fra syndhen met redelig lærdom, æn met rædsle oc pijne, En dog at Seneca giffwer icke dhenne Platonis meening magt men dhet gør han icke wiislige

Oc dhen samme Plato han icke till stædher at wnge rneenniskir skwlle dispwtere om laaghen en dog dhe gamble maa thet rwnnelige gøre, oc fordi ligerwiiss som konge low skal icke aff meenige mand dømmis, saa skall han them oc low sætte, dher alle gode mæn kan tæckis, paa dhet han skall widhe at mange som ær foye achtede haffwe oc skeell oc forstand, oc for dhen sag dha priises Marcus Anthonius Pius, at han inghen tingest met [89a] mijnde giorde, æn han met breff oc skællige sag thet forkynnede 117 meenige almwe, oc sagde for hwad sag han alting giorde,

Xenophon scriffwer oss merkelige, at wskælige creatwr the dragis till lydelse i twænne maade, anthen met fødhe oc lijskilse, heller met hwg, Met fødhe om thet ær wanartig, heller lyst om thet ær artig, som hæsthe pleye at lyde, Mæn met hwg oc slag naar dhe ære fortrødne. som aßen pleye at lyde, Mæn effther dhi at mennisken ær eeth ypperligt dyr, da bør hæne icke alsom ænisthe at trængis till dygd met pyne, men oc saa lockis met løn oc lyst,

Ffordi da schall low icke alsomenisthe pijne synd, men oc saa met løn locke till at gøre well, oc ffor skylle got aff meenigheden, Saa finne wij mærkelig low gammill tid blant hwilke wor oc saa dhenne, at hwilken som [89b] merkelige haffde striid for meenigheden oc kom leffwendis aff slaghet dha fek han løn, Mæn bleff han slaghen, tha skwlle hans børn fødhis aff then meenighed han haffde hiemme wdi, dher slaghen bleff, oc hwilken som haffde frelst een borgere. heller slaghet fiendher ffra een stad, heller met klogskab oc raad ræddhet naaghen meenighed, dha skickedis hanwm løøn. oc tak ffor saadan welgerning,

Oc en dog at ypperlige borghere, wdhen løn efftherfølue dhet som mærkeligt ær, dog gørs dhet behoff at the groffwe oc wforsøgte optændis met noghen løn oc lijst, till dhet som dygdeligt ær,

De som ære aff ærlige sind, optændis till dygd aff heeder oc ære, mæn andre dher ære icke saa fromme i sindt, the dragis aff baade oc profith, oc ffor di skal een god low. brwge bode dhet eene oc dhet andhet. heeder oc wanheeder, gagen oc skade Mæn dhe dher 118 [90a] ære som møghet træle affnatwr, at the kwnne icke met lijst oc lempe læris, dhem skall mand tæmme met stock. oc jern. hwg. oc slagh,

Gode borgher skall aff barndom wænies till at haffwe saadanne meeningher. om heder oc wanheeder, at the widhe kwnne løn icke at wære skickedt. effther rigdoms hedher, heller slægtis stoorhed, men effther gode oc dygdelige gerninger,

Ther schal fordi offwer alt een konge wære waaghen wdi, at han icke alsom enisthe pijner dhet som syndhet ær, men meer arbeyde dher paa, at inghen gør dhen synd. dher ær wærd pijnes,

Lligerwiiss som dhen læge ær bædre dher twinger sooth. at ænghen bliffwer siwg æn dhen dher læger noghen sijdhen siwgdomm ær kommen, Saa ær thet oc bædre at fortage synd, æn at pyne de syndher som gjorde ære, oc thet kan een konge mærkelige aff stæd kom[90b]me naar som han anthen fordærffwer. heller oc formynsker. dhe orsagher der aff synd oc ondeskap wdaff komme,

Effther dhi som sagt ær ath møghet onth fødis aff ffalske meeningher, dher haffwis om nogre ting, da skal een god konge dhet først agte. at hans borghere ær aff ræt oc got skeell oplærde, oc ther næst han icke alsom eniste haffwer the hówitzmend som ære wiise, mæn oc saa gode oc wforkrænckte,

Oc som Plato rættelige paa mynder dha schall mand alting forsøge oc som sijes. alle stheene røre aff stæd. før æn wij pyne noghet aff dage, Fførst skall mand lære met ord oc got skæll, at inghen skall weele synde, Dher næst skwille de forfæris met gudz strængthed. som alle syndher hæffnir hardelige, Dher 119 næst [91a] skwille dhe hōdis met pyne. Oc kan inthet aff desse ting hælpe da skal mand brwge pyne, oc først læth pyne. dher kan læge syndhen, oc icke tagher manden aff daghe Mæn haffwer dhet icke heller framgang till syndsins bædring, tha skall han paa thet sisthe. ligherwiis som een leem dher whælpelig ær. oc icke kan lægis. affhwggis, paa thet at the karske leemmir icke aff hanwm oc saa besmittis,

Lligerwiis som een god læge. han hwggher icke then leem aff. som kan met plaasther. drik. heller smørie lægis, oc inghen gør han thet. wdhen siwghen trængher hanwm dher till, Saa skall een konge alting forsøge. før een han tagher noghen aff dage. tænkindis at all meenigheden ær een krop, oc at inghen fordi skær noghen leem aff. om han i andre rnaade kan lægis, [91b]

Oc ligerwis som een god læghe gør sijn flijd dher till at han læge met then siwgis allermijnste fare. saa skal oc een god konge acthe. dher low sætther till meenigheds bæsthe. at meenigheds siwgdom kan fordriffwis met aller mynste fare,

Een stoor parth aff synd fødis ther aff at rigdom paa alle stæder møghet aff hollis. oc fatigdom forsmaas. oc forthi dha skall een konge ther arbeyde oppa. at hans wndersotte kwnne agtis aff dygd. oc icke aff rigdom. Oc dhet skall han først bewiise i seg. oc sijne tiænere. ffordi naar folket seer at een konge met stoort hoomod. lader rigdom till syne. oc des meer æn mand wære agtidt aff konghen at han ær møghet riig. oc at heder oc ære oc æmbede kwnne købis for penninge, da dragis meenige mand till at sancke rigdom met ræt oc wræth. oc hwes [92a] maadhe de kwnne 120 Oc paa dhet at wij skwille sie noghet meer almænneligt, I mange land oc stæder kommer alt onth aff aarkeløshed, hwilket som hwer begærir dog i askillige maade. oc nar som the haffwe thet fonghet. oc dhem fattis dhet dher de skwille met opholle aarkeløshed, da wanarthe de seg i onde konsther, oc till wgering, oc dher føde seg aff. Oc fordi da skall een konge dher vogte seg offwer. at han icke haffwer saa aarkeløse folk wdi syn meenighed, oc haffwer han dhem da skall han anthen driffwe dhem aff sijn land. heller trænge dhem till arbeyde,

Plato sagde oc meenthe at alle tiggere skwille driffwis aff hans meenighed, Mæn war noghen gammil heller siwg, oc icke haffde sijn eghen slegt oc wænnir, dhem dher kwnne klede oc føde, dha skwille dhe fødis aff meenighed. Dhen som ær karsk [92b] oc swnd oc ær till freedis met maadelighed, han haffwer icke behoff ath tigghe,

Massilienses wille icke anamme i dheris stad. dhe presther som foore omkring met helligdom, oc dher aff fødde seg, oc skiwlde aarkeløshed. Oc maa well skee dhet ær æn gagen for meenigheden, at ther ær icke for mange klosther till, ffordi at i klosther finnes møghet aarkeløst folk, oc besynderlig i dhe kloster som icke skælige oc rættelige leffwis, ffordi dheris leffnet ær møghet aarkeløst. oc dhet som om closter ær sagt, dhet maa oc wnderstaas om andhet aarkeløst folk, dher hwerkin arbeyde heller stwdheere, hwad heller dhe finnes i domkirkir, hæller andre stædher,

Tiil dhenne aarkeløse hob. hørir oc dhet folk 121 dher køber seg till aff kongher oc hærir. toijll oc sising. oc andhen rænthe. kræmere oc saa, [93a] dher næst aagerkarle, mæglere, oc de som hworehws oppe holle, oc føde seg aff saadan sleemhed, ydhermere. fogeder lentzmend. oc mange swenne, som aff somme icke

hollis till andhet æn hoomod oc bram. Naar saadant folk kan icke op holde syn orkeløshed. oc lædie met saadan wilkoor. da wanarthe dhe seg till all wgærning,

Ær dher oc een orkeløsh hob till dher mand kalier hoffmend oc rytthere som ær møgghet forgiffelige, aff hwilke alt got ffordærffwis, oc alt onth opkommer, oc ffordi ær dhet saa at konghen fordriffwer saadan pestelentz aff sijne land, dha skall der møgghet myndre wære at pijnne met low. wdi hans meenighed,

Ffordi da skwille nyttige æmbede wære wid hedher oc magt oc icke skall heller wanartigh orckeløshed haffwe syn orsaghe aff ædelig. heller ypperlig. [93b] slegt,

Dog sjer jeg jicke dhet at dhem fortagis heeder oc ære. som ære fødde aff ærlig oc ypperlig slægt, Mæn jeg will at the skwille bewiise dhem i dhe ting dher ædelehed ær aff begynt, oc i merkelige gerninger. bethee dheris forældris beledhe,

Fforti saa ære thi icke bædre æn wij nw mange see, wdi ørkeløshed. offwerflodighed. qwinske gerninger. wanwittig wdi alle gode konsther. stoore dranckere. oc mægtige daablere, oc andhet som jeg icke will scriffwe, ffor hwad sag skwille wij dha meer agthe dhem, æn andre skoomagher oc bønder,

I fordwm tid dha ware ypperlige mend frij. aff 122 groffwe æmbede. oc arbeyde, dog icke at the skulle fordi swaldre, oc wære orkeløse, men øffwe seg wdi de konsther, oc den lærdom. dher meenigheden kwnne well regeris met, [94a]

Oc fordi da skall dhet icke hollis for smædeligt, at rige mend oc merkelige ladhe theris børn lære sig dher wdi, dha twingis dhe oc hollis fra møgghen synd oc fwlhed, Dher till ær dhet saa at the haffwe icke konsthen behoff, da ær hwn læth at bære, Er thet saa (som alting ær om wændelig) at them trængher tha kan eeth got æmbede, icke alsom eniste wdi alle land føde them, mæn oc saa i hwad wlycke dhem falder till,

I gammel tid forstoodhe merkelige mend, at ther kom møgghet onth aff offwerflodig tæring, wdi klæder. mad. oc bygning. oc fordi da giorde the low. oc skickede dher domere till. dher saadan offwerflodighed skwille maade. oc sætte till rætthe, oc formeene formøgghen kostning. wdi gæstebwd. kleder. oc bygning. oc ær dhet saa at noghen meen dhet swooerth [94b] at wære at een moo icke brwge sijn eghen willie. met sith eghet gotz, da tænce seg at thet ær møgghet haardere. at menniskens seedher schwle saa aff offwerflodighed fordærffwis at mange skwille dher faare lade halsin till. oc fordi ær thet bædre at nødhe dhem till sparsomhed, om dhe schwle aff offwerflodighed fordærffwis. oc bliffwe till inthet,

Inghen ting ær wærre heller meer skadelig, æn naar høffwitzmend haffwe fordell oc rænthe aff borghers synd oc brøde, hwore schall dhen formeene synd oc ondschap, dher haffwer rænthe aff synd oc ondschap 123 Dhet ær baade ræth, oc skeede i gammill tid at alle brødhe penninge komme till dhen dher skade fik. een parth kom oc till meenigheds fadebwr i stoore sagher, sompt oc saa till dhen dher saghen førde i rætte, men dhet som ær hadeligt dhet skal [95a] icke acthis effther noghen mantz besynderlige baade, mæn effther meenigheds skade. heller gagen.

Ffordi skal all low saa wendhis at inghen skeer w ræt, wære fattig. heller riig. ædele heller w ædele. frij heller træll. offwermand heller wndersotte, oc skall laaghen noghet offwerhænge, da skall dhet wære dhen fatige till hiælp, thi at the fatige snarist wforrættis, oc fordi bør laaghen at rætthe dhem dhet op, dher løcken haffwer dhem fra taghet, oc fordi skall laaghen meer pijnne een fatig mantz wold æn een rig mantz fortørnilsse, meer een forkræncth borgemesther æn een ond borghere. meer een ædele mantz skalkhed. æn een w ædele mantz,

Effther di som Plato sjer at brøde pijns i twænne maade. thi skal dher først sees till at pijnen ær ic[95b]ke større en syndhen war, oc fordi dha skall inghen mand w redelige tagis aff dage, Icke skall heller synd dømmis. effther waare falske meening, heller løße begæring, mæn effther det hwn wdi sandhed ær, Hwor fore pijnes nw enfollig styld met dødhen, oc hoor bliffwer wpinth, oc dhet skeer mod all gammill low, wdhen fordi at gwotz oc penninge regnis for andhet æn dhe i sanhed ære, oc theris skade regnis meer effther wor gerighed, æn effther theris rætte wærd, Mæn hwar fore ath hoor nw myndre pijnes æn gammill low dhet pijnthe, dhet bør icke her at scriffwes, 124 Dhen andhen pijnne som Plato sjer dher giffwis for synd. skall siældhen brwgis. Icke schall dhet heller skee, at folk skall baade forfæris aff ny oc grwm pyne. Inghen ting [96a] ær saa forfærlig at hwn forsmaas ey, nar hwn kommer i wane, oc inghen ting ær meer wnyttig, æn at wænie sith folk till pijnne. oc trældom, oc ligerwiis som wdi siwgdome, at man skall icke brwge ny lægedom, om then siwge kan helpis met then gamble lægedom, saa skall icke heller ny low sættis. om meenighed kan raadis bod met gamble low,

Ond oc wnyttig low kan hwn icke snart wd aff læggis wdhen bwldher, dha skall hwn met tidhen anthen aff læggis, heller oc forbædris oc rættis. Fordi at ligerwiis som dhet ær farligt at w redelige fornye noghen low. saa gørs dhet oc behoff at skicke low effther then beleylighed som landhene ære nw wdi. Iligherwiis som een siwge skall læghis effther kroppins leglighed Møgghet ær [96b] salige oc i een god meening skickid oc dhet læggis dog aff møgghet saligre, oc i een bædre meening, ffordi at beleylighed ær icke nw saa wænd. oc dhet kan nw wære onth som dha ware goth,

Møgghen low haffwer wærid ganske wel skicket, dog at onde æmbitzmend haffwe draghet henne till een ond oc skadelig wane. Inghen ting ær wærrer æn een god low ther brwgis till ondhe, oc fordi skall een god konge saadan low aff lægge, oc icke acthe then skade hans fadebwr for ther aff, effther dhi dheth kan icke kallis baade. dher haffwer noghen handell met wdygd, oc serdelis nar low ær saadan, at hwer mand glædis aff hænnis gænkall, 125 Icke schal heller een konge meene at the skwllle fordi bliffwe wid magt, at the ære almænnelige wed[97a]taghne, wdi mange land affgammill seedwane, ffordi at dygd oc hōwiskhed ær icke wdi eeth stort tall, oc onth skall altid des heller aff læggis. at thet ær gammilt,

Oc paa dheth at jeg kan sætte exempill paa een low heller too, Wdi somme land war dheth saa skicket. at døde noghen fræmmid mand, dha toge konghens fogether hans gotz till gømme paa konghens wægne, oc dheth war skicket i saadan meening, at jnghen skwllle tage seg gotz till ffra rætthe arffwinge, oc ffordi skwllle dheth bliffwe hoss konghens fogede. saa længe dhe arwinge komme til stæde. dher gotzid hørde till. Mæn nw ær dhen low dher till draghen at hwad heller arffwing er till heller ey, dha schal gotzid høre konghens fadebwr till,

Rættelig wor dheth ocsaa skicked [97b] at hwad som war fwndhet hoss een tywff, dheth skwllle anthen gæmmis hoss konghen heller hans æmbitzmand, paa dheth at thet skwllle icke komme wdi fræmede hænder. Mæn nw ære ther somme till. dher soa holde dheth faar sith eghet. som findhis hoss tiwffwen, ligerwiis som thet ware theris rætthe arff oc eye, dog for staa dhe wæll at thet ær icke ræth, Mæn gerighed offwerwindher dygd oc reedeligt skæll,

I gammill tid aff merkelige raad war thet paa lagd, at paa landemærke skwllle skickis nogre gode men. dher skwllle scriffwe oc see till. hwad som fōrdis aff land oc i land, oc thet giordis i saadan meening at købmend skwllle inthet skade skee aff rōffwere oc skalke, oc finge købmend noghen skade [98a] ther 126 offwer tha skwllle konghen oprætthe them then skade effther hans rænskab som haffde gotzid indscreffwet. Oc rōffwere oc skalke skwllle icke bliffwe wpynthe, oc paa dhen tid moo well skee tha gaffwe købmend them een fōye skenk ther thenne wmaghe haffde, Mæn nw er then skenk omwænd till tooll oc ther fore hollis nw købmend. mōdhis. platzis. oc wmagis. oc rōffwis, oc dog at wdgifthen øghis dalige. dha talis dher inthet om at the skwllle beskermis. oc icke wforrettis, Tynghen bliffwer. oc saghen hwor fore tynghen op kom ær aff lagd. dheth som war skællige oc salige paa lagt. dheth ær aff ondhe æmbitzmend draghet till een ond wane oc tyranne stycker,

Dheth war skicket at wrag som ær [98b] skibbrōdhet gotz skwllle anammis oc gæmmis aff konghens fogedher, icke dog saa at thet skwllle høre konghen heller hanwm till, mæn paa dheth at thet skwllle icke komme i fræmede hænder oc war thet saa at inghen kom oc kraffde paa samme gotz, tha skwllle thet bliffwe konghens oc icke fōr, Mæn nw see wii at bliffwer noghet borthe i strandhen. i hwad maade thet skeer, dha holler fogedhen dheth strax for sith, oc ær mōghen wmilder æn strandhen war, ffordi dheth som stranden haffde ladhet een skibbrōdhen mand, dheth tagher konghens fogede till seg, ligerwiis som een andhen storm oc eeth bag wædher,

See fordi hwore alting ær omwænd till ondhe, een tiwff han hænges fordi han hander een andhen mantz gotz, oc konghens fōge[99a]de gōr thet samme, som fordi war skicket at then skwllle faa sith eghet igen ther mist haffde, oc han rōffwer bondhen tyswer, fōrst tagher tiwffwin fra bondhen, oc dher næst 127 fogedhen fra tiwffwin, oc aff dhem platzis. mōdis. oc wmagis købmend, som ære skickede till at frij dhem, oc beskerme for mōde. platz. oc wmage. Oc de som ær skickede der til at noghet gotz skwllle komme til sijn rætthe herre, the forhindre at thet icke kommer, Saadan mange seedher oc laagher findis i mange land, dher ær jw saa slæmme som syndhen ær selff, dog jeg icke will noghen meenighed her foragthe, Desse som sagde ære the ære bodhe almænnelige, oc ffordømmis aff alle mand, thi haffwer jeg dhem fortald till een lærdom, oc ther ære well dhe till moo wel skee, som icke kwnne aff læggis. wdhen [99b] bwldher, dog at een konge met saadan aff lægge skickede seg bodhe hyllisthe, oc dheth som offwergaar all baade oc fordell, een god oc hōffwisk meening om seg oc sijne gerninger,

Ligerwiis som een konge. saa bōr oc een low at wære all mennelig, oc rætfærdig, oc thi at icke saa skeer. tha bliffwer thet sant som then wiise gretske mand sagde. at low ær lighe som spindelwæffs næd, ther griber flwgher oc icke holler stoore dyr, oc ligerwiis som konghen. saa skall oc low wære meer redeboen till rniskwnd æn till pijnje, ffordi dheth ær baade aff seg selff got, oc ther till fōijer dheth seg meer effther gudz gærningher. hwes wrede som ær mōghet seen till hæffen, oc saa. ær dheth saa at noghen wnleedher seg met herenskee oc lōghen [100a] han kan dog kræffwis oc deelis till staffens, oc en dog pijnjes nok Mæn dhen som ær w redelige dōmbd hanwm [kand inghen hielp], oc bliffwer han icke æn taghet aff dage, hwem kan dha widhe rættelige hwore stoor hans sorge ær, 128 Wij læse at mange som icke waare kongher, mæn tijranner, ffra hwes gerningher een konge skall wære langt, ther dōmde synd effter besynnerlige gagen, saa at thet regnedis een lidhen synd. at stiæle fra een fatig mand, ther sien met hwstrw oc bōrn selff trængis till at stiæle. heller at tigge aff then skade han fik, oc thet regnedis alsom størsthe synd, oc mange galier wærd at stiæle aff kongens fadebwr, heller ffra een andhen rig mand een fōye ting,

Item dhen sagde de strax at synde mod konghens fōrstelighed, ther noghet talde om hans tyranne gerninger, [100b] heller oc om hans forgifftige hōffwitzmend talde noghet rwnnelige, dog at Adrianus

keysere oc een hedning. som icke bør at regned i blanth gode førsther.wille aldrig till stedhe at noghen skwlle klagis for saadan sag, oc then grwmme Nero hørde icke heller saadane kæremaall, oc een andhen konge som saadan ting plath forsmade, oc sagde at wdi een frij stad skall wære frij twnger,

Inghen synd skall een god konge heller forlade, æn dher gørs mod hans eghen persone, fordi at inghen kan bædher komme till at forsmaa brødhe mod seg selff, æn een konge, oc dess meer magt han haffwer at hæffne, des wær staar hanwm hæffen, effther dhi at hæffen hørir till arme oc blødagtige sind, oc fordi dha bekommer een konge inthet myndre æn hæffen, effther dhi at hanwm bør [1o1a] at haffwe eeth mandeligt oc eeth frompt sind

Dhet ær icke nok at een konge ær frij for alle synd, thi at han skall oc wære frij for alle orsage, oc mistancke, oc fordi dha skall han icke alsom enisthe agte hwad ther brydis mod hanwm, heller hwad then 129 forskyller dher hanwm fortørnir Mæn oc saa hwad andre dømmen om hanwm, oc fordi agtendis sijn ypperlighed, dha skall han gerne forgiffwe brøde mod seg selff, oc gøre naade met them som ære dog icke naade wærdhe, paa dhet at han kan skabe seg eeth got røgte

Inghen skall heller her roobe i mod saa siendis, wdi saa maade foragtis kongens førstelighed, ther bør ath wære i stoor reuerentze oc wrdning, oc dher till wkrænkt, ffordi ath i [1o1b] sandhed dha hørir hwn i saa maadhe wed sijn tilbyrlige ære, oc reuerentze. nar folket forstaar at han ær saa waaghen herre, at jnghen ting ær hanwm skiwld, saa wiis at han weed i hwilke ting hans førstelighed bør at agtis, saa barmhertig at han icke will hæffne synd, wdhen nar meenigheden haffwer dhet beehoff. Cesar Augustus gjorde sijn førstelighed møghet merkeligere oc tryggere, met then naade han gjorde met Cijna æn han haffde [met] stoor pijn plaghet hanwm, oc dhet haffde dog icke bleffwet dess bædre,

Dhen synder i sandhed i mod konghens førstelighed, dher formynsker hanwm dhe ting aff hwilke han ær alsom ænniste stoor oc mægtig. Aff dygd ær han stoor, oc aff syn meenighed ther haffwer framgang [1o2a] aff hans wiisdom. ærhan mægtig, Dhen som desse ting fordærffwer hanwm, hanwm bør at klagis ffor dhen synd dher ær i mod konghens førstelighed. The fare møghet wiill ther meene at konghens førstelighed tha øgis, nar low haffwer inghen magt, oc friihed tagis ffraa meenigheden. ligherwiis som een konge oc een meenighed waare twænne ting atskillige. Oc skall dher nogen lignilse gøris 130 mellom dhe ting. der natwrin haffwer till hobe sath, dha skall een konge icke ligne seg, mod hwer besynerlig dher findis i een meenighed, mæn mod alle hoben. Oc dha skall han see hwor møghet hwn ær yppere, dher ær till hobe komen aff saa mangen ærlig mand oc gode qwinner, æn eeth konge hoffwid thet ær, [1o2b] Meenighed bliffwer altid meenighed, om ther waare en inghen kongher till. Manghe land oc stædher haffwer standhet well wdhen kongher. som Rom oc Athene, Mæn inghen kan wære konge wdhen meenighed, Dher næst meenighed oppe holler kongen, oc icke konghen meenigheden. Hwad gør konge andhet æn meenigheds samtycke, dher hanwm tiæne. Mæn dhen som ær stoor aff dygd. haffde æn han inthe righe. dha bliffwer han dog stor. Ffordi dha fare dhe openbare wild, dher regne konghen mægtig oc ypperlig aff alle dhe ting dher hanwrn staar ildhe. Dhen kalle dhe een forrædhere, ther met gode raad dragher een konge fra the ting, dher hwerkin staa hanwm well heller ære trygge. oc icke heller ære meenigheden profitelige. Mæn dhen som hanwm [103a] besmitter met meenighe folkes fwle meeningher, oc ther kommer hanwm i offwerflodighed. hoomod. oc daabill. oc andre forsmælige ting, mwne han well raade for een kongis stath. oc werdighed. Dhet kallis troo nar som dher lydis met smigher. een daarlige kongis bwd, Mæn dhet kallis forrædheri, nar dher staas i mod dhe ting dher ære w redelige begynthe, Mæn i sandhed dha ær inghen kongens myndre wen, æn dhen som met slempt smigher kaagher hanwm, oc dragher aff dhet som goth ær, oc ræt, som raadher hanwm till orlog, oc 131 till at beskatte sijn wndersotte, oc lærir hanwm tijranne stycker, oc gør hanwm hadelig. oc wsynlig ffor hwer mand. Dhette ær forrædherj oc icke een pijn wært mæn manghe

Plato han wille at the som skwlle [103b] skicke low oc ræth, at the skwlle i alle maade wære wkrænckte, oc een god konge skall inghen hardhere pyne, æn dher ildhe skicker ræth, oc icke rættelige brwgher low, dog at han ær then ypperst dher low skall well skicke oc brwge,

Thi gørs dhet behoff at laaghen ær bode lidhen oc rætfærdig, oc sæt met klare oc forstandelige ord. till meenigheds bæsthe. I fordwm tid da war hwn obenbarlige screffwen, saa at hwer mand kwnne widhe laaghen, paa dhet man skwlle icke brwge low. ligherwiis som næd oc garn till at gribe folk met. som somme gøre. ligherwiis som the skwlle fare æffther roff, Paa thet sisthe skal hwn wære sat lættelige paa almennelige tale, ffor wdhen dybe omslag, paa dhet at mand skall icke [104a] haffwe dhet wmættelige folk behoff, dher mand kaller juristher oc aduocatir. Dog at dheris kwnst i fordwm tid lærdis aff thet bæsthe oc haffde stoor wærdighed met seg oc inghen gærighed. Mæn nw ær hwn som alting aff gerighed fordærffwet,

Plato sijn at meenigheden haffwer inghen større fiendher, æn then som tagher een low dher ær wndher een god konge salig, oc giffwer hæne wdi noghen mantz frij willie oc wilkaar,

Om forstandere oc dheris befaling

Then fasthed som een konge bør at bewise sijne wndersotte, bør hanwm oc saa at æske aff sijne æmbitzmend. Icke skal heller thet wære hanwm nok, at [hand] thet biwdher them. Mæn dher ligger magt oppa met hwad wilkaar them biwdis, oc ther skall wooghis paa [104b] at the wkrænkelige fwlkomme dhet som dhem ær bwdhet,

Sier Aristotiles merkelige at thet ær forgæffwis at sette god low, wdhen the oc skickis ther god low skall holle wid makt, oc fordi hwar thet icke ær, dha skeer thet stwndwm at god low wendis aff onde høffwitzmend meenighed till stoor skade,

Dog at høffwitzmend skwlle icke wdwælis effther rigdom. slægt. heller alldom, mæn meer effther wiisdom oc fasthed, dog ær dhet icke wnytteligt for meenigheden, at gamble mend tagis dher till, icke alsom enisthe fordi at the ære meer i alle ting forfarne, oc dheris løße begering ær nw stillid, mæn oc saa at beqwem alder thet giffwer dhem, at the ære agtede i blant folket, oc fordi dha will Plato at inghen skall sættis till at regere low oc sidhe ræt. yngre [105a] een fæmtij aar, Presther wille han icke haffwe yngre æn lx aar, fordi at ligerwiiss som alder haffwer sijn tid, wdi hwilken han ær fwlkomen, saa skall han oc met tidhen haffwe roo oc hwile, aff æmbede oc andhen wmage,

Eeth koor ær een deylig tingh, om dhet ær welskicket, oc ændrægtigt wdi sang, Twært i mod ær dhet icke endrægtigt wdi seedher, oc sang, dha ær 133 dhet een leed ting, Saa er oc een stad. heller eeth riige. een deylig ting, nar hwer mand giffwis dhen stæd hanwm børlig ær, oc hwer haffwer sith æmbede oc thet rættelig brwgher dhet ær nar konge gør thet hanwm bør, oc hans høffwitzmend dhet de ære skickede till, oc menige folk [lyder] them, effther som god low wdwiiser. Mæn hwor som konghen gør sit gagen, oc [105b] høffwitzmend inthet andhet gøre æn beskatte folket, oc folket icke lydher god oc høwiske low, mæn smigre for kongen, oc hans till syns mend, som tidhen faldher seg. dher ær een alsom slemmist mænghe till hobe kommen,

Dhet ypperste oc dhet første een konge han bør at gøre, dhet er at forskylle got aff meenigheden. Mæn dhet kan han wdi inghen maade bædhre gøre, æn naar han befaler gode mend regementhen, ther meenighedhen haffwer kær, oc wnne wæll, Hwad ær een konge andhet æn meenigheds læge, Mæn dhet ær icke een læge nok at han haffwer wise tiænere, met mynne æn han er selff alsom wiisist, oc møghen waaghen, Saa ær dhet icke heller nok at een konghe han haffwer gode till sijns mend, wdhen han ær selff alsom [106a] bæst, fordi the skwlle baade aff hanwm settis till, oc bædris nar dhe haffwe brødhet

Ligerwiis som alle parther i siælin ære icke lige mægtige, mæn somme biwde oc somme lyde, dog at kroppen alsom eenisthe lyder. Saa skall oc een konge ligerwiis som dhet yppersthe wdi meenigheden wære møghet wiis, oc frij aff alle løße begæring. Nest hanwm skwlle hans æmbitzmend wære wdi wiisdom, fordi dhe skwlle bodhe lyde oc biwde, lyde konghen, oc biwde offwer almwen, 134 Oc fordi ær meenigheds salighed dher wdi, at till syns mend oc theris æmbede, well oc skellig skickis, Dher næst skall der wære magt till at kære paa dhen dherw redelige haffwer brwghet sijn befaling, som i fordwm waar seed till ath kræffwe sijn oprætning, for skade oc wold som noghen war giord. Paa [106b] dhet sisthe skall dhem skickis stoor pijn, om dhe bliffwe offwerwundhene

Dha skicker konghen rættelige fforstandhere, nar han icke sætther dhem till dher manghe penninge will giffwe, heller oc the ære hoomodige begærindis, Icke dhem dher høre hanwm næst till, heller foye seg effther hans seedher, gærighed, oc andre løße begæring. Mæn dhem som haffwe dheris siæll kær, oc thet bewise met dygd oc ære, fforti the ære till saadane æmbede møghet beqwemme,

Mæn hwor som een konge icke andhet gør æn dyre sælier æmbede, hwad kan andhet wæntis aff them, æn at the skwlle oc saa sælie fræmdelis, paa dhet at the kwnne oprætte theris skade, oc aff hænde i køb rætferdighed. oc handell, dher dhem haffwer saa møghet kosthet. Icke ær thet heller dess bædre at thet ær nw [107a] i mange land wedtaghet, effther thi at hedninge thet oc fordøpmt haffwe, oc keysere laaghen biwdher at dommere skwlle haffwe rænthe aff kongher oc herrir, paa dhet at the skwle inghen orsaghe haffwe till at begære penninge, heller andhen ware. fordom, oc tiænisthe, som dhe gøre noghen mand

I fordwm tid da war wrætfærdig dorn een stoor synd, mæn met hwad dristighed will een konge pyne then domere, dher haffwer døpmt for penninge, 135 heller wille dømme ræt for samme sag, effther dhi han saalde hanwm først dommere æmbedhet, oc først lærde sijn dommere saadan forgifftig ting, oc fordi bør een konge at gøre dhet mod sijne æmbitzmend, dher han will at the skwlle bewise mod seg selff,

Kongelige paa mynder Arisstotiles at [107b] ther skall wogtis, at aff æmbede kommer jnghen baadhe till dhem dher æmbede haffwe, thi at skeer icke dhet. tha kommer ther twænne skader aff. Fførst at the ther mæst gærighe ære, oc forkrænckte, trænge seg ind i saadan æmbede, oc wælde seg dhem till, Dher næst

piagis folket i twænne maade, dhet ær at the baade wdlyckis, fra heder oc ære, oc dher till sætther dhe baadhen oc fordeelin till,

Om Kompakt oc forligelse till fred

I kontrakt oc pagt till at gøre freed skaall een konge (som i allting) alsom eeniste akte meenigheds bæste, oc hwor han thet icke gør. mæn meer aff theris skade liide well, tha ær thet icke pakt, men eeth baand till meenigheds fordærfwe, hwem som haffwer then agt. han gør twænne folk aff eeth, eeth aff the friibaarne, [108a] oc eeth andhet aff almwen, oc ther lidher een well aff een andhens skade, oc fordi hwar thet ær, dher ær icke meenighed,

Mellom alle cristhen folk ær een fast oc een hellige pagt, i dhet at the haffwe cristhendummen till hobe, hwad gørs thet fordi behoff at cristne kongher oc herrer gøre saa daglig freed oc pagt till hobe, lligerwiis som the waare hwer andhers obenbare fiendher, oc at menniskens pagt kwnne thet gøre dher 136 Christus kan icke forhwerffwe, hwar noghen ting skall gøris met mange breff oc hanscriffther, dher ær icke stoor trooskab paa færdhe, oc fordi see wij at ther kommer stoor trætthe aff, dhet som war skicked till at styre oc formeene trætte met,

Naar som noghen handis mellom [108b] gode folk oc aff een god troo, dher gørs icke mange breff oc scriffther behoff. Mæn skeer thet mellom onde folk, for wdhen god troo. tha kommer ther meer trætte aff mange breff. æn fred, lligerwiis som mellom gode oc wiise konger oc herrer. ær altid wænskab, dog at the gøre inghen pakt till hobe. Saa twært i mod mellom onde oc daarlige konger, dhet som skwille gøre freed meer ijjpir trætthe oc wfred, naar som i blant saa mange articler, een klagher at then war icke holdhen, oc een andhen, at then war brødhen oc krængt,

Pagt pleyer fordi at gøris. at feyde skwille aff læggis. Mæn nw kalle dhe dhet pagt oc dage, nar dhe wele føre orlog, saa at pagt oc dage ær jcke andhet. æn een beredning till orlog, oc lige som lycken slwmpet till, saa holdhe dhe oc pagt oc dage [109a] Kongher skwille wære saa fasthe wdi troo, till at bewise lyffte at theris eenfoldige lyffthe, skwille wære fasthere, æn andre folkis eedher, Hwore slempet kant tw dha tæcncke dhet ær, at icke holle dhet som wed taghet ær. met stoor oc høytilig pagt, oc wilkaar, dher oc ære stadfeste met thet ypperste som cristhet folk haffwer, som ær dhen cristelighe troo. Oc wi see dog hwad daglige hænder (jeg sier inthet meer) aff manghis skalkhed, thi at wdhen skalkhed kan dhet jcke skeep, 137 Er thet æn saa, at noghen artikil ær brwdhen i noghen pagt, icke skwille fordi all pagthen brydhis, paa dhet at een skwille icke synis, at begære orsage till at bryde wænskab. Mæn meer skall ther fordi læggis wind oppa, at thet som brøt ær, kan bødis met een føye skade, [109b] Stwndwm ær dhet oc nytteligt at see i gænwmm fingre met samme artickler. Effther dhi at blant almwes folk, kan icke æn længe staa wænskab, oc serdelis om alting skall dømmis paa dhen yderste pwngt, oc nøye regnis. Icke skall tw heller thet efftherfølie ther wrede raadher tig, mæn thet som meenigheds bæste ær

Een god konge skall fordi haffwe fred met alle, oc serdelis met sijne naboo, ther møghet kwnne skade, om thi ære fiendher, oc gangne om the ære wænir, oc for wdhen dheris handell. dha kan inghen meenighed wære wæll bestandelig, oc bædher kan wænskab gøris oc hollis mellom dhet folk, som haffwer eeth twnge maall. oc eens seedher. Somme land ære oc saa askillige wdi theris seeder oc wæsinde, at thet ær møghet bædre at the inghen handell haff[110a]we till hobe, æn the skwille met stoor baand oc pagt wære till hobe bwndhen. Somme land ære oc saa langt borthen at wille the æn gøre andre land goth, da kwnne de dhet icke aff stæd komme. Somme ære oc saa stwmmen oc trooløße, at ære the æn nabo dha dwe dhe dog inthet, at handle heller holde wænskab met, Oc met saadant folk ær raadeligt at mand skall hwerken feyde heller haffwe wænskab, icke heller blænne met them giffthermaall, bode fordi at orlog ær een forgiffdig. oc een forderffwelig ting, oc dher till da ær sommis wænskab icke møghet bædre æn orlog, 138 Dhet skall fordi wære een stoor parth aff kongens wisdom, at han skall widhe møghet aff andre lands seeder, oc thet sompt aff bøgher, oc sompt affwiise mendz wnderwiisning, dher ær forfarne, paa dhet at han skall [110b] icke self wandre andre land met stoor fare som Wlisses gjorde oc dog at mand kan icke well om alting scriffwe dha maa wi almennelige sije at mand schal icke haffwe baand heller handell met thet folk som icke ær aff samme troo met oss som ær tyrkir hedninge Ey heller met thet folk dher natwrin haffwer skild fra os, met strand. stoore bierg. oc mange mijlle Icke skwille wii giffwe dhem orsage ath falde ind paa oss oc icke skwille wij heller falde ind paa dhem En dog her motte mange exempill sættis paa dha er eet nok som nw giffwer seg faare, Ffranckerige ær i sandhed blant alle eet mærkeligt rige Mæn æn haffde thet wærid merkeligere, haffde thet wærid wbewarid met Waland oc icke faldhet ther ind oppa [111a]

Om kongers oc dheris børns giffthermaall

Møgghet saligt dømmer jeg dheth for meenigheden at kongers giffthermaall bleffwe i landhen hoss dhem heller oc met næste naboo om thet skwille skee i fræmmede land Mæn maa well skee, om noghen saa sier een konge dotther bør at giffwis met een konge heller een konge søn, ath forhøge sijne dheth bæste hand kand dheth ær een eenlig oc besynnerlig begæring ffra hwilken een konge skall wære møgghet langt Llad saa wære een konge dotther giffwis myndre mand æn konge heller konge søn hwad tha naar 139 thet kan skee meenighed till større gagen dheth ær hanwm større ære till hans werdighed at han meer ramer meenige mantz bæste, æn hans dotthers heller systhers besynnerlige ære [111b] Konge giffthermaal er een besynnerlig ting, mæn dog see wij ath all wærdsins ypperlighed oc ære, ær nw dher till kommen, oc thet hænder oss tiith dher skeede mellom the grekir oc troianir. for Helene skyld,

Ær dheth saa at ther skall wære wæll oppa som tilbyrligt ær met een konge, wdwælie seg een aff alt sith land, ther priisis aff reenth leffnid. aff sagtmodighed, oc klogskap, oc ther kan wære een god konge, een lydige hwstrw, oc føde hanwm the børn, ther bode land oc forældre kwnne wære till ære, hwn ær høybaarin nok. dher kan wære een god konge. een god hwstrw,

Alle mæn giffwe thet magt at inghen ting ær een konge oc konge righe meer nytteligt, æn at konghen ælskir syne wnderstotte, oc at han [112a] ælskis aff them, oc thet skall well skee ther woldher møgghet i meenighe fædhrene land. Een skabing oc indfødde natwr bindher een ting fastelige till een andhen, oc fordi dha spildis een desse wilkaar, nar som i mellem folket ær stoor wligning,

Dheth kan næppelighe skee at landhet kan aff alt sith hiærte bekænne them, ther ære fræmmede fødde. Dog meene almænnelige folk, at konge giffthermaal ære sig till fast oc ewige fred. Mæn som wærdsins ting nw lære oss, dha see wij at stoor bwlder oc trætthe, ther aff meer begynniss, nar som een klager at nogre wilkor i brøllwps skath bliffwer icke hollet, heller een andhen som ær fiendhe aff noghen sag 140 tagher brwdhen borth. Somme aff wstadighed sye then først aff i gæn, oc taghe een andhen. Somme haffwe andre kæremaal, mæn hwad kommer dhette meenigheden wed, [112b] heller hwad fordell haffwer meenighedhen ther aff, Kwnne konghers oc konge børns giffthermaal gøre fred, oc roolighed i wærdhen, tha wille jag ønsked. at the waare alle till hobe bwndhen i sex hwdredhe maade, met giffthermaal. Mæn hwad gagnede giffthermaal mellom konge Jacob aff Skotland. oc kongens dotther aff Ængeland, dheth kwnne icke fortaghet at han skwille ey i fiende wise fare ind i Ængeland, Oc thet hendher seg tith at giffthermaal. gøris icke før æn landhen ære trætthe. oc fordærffwede aff orlog. oc stoor skade paa bodhe sidher. Dheth skwille konger gøre at the haffde till hobe een ewige freed, oc dher till skwle dhe skicke alle dheris raad, kwnne æn giffthermaals baand gøre freed, dha kan dheth icke gøre ewig freed. Nar som then eenæ døør dha slipper wenskabet [113a] oc haffde giffthermaal wærid ræth wilkoor till freed dha haffde han bleffwet stadig, oc framtwindhe. Mæn noghen moo sie aff theris børn kommer ewige freed, hwi stridhis dher dha mæst mellom dhem dher næst ær frændher, ffordi at i saa maade, oc for saadan sag da bliffwer mæst wænding i land oc riighe, nar som eth arff før is i fræmmede landh, oc eeth land øgis oc eeth andhet formynskis, aff hwilken ting stoor bwlder plæyer at begynniss,

Thi kan thet icke skee aff saadanne wilkaar, at orlog aff læggis men the ther aff meer yppis. Fforti ath nar som land oc riighe ære wdi saa maade bwndne till hobe, strax een herre fortørnis aff een andhen, oc 141 saa i een foye sag, dha dhen som fortørnet ær, sijer strax sijne swoijer till, oc andre ther ære i saa maadhe met hanwm bebwndne. Saa ær [113b] strax een stoor parth aff wærdhen optændh till orlog. Saa stridis paa dheth at mungen cristen mantz blod skall wdstyrthis, for een mantz wrede skyld. Exempil sætther jeg icke. paa dheth at inghen skall fortørnis. Maa well skee een konge bliffwer rig aff saadanne giffthermaal, mæn folket fortørnis dher dog møgghet offwer. Een god konge men icke at thet gaar hanwm well, wdhen nar meenigheds bæste rammis, Paa dheth jeg skall icke oc sie. at ther gørs wmannelige. mod the jomfrwer oc pigher, dher sendis wdi fræmmede land, blant fræmmede twngemaal. oc wlige skabning oc natwr, oc møgghet wlige seedher. Lligerwiiss som the skwille wære landflygtige, nar som the motte leffwe møgghet saligere i theris eghet land, dog at thet skeede met myndre bwl[114a]dher oc hoomod, oc æn dog jeg seer at thenne seed ær meer wedtaghen, æn mweligt ær at han kan aff læggis, jeg wil dog paa mynne om ther kwnne æn noghet hænde, for wdhen hob i samme sag

Wthi the ting dher konghen skal øffwe seg mæn fred ær:

Een konge wæll oplærd aff Jesu Christi low, skall inghen ting haffwe kær, wdhen sijn meenigheds salighed, hwilken hanwm bør ligerwiiss som een krop, bode at ælske oc læge, oc dher till skall han skicke alle hans tancker, øffwilse, oc magt, paa dhet at han kan saa reghere dhet han ær troid till, at han kan faa loff, 142 oc stadfæstills aff Jhesu Christo, ther skal affhanwm reghenskab wære begærindis, oc blanth menniskin lade effther seg een hōwisk, oc god meening, oc amyndilsse,

Hwad hæller een konge ær hiem[114b]me heller aff by, tha skall han altid effther følie Scipionem ther priisis aff alle, oc sagde. Jeg war aldrig myndre eene. æn nar jeg war eene. oc aldrig myndre ledig. æn nar jeg war ledig. Meenthe han saa, at nar han haffde jnghen besynderlig sysle, tha arbeyde han noghet met tancke oc oplægge, ther hørde till meenigheds salighed oc ære, Oc Eneam Virgilianum, hwilken som dhen kloge poethe giffwer mange tancker oc gærningher. mædhen de andre soffwe. Oc thet som Homerus scriffwer bwrde at scriffwis paa alle konge wægge, hwilket saa lydher Dhen som folk oc stoor æmbede ære befaledede, hanwm bør icke at soffwe heel natthen wd. Er han oc saa blant meenigheden da skall han noghet gøre dher høre till meenigheeds gagen, dhet ær at han skall [115a] altid bewise een konge,

Mæn tha sømmer thet een konge meer at han skall wære wdi openbare handell, en eenlige for seg selff, Oc nar som han fram gaar. da see sig till at hans ansigt. gang. tale. ær saadane at hans folk kwnne dher aff bliffwe bædre, tænkendis ath alt thet han sier. heller oc gør. tha mærkis thet oc gæmmis aff hwer mand,

Icke giffwis dhet heller magt aff wiise mænd, dher persaris konger giorde, som altid waare i eenrom hemmelig wdi sijne gerningher, oc meenthe at the skwlle i saa maade wære agtede aff dheris folk, oc war thet saa the komme noghen tid obenbare fræm, 143 dha skeede thet met stoor hoomod. oc dyre klædher. oc smickerij. folket stoorlig til skade. met stoor rigdom som dhe da lode til sijne, Dess i mellom dha fordærffwe dhe tidhen met leeg. oc [115b] oc andre gæckelig stycker lligerwiis som een god oc een from konge haffde icke sysler wdi freedsommelig tid effther thi at merkelige gerninger haffwe altid aarsage nar som een konge fattis icke sind oc hwg

Somme meene thet at icke wære kongeligt dher alsom eeniste ær kongeligt som ær at wære wdi openbare handell. lligerwiis som mange bisper meene at thet bekommer them inthet dher alsom eenisthe hørir theris æmbede till som ær at prædicke gwds ord oc lære folket, oc thet aff eeth wnderligt raad dher dhem besynerlig bwrde at gøre befale andre, lligerwiis som the ware dhet w wærdhe oc the slemmiste æmbede tage dhe seg selffwe till Mæn icke blygdes Mythridates som wor ypperlig nok bode wdi wiisdom oc riighe met syn eghen mwnd at sije ræth [116a] aff oc dømmes for folket for wdhen tolk oc paa dhet at han thet dess bædre gøre kwnne dha lærde han till fwlle xxij twnge maall Icke lod heller Philippus konge i Macedonia at thet stod een konge ilde thet han selff sad hwer dag oc hørde sagher Icke heller Allexander magnus hans søn dog han wor daarlig oc hoomodig hwilken dher haffde saadan seed at han hørde jnghen sag wdhen met eeth øre [saa sigindis, Att thett andett øræ] skwlle gæmmis till dhen dher till saghen sware skwlle

Mæn at mange kongher icke maa desse wilkaar lijde thet gør een ond opfødielse Sijes dher i gammil 144 tale, at man øffwer seg gerne i dhen konst han haffwer lærdt oc holler seg fraa dhen han kan inthet aff. Hwore kan dhet skee at then dher opfødis blanth dhem dher smigre kwnne oc qwinfolk oc først [116b] fordærffwis met ondhe meeningher, oc legoms lyst, oc fordriffwer hans barndom wdi jagt. daabill. oc dantz. ath han kan sijen haffwe lyst till dhe ting dher behøffwe merkelige oc dybe tancker,

Homerus han sier at een konge haffwer icke tid till. at soffwe natthen heell wd, oc dhe gøre dog somme inthe andhet æn optæncke ny fwnd. wdi legoms lyst. till at fordriffwe tidhen dher met, lligerwiis som konger haffde icke andhet at gøre. Een god boomand wdi eeth hwss. fattis aldrig gerning. hwore skwlle da een konge wdi eeth helth riige. fattis sisle oc gerning

Nota hoc officium regis

Onde seeder skwlle aff læggis met god low, forkrænckt low. skall rættis, ond low. skall plat aff læggis, wkrænckte hōffwitzmend. oc forstandere skwlle agtis, oc aff hollis. Dhe som forkrænckte ære skwlle prjnes, oc [117a] straffis, Dher schal optænckis fwnd. dher gantske lidhet tyngge fatige almwe, alt landhet skall frælsis aff røffwere, oc wgerning, oc dhet skall skee met allermijnste blodstyrting, med hwilke ting han skall føde oc fast gøre een ewig eendragtighed blanth sith folk. Somme ting ære myndre, dog ære dhe oc een stoor herre wel wærde, som ær at offwer see syn stædher, mæn thet meer met tancke oc hwg, paa dhet at han alting forbædre kan 145 Dhe stæder som icke ære trygge, oc faste, dhem skall han gøre fasthe, oc pryde dhem met ganglig bygning, holde broer færdige, oc the hwss som ære till heeder, oc meenigheds bæste, bygge tempill, oc holle færdige stranbredhe, oc wand løb. Item rænsse dhe stæder som ære besmittede met

pestilentze, anthen flytte bygning. heller oc opfylle kær oc mooser, oc gøre dhem tørre. Dhe æær som icke flyde till [117b] gagens skære oc graffwe wd paa andre stæder, anthen lade strandhen haffwe jndløb, heller oc dhet formeene effther som nytteligt ær, Dyrche the aghre som ned ær lagde, paa dhet at korn kan dess bædre naa till. oc ladhe them bædre dyrkis dher haffde till forn wærid forsømmede. Item gøre ther icke wingaarde som korn woxir bædhre æn wiinbær trææ. Saadanne sysler ær dher sex twsinde till, hwilke dher staa een konge møghet wæll, oc han kan i them saa forlyste seg. at han till tids fordreff. haffwer icke orlog behoff. heller oc daabil at korthe natthen met,

I the ting dher meenigheds heder oc ære hørir till. skall een konge icke wære for møghet offwerflødig hæller thærendis, mæn dog ærlig som ær i meenigheds bygning. i leeg oc spill till anamme oc saa fræmmede sendebwd, heller oc noghet [118a] haffwe at trakthere paa meenigheds gagen. Mæn wdi dhe ting som hans besynnerlige persoen ære anrørindis skall han wære sparsom. bodhe at han skall icke synis at leffwe seg till gode aff meenigheds gotz oc riigdom, oc icke heller lære sijne wndersotte offwerflodighed som ær een modher till alt onth,

Jeg seer at mange wdi gammil tid waare i then 146 wilfarilsse, oc gwd giffwet at ther ær icke æn nw til aff samme slag, at the gjorde all dheris flijd dher till, at the kwnne gøre dheris riighe større oc icke bædre, oc thet haffwer tith hænt seg at naar the wille møghet øge therris riighe dha mijste the thet dhe haffde, oc fordi dha ær icke Teopompi røst priist oc loffwet wdhen sag, ther saa sagde, at hanwm laa icke magt oppaa hwore stort righe han lod syne børn, [118b] effther seg, mæn hwore got oc fast. Oc dhet sprok som sagdis in Grecia, effther myn meening skwllle scriffwis i alle konghers skiold oc waben. der saa lydte. Sparta ær deg faldhen till, pryd oc smykke hæne, Sparta war een stad saa kaliet, Dhet skall wære een kongis meening, at ther kan inthet mærkeligere gøris aff hanwm, æn han forbædir then meenighed. i hwore dan hwn ær ther han haffwer anammet, oc ladher hæne skønere. æn han haffwer hæne fanghet. Epaminondas ær loffwet oc priist aff lærde mænd, ath dhen tid æmbede i hans stad war forsmaade, oc inthe agtede, oc jnghen wille haffwe them, dha regerede han æmbede saa, at mærkelige mend waare them sidhen begærindis, oc sagde at eeth æmbede bør icke at ære een mand, mæn een mand [119a] bør at ære æmbedhet

Oc thet kan skee som wi haffwe nw een parth bewist, om saa ær at een konge forarbeydher dhe tingest ther meenigheden bode ophøjis aff oc stadfæstis, oc the tingest aff læggher oc twingher, som meenigheden fordærffwe. Meenigheden hiælpis møghet aff een god kongis exempill. wiished. oc atwogt, aff borgemesters. oc raads fasthed, oc aff prestmæntz gode leffnet, aff wdwaldhe skoolemæsthære, 147 rætfærdig low, oc serdelis dhen lærdom oc øffwilse, dher ær beqwem till dygd. Wdi desse ting, at øge oc stadfæste bør een god konge at wære winskibelig, Aff mange ting fordærffwis een meeningheed, ther dha bæst fortagis om theris rødher oc begynnillss først læggis øde, at een konge ær waaghen wdi saadan ting, dhet ær hans studium oc philosophia, oc at gøre baand mod [119b] desse ting oc dher till brwge alle raad, dhet hørir een christen konge till Lligerwiis som hemmelske planether kwnne icke noghet bwlder haffwe til hobe, wdhen desse jørderigis ting tage dher stoor skade aff, som wi klarlige see i solens oc maanens bryst. Saa skeer oc dhet naar stoore herrir noghet gaa fraa hōwiskhed. ræt. oc skæll. hæller oc the met hoomod oc gæckerij noghet syndhe. dha ær thet all werdhen till een stoor skade. oc aldrig war dher inthet planethe orlog. saa stoor skade gjorde menniken. som Julii paffwis oc Lludouici kongis aff Franckerighe orlog oc feyde, hwilke wij baadhe haffwe seeth oc græth,

Om orlog heller strijd at føre

Æn dog at een konge skal i inghen ting wære framfws, da skall han wære allsomseenisth. oc forsynligst till at optage orlog. Ffordi at ændog [120a] at aff alle ting kommer alle handhe skade, tha forgaar aff orlog paa een tid alle ting, oc møghet onth opwexir i samme stæd oc inghen tingh hænger meer widh, oc kan wær aff læggis. Aff eeth orlog fødis eeth andhet oc aff eeth lidhet fødis eeth stoort. oc aff eeth fødis thw, oc aff skæmpt kommer gammell. oc 148 grwmppt alffware, oc nar som orlog paa eeth stæd begynniss, dha naar dhet icke alsom ænisthe till næste land, mæn ogsaa till dhem som langt fra liggendis ære,

Oc fordi da schall een god konge ingelwnde optage orlog, før en han haffwer alting brwghet till freed, oc inghen ting kan hiælpe, oc waare wii aff dhet sind, dha skwllle dher næppelige wære orlog mellom nogher kongher oc førsther. Mæn ær dhet saa. at then pestelentze kan icke aff wændis, met myndhe hwn [120b] skall optagis Tha skall een konge dher lægge wind oppo, at orlog holdis sith folk till aldermynsthe skade, oc met allermynste blodstyrtnig, oc ændhis thet aldersnaristhe,

Fførst skall een god konge offwerlægge, hwad skylsmesse ther ær i mellom menniskin som ær fød till freed, oc welwillighed, oc wskællige creatwr, dher ære fødde till roff oc orlog, dher till hwad skæll dher er i mellom eeth menniske. oc eeth cristhet menniske. dher næst offwer lægge se hwilken begærlig hōwisk. oc

salig ting ær fred, oc twært i mod hwor skadelig oc syndelig er orlog, oc hwor møghet onth thet dragher met seg. om thet waare een alsom rætfærdigst. om saa er at orlog kan i nogre maadhe kallis rætfærdigt. Paa dhet sisthe aff lægge saa længe syn løße begæring, at han met raad offwer [121a] læggher hwad orlog will kosthe, oc staa. oc dher till om dhet ær saa goth dher striidis om. waare thet æn saa at han waare wiis paa seyer, hwilken som icke pleier altid at wære met then rætthe sag, Offwerlæg. wmage. omhwg. thæring. fare. wmagelig oc lang beredning, Dher skall sendis bwd effther fræmmede skalke, som ær eeth 149 affskwm aff alle ondhe mennisker, oc will een konge mod een andhen wære noghet stræng, dha skall han først giffwe them penninge, saa skall han smigre for them, fijre oc thiæne landzknæcthe, hwilke ther ære draffwils folk blant alle menniskin. Inthet skall fordi wære een god konghe meer kærth æn han haffwer syn egne gode. Mæn hwad kan meer fordærffwe gode seedher æn orlog, Inthe skall een konge meer begære ath haffwe i sind, æn at see sijne [121b] borghers karskhed theris lycke oc salighed i alle ting. Mæn naar han lærir at striide tha nødhis han till at sætte wngdomen i stoor fare, oc tiith paa een thime. dha gør han saa mange fadherløse børn, widwer, oc gamble mend bliffwe dheris børn qwith, dher dhem skwlle fødhe, ssaa mange tiggere görs dher, oc saa manghen mand faldher wlycke oc wsalighed till

Møghet staa konge wiisdom all werdhen om, dhe skwlle forsøge hwore farlig een ting orlog ær, oc naarthe bliffwe gamble saa sie, Jeg haffde icke troet at orlog haffde wærid saadan een pestelentze. O then wdødelig gwd, hwad thw haffwer lærd thenne wiisdom mangel mand till skade, dha skal han tæcnke hwor wnyttigt thet war, at wille saa for øge sijne land [122a] oc thet at wære een stoor skade, ther met thet første synthis at wære een stoor baade. Nar dess i mellom ære saa manghe twsinde folk somme slagne. oc somme fordærffwede i grwnd. Dese ting skwlle aff bøgher lærir, oc gamble mentz snak oc tale, oc aff naboes skade. oc fordærffwe. nar then oc then konge haffwer stoort orlog for saadan land, oc thet met møghet større skade æn gagen,

Saadan ting skall een god konge skicke, dher 150 ewige kan tæckis. Dhet som wii aff løße begæring begynne, dhet tæckis saa længe dhen begæring staa oppaa. Mæn dhet som med raad oc klogskab optagis, som dhet tæcktis i wngdom saa gør dhet oc i alledom. Mæn dhet skall i ænghen tingh meer skee æn wdi orlog at førre, at noghet skall aff raad oc klogskab optagis [122b]

Plato han kaliede splidagtighed oc icke orlog saa tith som greekir mod greekir striide, oc nar thet hænde seg dha bød han at thet skwlle maadelige brwges. Hwad naffwen skwlle wii dha giffwe orlog ther dagelige brwgis mellom cristhet folk. ther ære i saa mange maade met cristhendommen till hobe bwndhen, heller hwad skwlle wij sie, nar thet brwgis grwmelige. oc standher paa i manghe aar anthen for een forfænge titeli, heller lønlig oc besynderlig affwnd, heller aff wngdoms hoomod,

Saa pleyer konger oc førsther at smigre for seg, oc leedhe selffwe, Dher ær noghet orlog som ær rætfærdigt, oc till at begynne samme orlog haffwer jeg rætfærdig sag, Fførst om dher ær noghet rætfærdigt orlog till dhet wille wij sætthe i rætthe, Mæn hwem ær dhen dher ladher seg [123a] icke at haffwe rætfærdig sag, oc iblanth saadan werdsins omwendilse. oc blant saa møghen pagt, oc dage nw wedtagne. oc nw krænkte, hwar ær dhen dher icke ffor orsage i noghen maadhe, oc meen at wære seg sømmeligt at føre orlog,

Mæn kirkylaaghen fordømmer icke alt orlog oc Augustinus i somme stæder giffwer thet oc magt Sanctus Bernardus priiser oc saa hoffmend Mæn Christus Jesus Sanctus Petrus oc Sanctus Paulus, 151 dhe lære dher twært i mod, hwi agthe wi icke dha dheris lærdom, saa well som Augustini. heller Bernhardi. Augustinus maa well skee paa eeth stæd icke fordømmer orlog. mæn Jhesu Christi lærdom raadher ffræa orlog oc alle apostoll bøggher, paa alle stæder dhet fordømme, oc dess ligest dhe gwode mæn Bernhardus oc Augustinus een dog at the paa eeth stæd giffwe orlog magt, dha forbiwde dhe oc foragthe orlog paa [123b] saa mange stæder wdi andre bøgher, oc ther see wij offwer, paa dhet at wij skwlle haffwe noghet at føde wor synd, oc ondhe begæring met, Paa dhet sisthe wele wii nøye see till, tha skwlle wij findhe ath orlog giffwis magt aff inghen. met the wilkoor thet nw brwgis met, Som konsther ære fordømdhe aff laaghen, fordi at the haffde møghen handell met falskhed, oc brwgedis met swig som kallis astrologia. oc alchimistica. Dhen første dømmer om tillkommendis ting effther hemmell tegen, oc dhen andhen till at gøre gwld aff andhen malem, Om saa waare at desse konsther kwnne rættelige brwgis da ære dhe dog forbwdne. Mæn dhet forbwd skwlle møghet meer göris wdi orlog, ffor di saa waare æn noghet rætfærdigt som nw gaar werdsins handell till, tha wid jeg icke [124a] om noghet kan findis ther rætfærdigt maa sies, ffordi at theris begynnelse ær aff hoomod. wreedhe. grwmhed. wkyskhed. heller gerikhed. Dhet hænder seg tith at herrer oc friibaarne mend, dher meer forthære æn behoff giordis, oc theris rænthe sger till, met beraad mod begynner orlog, paa dhet dhe kwnne øge dheris gotz hierne aff sijne wndersottis roff, oc beskatning. Dhet hænder oc at 152 kongher skæmpther met hwer andhre, oc lade som the wille orloghe, paa dhet at the kwnne forarme theris folk, oc aff theris armod bliffwe righe oc stærcke oc fordi skall een god konge haffwe mystancke till alt orlog i hwore rætfærdigt thet synis ath wære,

Mæn her rober somme i mod at mand skall icke forlade syn ræth, fførst dha hørir saadan ræth konghens persoen eene till. Om thet saa waare at hanwrn fælde noghet till arff. heller [124b] hiemgiff met syn hwstrw, hwore wmlith thet ær at folie saadan ting, met meenighe mandz stoore skade, oc for een føye rættighed. ther man wid ey hwore dhan hwn ær, røffwe oc beskatte eeth helt riighe oc komme dhet wdi

stoor armod oc skade, Een konge fortørnir een andhen wdi een føye sag, anthen wdi saadan som sagt ær, heller een andhen føye sag, hwad kommer dhet meenighe mand weed

En god konge agther effther meenigheeds gagen alting, thi at gør han icke dhet, dha er han icke wærd kwnge naffen. Een konge haffwer icke then ræth offwer mennisken, som han haffwer offwer wskellige creatwr. Dhen størsthe parth aff righe ær meenighe [125a] mantz samtycke, fordi at then ting gjorde først kongher,

Om dher kommer noghen trætthe mellom land oc riige, hwij skickis dher icke mæglere till, Dher ære saa mange bisper. abbedher. lærde mænd. oc kloge raad. aff hwes skeell oc dom saadan ting skwlle aff talis. oc needher læggis. oc alle sager endhis. heller æn met saa stoor blodstyrning, roff, aff andhens skade oc fordærffwe,

Først skall een konge haffwe sijn ræth mystro, 153 dher næst ær han ey wiiss oppaa sijn ræth, dha skall han offwer lægge om thet ær raadeligt ath han met saa [manghen] mantz fare forföllier syn ræth, Dhe som wiise ære dhe will heller fortabe dheris ræth, æn hanwm forfølie, for dhi dhe holde thet at wære mijndre skade. Heller wil keyserin (som jeg meen) tabe sijn ræth æn han will hans gamble land oc riighe oc then ræth som keysere laaghen [125b] giffwer hanwm forfølie. oc kræffwe i ghen,

Mæn her sijen noghen, skall jnghen forfølie sijn ræth. ther wordher tha jnghen ting tryg, oc wdhen fare, wdi sandheed dha maa han forfølie sijn ræth. Meen om thet gørs meenigheden behoff, oc kongens ræth skall icke kosthe hans borgher for møghet. Mæn hwad ær nw trygd oc forwdhen [fare], nar hwer mand will forföllie sijn ræth, at han will inthet fordraghe heller skoone, Wij see at aff eeth orlog begynniss eeth andhet, oc eeth følier eeth andhet, oc wij see inghen ændhe wære paa bwldher oc trætthe. Thi see wij at i saa maadhe dha læggis icke fæijde aff, oc fordi skwlle ther tha brwgis andre raad, wdhen een will noghet fijre [126a] oc tabe aff sijn ræth, Dher kan icke æn blant wænner bliffwe lang freed oc samdrægtighed. Een god man seer møghet offwer met sijn hwstrw, paa dhet han skall icke bryde wenskab. Mæn hwad fødhis aff orlog wdhen orlog. Twgt oc ære fødhe sijn lighe, saa gjør oc rætfærdighed, Dhet skall oc røre een konge som ær god oc barmhertig, at alt thet onde som fødhis aff orlog thet faldher møghet paa dhem som inthet haffwe met orlog oc ære thet møghet w wærdhe

Naar som een god konge haffwer offwer lagt alt 154 thet onde som kommer aff orlog, om thet ær mweligt at thet kan offwer læggis, dha skall han saa tænce met seg selff, till alth thette onde bliffwer jeg eene orsage, saa møghet mandhe blod, saa mange widwer, saa mange arme oc begrædelige hwss, saa mange wænløsse gamble [126b] folk saa mange fatige mennisker alle seedhers. laaghers. oc milheds fordærffwe læggis meg eene till, desse ting skall jeg well betale well dyrth Jhesu Christo

Een konge kan icke hæffne seg paa sijne fijendher wdhen han skall først brwge fienskab mod sijn wndersotte, hans folk skall beskattis, han skall optage hoffmend, hwilke Maro kailer skalke, oc dhet icke wdhen sag Han skall for meene andre lands borgere at wære i sijne land, aff hwes handell meenigheden haffde stoort gagen oc profiith, oc han skall holle hiemme sijne egne borghere oc inde lycke them som the waare fiendher, oc dhet skeer tith at wij gøre wor egne borgere større skade, æn them ther ære fiendher

Dhet ær meer swoerth oc [127a] deyligere at bygge een stad, en ath fordærffwe een stad, wi see dog mange stæyder opbygde, aff wlærde oc groffwe folk. ther konge wredhe haffwe fordærffwet, Oc tith fordærffwe wij mærkelige stædher met større wmage oc kostning, æn andre ny motthe met opbyggis, Saa holde wij orlog met stoor kostning oc skade, wmage oc arbeyde. at tiendhe deelin aff dhem waare nok till freed,

Dhen seyr oc ære skall altid een konghe begære som ær wblodig. oc wdhen noghen mantz skade. Om then seeyr kan en falle een konge till ther han ær begærindis. wii see dog at eeth folkis lycke oc 155 seyr. ær eeth andhet folkis skade. oc fordærffwe. Dhet hændher oc tith at een grædher sijn seeyr, fordi han haffwer hanwm køpt dyre [127b]

Kan icke mildhed heller wærdsins stoare skade drage oss, dha skall cristendoms werdighed drage oss, hwad kwnne wij tænce at tyrkir oc saracenir tale om oss, nar dhe høre oc fornymme at i saa mange aar ær inghen samdrægtighed mellom cristne kongher oc herrir, oc fred holdis met inghen pacht, oc inghen dage, oc at ther ær inghen ændhe paa blods wdstyrning, oc mijnder bwlder blanth hedninge æn cristet folk, som dog aff Jhesu Christi lærdom bwrde at haffwe all som størst eendrægtighed

Dhet gørs icke behoff at føre natwrin meer onth oppaa met orlog, effther dhi at wor leffnet ær dog wstadigt nok. stackid. oc skrøbeligt. oc møghen modgang, wndergiffwet met [mange] honde siwg. wlycke. lijffs fare till søss. jordskelff [128a] oc tordwn. oc lywnijld som dagelige hænder menniskin. Predickefædre them bwrde at aff lægge blanth folket ondhe begæring. till wsamdrægtighed oc bwldher, nw see wij at een frantzmand hader een ængels mand, oc icke for andhen sag æn han er ængilsk, ængiltz mand hader oc skotz mand, icke wdhen fordi han er een skotte, ssa gør oc wale wid tyskmænd. oc swowisk wid skwitzer, oc andre dess ligest, Saa ær oc eeth land hadeligt aff eeth andhet, oc een stad aff een andhen. Mæn hwi drage

desse gæckelige naffen meer fraa kerlighed, æn Jhesu Christi naffen wdi een almennelig christendom dragher till kerlighed,

Om ther wore æn noghet orlog rætfærdigt mæn 156 fordi at wij see all werdhen førmøghet abe seg dher wdi, dha bwrde presther aff [128b] dheris fornwft, at drage kongers oc menige folkis sind dher fra, dog see wij at somme aff dhem ære begynnelse oc ophoff till orlog. Bisper dhem blwes icke at wære myt wdi een stoor hæer, dher ær kors oc dher ær gwdz legomme, oc i blant helwidis tingest blænnis himmelske sacramenthe, oc i blant saa blodig wsamdrægtihed haffwe the kærligheds baand, oc wilkaar. Oc dheth som ær meer wæderstyggeligt. I too atskillig hæer er Christus ligherwiiss som han skwllle striide i mod seg selff, dheth war icke nok at christen folk skwllle fordrage orlog, met mynne æn dheth skwllle oc haffwis i saa stoor heeder oc ære,

Ær thet saa at all Jhesu Christi lærdom, ær icke i mod orlog tha bewise seg thet met eeth stæd. hwor orlog prisis, [129a] wdi dhen hellige læst, oc tha wele wij cristhet folk [alle feyde], War thet the israhelske folk till stæd. men da skwllle dheth dog skee aff gwdz raad. Mæn ware gwdommelig raad som altid lydhe. i then hellige læst, the raadhe ffra orlog, dog at wij orloge mōghet meer æn the giorde. Daudid wor gw d tæcknemelig wdi alle dygdher dha wor hanwm dog forbwldhet at han skwllle bygge wor herris tempill, ffordi han wor een stridsmand, oc haffde wdstyrt blod, oc Salomon wor dher till wdworld, thi at han wor fredsommelig, Skeede thet jødher. hwad bwrde dha at skee cristhen mennisker. The haffde icke wdhen Salomonis skwgge oc figwr, Mæn wi haffwe then rætthe Salomonem then fredsommelig Jhesum Christum dher alting forligher. baade paa hemmel oc jord, [129b] 157 Jeg dømmir icke heller till at w reedelige føre orlog mod the tyrkir, fførst tæckendis met meg, at cristhendummen er mōghet anderleedis begynt. stadfæst. oc forøgt, oc fordi mo well skee dha er thet icke got, at welle seg anderleedis cristhendummen till, æn met the wilkooer at han er begynth oc øgt, oc wij see hwore cristhet [folk] ær tith røffwede. oc skattede. till dheth orlog. oc dher ær inthet dog till giordt, oc ær thet saa at wij wele agthe, dhen hellige trooes bæsthe, dha er hwn met martijrum tolmodighed, oc icke met landz knekte. baade øgt oc klar giorth,

Mæn agte wii land. rigdom. oc eydom. dha er thet orlog oc krij, oc tha skwle wij see till at thet ær icke lidhet cristeligt at føre orlog for saadanne sagher, oc met thet [130a] folk som wij nw føre orlog, dha er thet meer till fare at wij skwllle wændis om kring till tyrkir, æn dhe skwle bliffwe cristne met oss, Fførst skwllle wij arbeyde dher paa, at wij kwnne wære gode christne mennisker, oc dher næst om oss tyckir goth at wære. falde ind paa the tyrkir, Mæn fordi jeg haffwer een stæd beskreffwet hwad onth ther kommer aff orlog, som icke gørs behoff at sie paa thet ny, Thi will jeg thet alsomenisthe raade christne kwngher oc hærir, at the offwer giffwe falske titeli. oc løße aarsag, paa dheth at grwme orlog, oc saa længe, aff alffware oc all dheris magt brwgede motthe een tid ffaa ænde, oc bliffwe freed mellem them. dher dog ære met saa mange christendoms baand till hobe bwndhen, brwge seg [130b] dher till wiisdom oc magt oc raad oc alle styrke

Dhe som haffwe lyst till ath synis mærkelige, wdi 158 saa maade skwle dhe thet bewiise, ath the kwnne gøre een ewige oc stadig freed, dhen som dheth kan fram bringhe han haffwer giort eeth rnærkelighere ting, æn han haffde alle Aphricam offwer wundhet met swerd, oc dheth bliffwer icke dog swooerth at komme aff stæd. Nar som hwer will ladhe aff [att] smigre for sijn sag. oc wij aff lægge wor besynderlige begæringh, oc ramme meenigheds bæsthe, oc om wij haffwe Christum till raad oc icke werdhen. Mæn nw dhen stwnd dher hwer rycther sith ærendhe, oc bisper, oc presther. haffwe oc omsorge for magt. wældhe. oc rigdom. oc kongher ære framfwse aff hoomod. oc wrede, [131a] oc alle efftherfølie desse tingest for dheris baade skyll. Dha leedher gæckerij oss wdhen twilff, wdi alle tingesthis fare oc waadhe,

Oc waare thet saa at wij trakterede meenighedhen met meenigheeds raad, dha skwllle hwer mantz besynderlig gagen oc profith wære wdi gode pynthe, oc merkelige effther waar willie, mæn dheth tabis oc nw dher wij all eene dher figthe faare,

Icke twil meg dher paa (høybaarne førsthe) at tw haffwer ey dheth sind, oc æst fød dher till oc lærd aff gode oc wkrænckte mend, Thi dheth som i gen staar, bedher jeg at Christus Jesus størst oc allerbæst will giffwe thin fromme willie, oc agth. god lycke. oc framgang. Oc som han haffwer giffwet teg riighe wdhen blodstyrning, soin beware teg, oc thet wblodigt. Han glædis at han [131b] kallis fredsins konge gøre seg forthi [at wij] aff thyn godhed oc wiisdom motthe een tid aff daarlige orlog bliffwe leedige oc ffrii The ondhe ting som ære fframffarne skwllle offwer tænkis oc priise oss freed oc gamble 159 tiids modgang oc plaghe skwllle dwbill gøre oss dyne welgerninghers godhed oc naade,

Explicita est hic Christiani principis institutio auctore Erasmo Rotherodamo in danicam linguam versa per reuerendum patrem prouintialem Datie magistrum Paulum Helie Carmelitam sacre theologie bacchalaureum: Anno domini Mdxxiij.